

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI MEDYA VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR
ANABİLİM DALI

YOUTUBE'UN DİJİTAL DERSHANE MODELİ: ÜNİVERSİTE
SINAVLARINA HAZIRLANAN BİREYLERİN DERS ÇALIŞMA
PRATİKLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYE GÜLSÜM GÖKTÜRK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. SERHAT ÇOBAN

Çanakkale, 2023

T.C. ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI MEDYA VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR
ANABİLİM DALI

**YOUTUBE'UN DİJİTAL DERSHANE MODELİ: ÜNİVERSİTE
SINAVLARINA HAZIRLANAN BİREYLERİN DERS ÇALIŞMA
PRATİKLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYE GÜLSÜM GÖKTÜRK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. SERHAT ÇOBAN

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Sümeyye Gülsüm GÖKTÜRK

10/08/2023

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimimden itibaren desteklerini esirgemeyen, benimle aynı heyecan ve gayreti paylaşan, tecrübelerini hiç sakınmadan paylaşan danışmanım Doç. Dr. Serhat Çoban'a teşekkürü bir borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca bana katkı sağlayan tüm değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmama ortak olan, katılım sağlayan değerli katılımcılara teşekkür ederim.

Sümeyye Gülsüm GÖKTÜRK

Çanakkale, Ağustos 2023

ÖZET

YOUTUBE'UN DİJİTAL DERSHANE MODELİ: ÜNİVERSİTE SINAVLARINA HAZIRLANAN BİREYLERİN DERS ÇALIŞMA PRATİKLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME

Sümeyye Gülsüm GÖKTÜRK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Disiplinlerarası Medya ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Serhat ÇOBAN

10/08/2023, 107

Bu çalışma, YouTube üzerinden üniversite sınavına hazırlanan bireylerin ders çalışma pratiklerini incelemek sebebiyle hazırlanmıştır. Çalışmada üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler için dijital bir dershane modeli olarak da işlev görebilecek olan YouTube'da bireylerin YouTube kanallarını seçme nedenleri ile YouTube'dan ders çalışma pratiklerini etkileyen temel etmenlerin üzerinde durulmuştur. Üniversite sınavına hazırlanan bireylerin YouTube ile olan ilişkisi kendi yaşam deneyimleri üzerinden incelenerek betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, YouTube üzerinden üniversite sınavlarına hazırlanan 14 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Eşitlik olması açısından ise 7 erkek, 7 kadın öğrenci ile görüşme sağlanmıştır. Araştırmada kartopu örneklem modeli kullanılmıştır.

Görüşmeler yüz yüze gerçekleşmiştir. Katılımcılara yapılandırılmış olarak; hangi sınava yönelik YouTube'u tercih ettikleri, kanal seçerken nelere dikkat ettikleri, YouTube kanalı üzerinden ders çalışma nedenleri, kanalları tercih etme aşamasında kimlerden faydalandıkları gibi temel sorular yöneltilmiştir.

Teknolojinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesiyle eğitimde de birtakım değişimler yaşanmıştır. Çalışmada da görüldüğü üzere diğer tetikleyici etken Covid 19 salgınıdır. Salgından sonra katılımcılar online eğitimlere yönelmiş, okula veya dershaneye "takviye" olarak YouTube üzerinden ders çalışmıştır. Bu sebeple katılımcılar görüşme boyunca okul ve dershane gibi kurumlar ile YouTube'daki ders çalışma kanalları arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Katılımcılar okul ve dershane ortamını daha "disiplinli" bulmaktadır.

Genel itibarıyla katılımcılar YouTube sosyal ağı üzerinden ders çalışmanın veya sınava hazırlanmanın verimli olduğunu belirtmektedir fakat katılımcıların hepsi dershaneye veya okul kursuna da gitmektedir. Katılımcılar için YouTube üzerinden sınava hazırlanmak tek başına yeterli olmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: YouTube, Dijitalleşme, Sosyal Ağ, Eğitim.

ABSTRACT

YOUTUBE'S DIGITAL CLASSROOM MODEL: A REVIEW OF THE STUDY PRACTICES OF INDIVIDUALS PREPARING FOR UNIVERSITY EXAMS

Sümeyye Gülsüm GÖKTÜRK

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Interdisciplinary Media and Cultural Studies

(Advisor/Supervisor)

Doc.Dr. Serhat ÇOBAN

10/08/2023, 107

This study has been prepared to examine the study practices of individuals preparing for the university exam on YouTube. In the study, the reasons why individuals choose YouTube channels on YouTube, which can also function as a digital classroom model for students preparing for the university exam, and the main factors affecting their study practices from YouTube are emphasized. The relationship of individuals preparing for the university exam with YouTube has been tried to be described by examining their own life experiences.

Qualitative research method was used in the research, and semi-structured interview technique was interviewed with 14 people who were preparing for university exams on YouTube. In terms of equality, 7 male and 7 female students were interviewed. Snowball sampling model was used in the research.

The interviews took place face to face. Structured to the participants; Basic questions such as which exam they prefer YouTube for, what they pay attention to when choosing a channel, the reasons for studying on the YouTube channel, who they benefit from in the process of choosing channels were asked.

With the development of technology and the diversification of mass media, there have been some changes in education. As seen in the study, the other triggering factor is the Covid 19 epidemic. After the epidemic, the participants turned to online trainings and studied on YouTube as a "supplement" to the school or classroom. For this reason, the participants made comparisons between institutions such as schools and private teaching institutions and study channels on YouTube during the interview. Participants find the school and classroom environment more "disciplined".

In general, the participants state that studying or preparing for the exam through the YouTube social network is productive, but all of the participants also go to private teaching institutions or school courses. It is not enough for the participants to prepare for the exam on YouTube alone.

Keywords: YouTube, Digitization, Social Network, Education.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

1.1. Eğitim Olgusu.....	2
1.2. Eğitimin Tarihsel Süreci.....	4
1.3. Eğitimde Dijitalleşme.....	12
1.4. Uzaktan Eğitim.....	15
1.5. Açık Erişim.....	19
1.6. Dijital Alanın Dezavantajlıları	27

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE SOSYAL MEDYA

32

2.1. Sosyal Medya Nedir?.....	32
2.2. Sosyal Ağ Kavramı.....	36
2.3. Eğitimde Sosyal Ağ Kullanımı.....	39

2.4. Sosyal Ağ Olarak YouTube.....	42
2.4. YouTube Kanalları.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE SINAVLARINA HAZIRLANAN BİREYLERİN DERS ÇALIŞMA PRATİKLERİ	55
--	----

3.1. Yöntem.....	55
3.2. Bulgular.....	59
3.2.1. Etkileşim.....	61
3.2.2. Üslup.....	63
3.3. Pekiştirme / Eksik Giderme.....	66
3.3.1. Kodlama.....	68
3.3.2. İkame Edilebilirlik / Çeşitlilik.....	69
3.3.3. Zamansızlık ve Mekânsızlık.....	72
3.3.4. Maliyet.....	74
3.4. Hakimiyet.....	75
3.4.1. Görsellik.....	77
3.4.2. Tek Yönlü İletişim.....	78
3.4.3. Video Süreleri.....	80
3.5. Değişim.....	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

KAYNAKÇA	91
----------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
TYT	Temel Yeterlilik Sınavı
AYT	Alan Yeterlilik Sınavı
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
TDK	Türk Dil Kurumu
YAYKUR	Yaygın Yükseköğretim Kurumu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
İYTE	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
AR-GE	Araştırma Geliştirme Birimleri

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Üniversiteye Hazırlık YouTube Kanalları.....	47
Tablo 2	YKS Hazırlık YouTube Kanalları.....	48
Tablo 3	TYT Hazırlık YouTube Kanalları.....	49
Tablo 4	AYT Hazırlık YouTube Kanalları.....	49
Tablo 5	Katılımcıların Belirttiği YouTube Kanalları.....	50
Tablo 6	Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	53

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1990'lı yıllardan itibaren internetin sivililerin kullanımına açılması ile birlikte dijitalleşmede yaşanan gelişmeler hız kazanmış ve toplumun birçok alanını etkilemiştir. Eğitim de bu gelişmelerden önemli ölçüde etkilenen alanların başında gelmektedir.

Eğitimde yaşanan dijitalleşme eğitimin birçok unsurunu etkilediği gibi bireylerin ders çalışma pratiklerinde de değişikliklere yol açmıştır. Bireylerin çoğu, sınavlara çalışma sürecinde dersanelere veya kurs merkezlerine gitmek yerine dijital platformlardan dersleri takip edebilmektedir. Covid 19'un tüm dünyayı etkisi altına aldığı 2020 ve 2022 yılları arası bireylerin dijital platformlara daha fazla yöneldiği de belirtilmelidir.

Eğitimde yaşanan dijitalleşmede önemli olan platformların başında ise YouTube gelmektedir. YouTube video paylaşım ortamı sağlayan bir platform olup eğitim alanında da kullanılabilir. Eğitimin her alanında ve her düzeyinde videoların yayınlandığı bir platform olan YouTube'da bireyler istedikleri sınavlara ilişkin hazırlık yapabilmek açısından videolar bulabilmektedir. Bu çalışmada sınavlara hazırlanan öğrenciler için dijital bir dersane modeli olarak da işlev görebilecek olan YouTube'da bireylerin YouTube kanallarını seçme sebepleri ile Youtube'dan ders çalışma pratiklerini etkileyen etmenler üzerinde durulmuştur. Üniversite sınavına hazırlanan öğrenci ya da mezunların YouTube ile olan ilişkisi kendi yaşam deneyimleri üzerinden incelenerek betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ilk olarak eğitim olgusundan bahsedilmiş, eğitimin tarihsel gelişim süreci hakkında bilgi verilerek eğitimde dijitalleşme konusu ele alınmıştır. Dijitalleşme ana başlığı üzerinden uzaktan eğitim ve açık erişim kavramlarına değinilerek dijitalleşme süreçlerinin dezavantajlı yanlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde sosyal medya kavramı ele alınmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde sosyal ağ kavramına değinilmiş ve eğitimde sosyal ağ kullanımına yer verilerek sosyal ağlardan biri olan Youtube üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde Youtube üzerinden üniversite sınavına hazırlanan bireylerle yapılan görüşme sonuçları aktarılmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle çalışmada YouTube üzerinden üniversite sınavlarına (TYT, YKS, AYT) çalışan bireylerin hangi sınava yönelik YouTube’u tercih ettikleri, kanal seçerken nelere dikkat ettikleri, YouTube üzerinden ders çalışma nedenleri, kanalları tercih etme aşamasında kimlerden faydalandıkları gibi temel sorular irdelenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda da toplumda yaşanan dijitalleşme olgusunun üniversite sınavına hazırlanan bireylerin yaşam pratiklerine nasıl yansıdığı araştırılmaya çalışılmıştır.

1.1.Eğitim Olgusu

Eğitim kavramının farklı bağlamlarda farklı tanımları bulunmaktadır. Eğitim, Mahmut Tezcan'ın (1992) Eğitim Sosyolojisi adlı kitabında da kapsamlı bir şekilde tanımlanmıştır. Tezcan'a göre eğitim; çocuk veya ergenlerin toplumdaki yerlerini alabilmeleri için okul içinde ve dışında gerekli beceri, bilgi, anlayış ve kişilik gelişimini kazanmalarına doğrudan veya dolaylı olarak yardımcı olmaktır. Yine Tezcan’a göre eğitim; “bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır” (1992:3). Eğitim kavramı görüldüğü gibi olumlu yönleriyle ele alınmaktadır. Bireyler eğitim metotları eşliğinde istendik davranışlara yönelmektedir.

Eğitim “sağlıklı toplumlar” yaratma gayreti içerisindedir. Toplumsal “bir aradalıklar” beraberinde eğitim süreçlerini geliştirmektedir. Toplumsal devamlılığın sürdürülebilmesi için eğitim önemlidir. “Toplumun sağlıklı olması, kavgasız, nizasız ve ahenkli bir birlik teşkil etmesi insanların eğitilmesine bağlıdır. Yani toplum hem devamlı olabilmek hem de devamlılık içerisinde mutlu bir hayat sürebilmek için fertlerini yetiştirmek mecburiyetindedir” (Akin, 2009: 2). Fertlerin yetiştirilmesi hususunda da okul en başta gelen eğitim kurumu olmaktadır. Okullar bireylerin sosyalleşmesi açısından mihenk taşıdır.

Okul, en temel eğitim kurumu rolüne sahip olsa da beraberinde farklı öge ve değerleri getirmektedir.

“Çocuğun yetişmesinde rol alan üç öge vardır: sevgi, eğitim ve özgürlük. Bu üç öge bir arada olduğu zaman çocuğun kişiliği istenilen şekilde gelişmektedir. Bu üç ögenin oluşturduğu temele oturmamış bir eğitim amacına tam olarak ulaşamaz. Sevgisiz yetişen bir çocuk ruhsal bakımdan doyumsuz, davranış yönünden uyumsuz olur. Eğitim sevgi ile birleştiği zaman çocuğun yetenekleri en iyi biçimde işlenir, çocuk güven duygusu kazanır, toplumla uyumlu bir birey olur” (Akın, 2009: 3).

Bu sebeple çocuğun eğitimi toplumsal yapının en temel kurumu olan “ailede” başlamaktadır. “Gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlayan bireylerin yetişmesinde ailenin büyük bir rolü vardır. Bireylerin ilk eğitimlerini ailede aldıkları düşünüldüğünde aile eğitiminin önemi kendini göstermektedir” (Özel, ve Zelyurt, 2016: 11). Bireyler ilk tepkilerini, kabul ve redlerini ailede öğrenmektedir.

Eğitim çocuğun doğmasıyla ailede başlar, okul içinde ve sosyal çevrede yapılan eğitim ve öğretimle yaşam boyu devam eder. “Geniş anlamıyla eğitim ve öğretim bireye, aileden, bütün insanlığa ve evrene doğru yayılıp gelişen sevgi ve bilgiyi aktarır. Eğitimin amacı seven, sayan, güvenli, bilgili, başarılı, verimli ve doyurucu bir yaşam sürececek kişiler yetiştirmektir” (Yavuzer 1982: 244).

Bireyler aileden aldıkları eğitimleri kurumlarda pekiştirmektedir. Aile içerisinde verilen eğitimler esnek kurallara sahip olabilirken, kurumsal eğitimler müfredata, kurallara dayalı bir eğitimidir. Kurumlar bireyleri “tek tipliliğe” itebilmektedir. Örneğin; aynı tip giysiler, aynı tip kitap kaplıkları, aynı tip çantalar vs. Birey toplumsallaşma aşamasında bu tek tipliliğe uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Geleneksellik tek tipliliği bünyesinde barındırmaktadır. Yani okul dediğimiz kurum geleneksel çerçevede işlevini yerine getirmektedir. Gelenekseldir fakat gerici değildir. Burada bahsedilen geleneksellik yeniliğe açık olma halini bünyesini barındırıp belirli aşamalarda yeniliğe ayak uydurmaktır. Yani geleneksel eğitim kurumları içerisinde yer alan okullar, yeniliğe/yeniye karşı değildir. Aksine yeni metodlar geliştirme eğilimindedir. Örneğin günümüzde okullarda kara tahta, tebeşir yoktur. Bunların yerini akıllı tahtalar, kalemler almıştır. Fakat “öğrenci” olgusu

sabittir. Yine aynı şekilde öğrencilerin yapısı, kuşakları (X,Y,Z,ALFA vs.) değişmiştir. Fakat öğrencilere ait görev ve sorumluluklar benzerdir. Okulların çeşitli kuralları vardır ve öğrenciler bu kurala uymak zorundadır.

Tarihsel zeminde eğitim olgusu sürekli değişime uğramıştır. Bu değişimin en temel katalizörü teknolojinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesidir.

1.2.Eğitimin Tarihsel Süreci

Eğitimin tanımı ve mahiyeti felsefi sistem ve psikolojik yaklaşımlara göre değişime uğramaktadır. Bu noktada eğitim bir amaca dayanmaktadır.

Örneğin idealist felsefe bakış açısına göre eğitim Allah'a ulaşma gayreti içerisindeyken yapılan tüm etkinliklerdir. Realistlere göre ise eğitim, insanı toplumun değerlerine uygun yetiştirme sürecidir. Marksistlere göre ise çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma sürecidir. Pragmatistlere göre ise yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Varoluşçular ise eğitim sürecini insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır (Sönmez, 2002:2).

Felsefi yaklaşımların meydana getirmiş olduğu siyasi oluşumlar da eğitim sistemlerine yön vermiştir. Temelde tüm felsefi yaklaşımlar “ideal insan” tipini amaçlamaktadır. İdeal insan yetiştirmenin en temel yolu da eğitimidir.

Eğitimin en temel tanımlarından biri; “bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla planlı ve kasıtlı istendik değişiklikler meydana getirme sürecidir” (Ereş, 2007:4). Eğitim sürecinde birey belirli amaçlara göre yetiştirilir. Eğitim her yerdedir ve her yerde verilebilir. Eğitimin mahiyeti bağlamdan bağlama değişebilir çünkü eğitim bir “kültürleme” faaliyetidir. Bu noktada eğitim tarihsel ve toplumsal temellere dayandırılmaktadır.

Arslan'a göre (2001: 27-28); eğitim toplumsal bir süreçtir ve eğitimin temel işlevi toplumsal yaşamın ürünü olan kültürü yeni kuşaklara aktarmaktır. Bu sebeple eğitim hem kökeni hem de işlevi bakımından toplumsal bir olgudur. Eğitimin içeriğinin toplumsal farklılık ve çeşitlilik göstermesi toplumların kendi coğrafyasında ürettiği siyasal, ekonomik ve sosyal değerlerinin yani kültürünün farklılığından kaynaklanmaktadır.

Eğitim temel toplumsal kurumlardan biridir. Bu sebeple toplum ve eğitim birbirini tamamlayan iki kavram haline gelmiştir. Sosyal bilimcilerin çoğu toplumları üç ana bölüm üzerinden değerlendirmektedir. Bunlar; tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumdur. Sosyo-ekonomik gelişme sürecinde toplumlar ilkel toplumdan tarım toplumuna, tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş yapmaktadır. Tarım toplumunda ilkel yaşamdan yerleşik düzene geçiş söz konusudur. Sanayi toplumunda kitlesel üretim, tüketim ve eğitim yer almaktadır. Bilgi toplumunda ise kitlesel refah, nitelikli insan sermayesi ve bilgi önem kazanmaktadır (Erkan, 1997; Avcı vd., 1993; Aktan ve Tunç, 1998).

Geleneksel toplum dediğimiz tarım toplumunun başlangıcı karasabanın bulunuşuyla başlamaktadır. Tarım toplumundaki ekonomik faaliyetler genel itibariyle kendi kendine yeterli, çoğunlukla da piyasa değerli olmayan temel yiyecek maddelerinin üretimine dayalı bir toplumdur. Ekonomi, köy ekonomisi gibidir ve emek basit iş bölümüne dayanmaktadır. Tarım toplumunda durağan bir teknoloji mevcuttur ve bu teknoloji insanla hayvan gücüne dayanmaktadır. İnsan ve hayvan gücü doğal / organik gücü temsil etmektedir. Tarım toplumunda üretim yöntemi çoğunlukla el sanatlarına dayanmaktadır. El sanatlarının ekonomik hayata yansması tarımsal üretimi meydana getirmiştir. Ekonomide birincil kaynak topraktır ve toprağa sahip olma halleri toplumsal sınıfları meydana getirmektedir. Tarım toplumunda bilgi ise “deneyim” yoluyla elde edilmektedir. İnsanlar bir işi yaparak öğrenmektedir. Erkekler toprağı işlemeyi babalarından, kızlar giysi üretmeyi annelerinden öğrenmektedir. Tarım toplumunda usta-çırak ilişkisi geçerlidir. Çırak ustanın yanında “yetişmektedir” ve mesleğin gerektirdiği çeşitli becerileri öğrenmektedir. Mesleki eğitimlerin çoğu loncalarda yapılmaktadır. Loncalar aynı meslekte çalışan esnaf, zanaatkar ve tüccarların kendi çıkarlarını korumaya yönelik oluşturduğu birliklerdir. Loncalar orta çağ kentlerinin ekonomik yaşamına damgasını vurmuştur. Loncalar belirli kurallara göre örgütlenmektedir ve usta zanaatkarlar yanlarında kalfa ve çırakları çalıştırarak onlarla birlikte örgüt içinde yer almaktadır. Loncalardaki çırak-kalfa-usta zinciri zamanla kırılmıştır. 15.yüzyılda başlayan deniz aşırı ticaret ile genişleyen pazar, daha fazla mal üretimini zorunlu kılmıştır. Loncaların örgütlenme biçimleri pazarın ihtiyacını karşılamamaktadır. Zanaatkar loncalarına hammadde sağlayan ve zanaatkar loncalarının ürünlerini pazarlayan “aracı” tüccarlar ortaya çıkmıştır. Böylelikle loncaların alım-satım tekelleri kırılmıştır. Coğrafi

keşifler sonucunda da Avrupa'ya gelen şeker, tütün gibi ürünler işlenerek yeni iş alanları meydana gelmiştir. Kırsal alanda özgürleşen serflerin kentlere göçüyle beraber lonca dışında yer alan özgür işçiler çoğalmıştır (Çötük, 2006; Arklan ve Taşdemir, 2008; Toffler, 1981; Karabulut,2015).

Tarım toplumunda eğitim; çocuğun egemen toplumsal değerlerle yetişmesi temeline dayanmaktadır. Tarım toplumunda başlayan okul modelleri süreci, Sanayi Devrimi'nden sonra ulusallaşma, yurttaşlık, insan hakları gibi kavramsal dönüşümlerle değişime uğramıştır. Teknolojinin gelişmesiyle de modern okul sistemleri oluşmaya başlamıştır. Toplumsal değişimlerin etkilendiği temel kurumlardan biri eğitim olmuştur (Fırat, 2010). Tarım toplumunda eğitim seçkinlerle sınırlı kalmıştır. Eğitim temelde ikiye ayrılmaktadır; asiller eğitimi ve köylüler eğitimi (Serter, 1997).

Sanayi devrimi ile tüccarlar ve kapitalist yatırımcılar loncalardan farklı şekilde örgütlenmiştir. Özgür köleleri çeşitli birimlerde çalıştırmıştır. Loncaların yerini pazar için üretim yapan ve fabrikaların sahibi olan kapitalistler almıştır. Böylelikle tarıma ve basit iş bölümüne dayalı üretimin yerini kitle üretimi almıştır. Yeni bir sosyal yapı meydana gelmiştir. Bu sosyal yapının ismi de “sanayi toplumu” dur. Sanayi toplumu buharlı makinenin bulunmasıyla başlamaktadır. Sanayi toplumunda geleneksel düşünceden mekanik düşünceye geçilmiştir. Ekonomi para ekonomisine dayanmaktadır. Sanayi toplumunda emek yoğun üretimden teknoloji yoğun üretime geçiş söz konusudur. Temel yerleşim birimi ise kentlerdir. Kentlilerin dünya görüşü; akılcılık, bilimsellik, laiklik ve ulus devlet anlayışına dayanmaktadır. Sanayi toplumundaki eğitim; kitle eğitimine dayanmaktadır (Aktan ve Tunç,1998; Taşkesen ve Çötök, 2005; Şaylan, 1999).

Sanayi toplumunda pozitivist anlayış hakimdir. Pozitivizm temelde modern bilimi temel almaktadır. “19. Yüzyıla birlikte pozitivist eğitim söz konusu olmuştur. Pozitivizme göre duyuşsal tecrübe, tüm bilginin tek kaynağı olarak kabul edilmiş, tecrübe yolu ile kanıtlanamayan bilgiler ilim dışı olarak kabul edilmiştir” (Serter, 1997:27).

Bilginin tüm kitlelere mal edilmesi ve bilginin kamusallaşması durumu, kitlesel eğitimi ortaya çıkarmıştır. Kitleselleşen bu eğitim sistemi ile bireyler geleneksel düşünceden ayrılıp mekanik düşünceye sahip olmuşlardır.

Kitlesel durum iş gücüne de yansımaktadır. Sanayi toplumunda alt-üst ilişkisi son derece belirgindir. Üretim, ekip çalışmasına dayanmamaktadır. İşçilerin ve yöneticilerin yapacağı faaliyetler önceden belirlenmektedir. İşçilerden yaratıcı olmaları beklenmemektedir. Mekanik açıdan bir işi yapmaları beklenmektedir. Örneğin; araba fabrikasının montaj bölümünde görev alan bir işçi, sürekli montaj yapmakta, görev tanımının dışına çıkamamaktadır. İşçinin yaptığı iş yenilik üretmesine olanak tanımamaktadır. Fakat yeniliğe açık olmayan işler işçiye uzmanlık getirebilmektedir. Sanayi toplumunda gerçek prodüktivite 1880'lerden sonra gerçekleşmeye başlamıştır. Çünkü bilgi ve eğitimler artık aletlere, süreçlere ve ürünlere uygulanmaya başlamıştır. Bilginin işe uygulanmasıyla akan bant başında yer alan çalışanların verimlerinde artış sağlanmıştır. Fakat günümüzde imalat, madencilik, tarım ve ulaşım alanlarında beden işçilerinin verimini arttırmak kendi başına işe yaramamaktadır. Bir nevi prodüktivite devrimi kendi başarılarının kurbanı olmuştur. Asıl hedef beden işçisi olmayanların da verimini arttırmaktır. Bu temel hedef bilginin bilgiye uyarlanması ile mümkün olmaktadır. Temel zenginlik bilginin ürünü olacaktır (Erkan, 2000; Çelik, 2004; Aktan ve Tunç, 1998; Taşkesen ve Çötök, 2005; Şaylan, 1999).

Bilgi toplumu kavramını ilk olarak Japon Yoneji Masuda “Sanayi Sonrası Toplum Olarak Bilgi Toplumu” (1981) adlı çalışmasında ele almıştır. Benzer şekilde Daniel Bell sanayi sonrası toplum tipini “post endüstriyel” toplum olarak tanımlamıştır.

Sanayi öncesi toplum tipinde genel itibariyle doğadaki kaynakları dönüştürmeye dayalı bir uğraş veya mücadele durumu söz konusu olabilmektedir. Sosyal bilimlerin çoğunda da yaygın olarak kabul edilen şekliyle sanayi öncesi toplum avcı-toplayıcı toplum ve tarım toplumu şeklinde ayrıştırılarak tanımlanabilmektedir.

Sanayi toplumunda ise gelişmiş makinelerle ve karmaşık örgütsel ve yönetsel süreçlerle uğraş veya mücadele durumu söz konusudur. Sanayi toplumu makine ve insan ilişkilerini merkeze alan bir toplumdur.

Bell ise bilgiyi sanayi toplumunun sinir uçlarına yerleştirmektedir. Sanayi öncesi toplumdaki, sanayi toplumuna oradan da post – endüstriyel topluma geçiş olduğunu belirten Bell’in temel ilgisi post-endüstriyel toplumdur ve post-endüstriyel toplumu çözümlenmek için onu kültür, toplumsal yapı ve siyaset olmak üzere üç temel alana ayırmaktadır.

Bell’in post endüstriyel toplum olarak tasvir ettiği toplum sanayi sonrası toplumu ifade etmektedir. Bell’e göre sanayi sonrası toplum entelektüel teknoloji ile kendisinde bulunan verileri analiz edebilmekte, gerekli planlamaları yapabilmekte ve geleceğe ışık tutabilmektedir. Buna bağlı olarak Bell’e göre “tahmin” post endüstriyel toplum için kaçınılmaz bir sonucu ve ahlaki zorunluluğu bünyesinde barındırmaktadır. Bell’e göre sanayi sonrası toplumun stratejik kaynağını bilgi oluşturmaktadır (Bell, 1976).

Hiçbir toplumda bilginin önemi yadsınmamaktadır çünkü iktidarın temeli olarak bilginin mülkiyetinde ya da siyasal konumunda değil sanayi sonrası toplumda bilginin karakterinde değişimler yaşanmıştır (Bell, 1976: 28). Post endüstriyel toplum yapısında teorik bilgi ampirizmden oldukça önemli ve öncelikli olmuştur. Günümüzde çoğu toplum inovasyon ve büyüme içerisinde yaşayabilmektedir. Teorik bilgi çoğu toplumun teknolojik yeniliklerinin temeli haline gelmiştir (Bell, 1976:29).

Bell’e göre sanayi sonrası toplumun özelliklerini çeşitli alanlarda görmek mümkündür. Endüstriyel açıdan bakıldığında; hizmet sektörünün ön plana geçtiği, teknoloji ve bilimin merkezi bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Sanayi sonrası toplum tipinde şirketler çeşitli sanayi kuruluşlarının AR-GE birimlerinin birer araştırma laboratuvarı gibi işlem görebilmektedir. Üniversitelerin de sanayi kuruluşları ile iş birliği içinde piyasalara yönelik ürün geliştirme veya tasarlama faaliyetlerini yürüttükleri söylenebilmektedir (Bell, 1976:30).

Mesleki açıdan bakıldığında; “mavi yaka” olarak tabir ettiğimiz endüstriyel mesleklerden “beyaz yakalı” profesyonel ve çeşitli teknik konumlara, işçi sınıfı ağırlıklı bir toplum yapısından “orta sınıf” topluma geçiş söz konusudur (Bell,

1976:30). Bell'in bahsettiği çağın temel kuramları düşünsel olacaktır ve toplumun önde gelen insanları da mühendisler, bilim adamları ve entelektüeller olacaktır. Yeni çağın temel kurumlarının entelektüel kurumlar olacağını belirtmek ve bireylerin çoğunun mühendis, teknisyen, bilim insanı ya da entelektüel olacağını belirtmek değildir. Temelde çağdaş toplumda da bireylerin çoğu iş adamı değildir fakat yine de bunun "iş medeniyeti" olduğu söylenebilmektedir (Bell, 1976:30).

Politik açıdan bakıldığında; Bell, iş adamlarından ve politikacılardan oluşan geleneksel güç yapılarına meydan okuyabilecek yeni bilgi sınıfının yaratılmasını ön görmektedir. Bu da temelde yeni bir yönetici elitin ortaya çıktığı toplumdur. Yeni ürün yatırımları, fabrika yerleri, mesleki hareketlilik, vergilerin dağıtılması gibi konularda kararları önce iş adamları sonra hükümetlerin verdiği görülebilmektedir (Bell, 1976:30).

Kültürel açıdan bakıldığında; eğitim kurumlarıyla beraber entelektüel kurumların yaygınlaşması ve yetenekli bireyleri kendi bünyesinde barındırması, toplum açısından önemli hedef haline gelecek ve kurumlar sosyal statü kaynağı olabilecektir (Bell, 1976: 30).

Genel itibariyle Bell'e göre post-endüstriyel toplumda teknik ve profesyonel sınıf artacak, entelektüel teknoloji yükselecek, bilim en önemli enformasyon kaynağı olacak ve yeni toplumsal tabakalaşma görülecektir.

Bilgi toplumunda ekonomik yapı, sanayi toplumunun mübadele ekonomisinden bilgi toplumunun sinerjik ekonomisine dönüşmektedir. Yürüyen bantta verimliliği artırmanın yolu bandın hızını artırmaktır. Fakat bilgi tabanlı ekonomide teknoloji, insanın verimliliğini artırmaya hizmet etmektedir. Bilgi işçileri teknolojiye tamamen bağlı değildir, teknoloji insana hizmet etmektedir. Bu sebeple bilgi toplumunda hizmetlere olan talep mallara olan talepten daha hızlı artış göstermektedir. Bilgi toplumunda değişen toplum yapısıyla eğitimin özellik ve amaçları da değişen toplum yapısıyla değişime uğramıştır. Bilgi toplumunda eğitimin en temel özelliği; eğitim sisteminin esnek olmasıdır. Çünkü bilgi toplumunda eğitim sistemi toplumun talep ve beklentilerine göre şekillenmektedir.

Bilgi toplumunda ise öğrenen bir örgüt olarak okul; sosyal ve teknolojik gelişmeleri yakından izlemektedir ve gerekli değişimleri yapmaktadır. Ayrıca okular

hızlı artan bilgi birikimini dikkatlice izlemekte ve bilgi üretimine katkı sağlamaktadır.

Bilgi toplumunda okul; toplumsal yaşamı şekillendiren, sürekli değişim ve gelişimi ilke edinen bir kurum olmuştur. Bilgi toplumunda okul, öğrencilere bilgi yönetimi becerisi kazandıran bir örgüt halini almıştır (Parlar, 2012).

Bilgi toplumunda okul, yetişkinlerin de gittiği bir yere dönüşmüştür. Bununla beraber eğitimde okulun rolü azalmaktadır. Çünkü eğitim sadece okullarla sınırlı tutulmamaktadır. Özellikle e-egitim uygulamaları (sanal eğitim, uzaktan eğitim vb.) ile dört duvarla çevrili olarak tasvir edilen mekân, değerini kısmen kaybetmiştir. Buna ek olarak eğitim okulda verildiği gibi, bireylerin yetişkinlikte çalıştıkları kurumlarla da sürekli olarak verilebilmektedir (Çötük, 2006).

Bilgi toplumunda eğitimin belli başlı özellikleri şöyledir;

- Eğitim hayat boyu süren bir uğraş haline gelmiştir. Bireyler yaşamlarının sonuna kadar eğitimlerine devam edebilmektedir (Drucker, 2000:248).
- Bilgi toplumunda eğitim bireyselleşmiştir. Eğitimde bireysel hedeflerin rolü bulunmaktadır.
- Bilgi toplumunda eğitim süreci yalnızca iş ve meslek yönelimli olmamaktadır. Öğrenim faaliyetleri çeşitlenmektedir (Aydın, 1996:60).
- Bilgi toplumunda eğitim yerellikten uzaktır. Küresel bir eğitim yapısı söz konusudur.
- Bilgi toplumunda bireylerin aktif öğrenmesi söz konusudur. Bireyler daha özgürlükçü bir ortamda eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.
- Bilgi toplumunda eğitimin hedefi “öğrenmeyi öğrenmek”tir. Bu sebeple bilgi toplumundaki birey yeni bir durumda yeni bilgiler elde edebilecektir.
- Bilgi toplumunda bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmaktadır. Eğitim artık herkese uygulanan bir program olmaktan çıkmıştır. Tofler’a göre; “ileri teknolojinin eğitimde kullanılmasıyla, tekdüze

disiplinin ortadan kalkmasıyla öğrenci; onu sınırlayıcı sevimsiz sınıflardan kurtulmuştur” (Tofler, 1981:231).

- Bilgi toplumunda eğitimin hedefi kültürel veyahut ideolojik değerlerin aktarımından çıkmıştır. Eğitim evrensel bir boyut kazanmıştır.
- Bilgi toplumunda eğitim herkese açık niteliklere sahiptir.
- Bilgi toplumunda bilgi teknolojileri yoğun olarak kullanılmaktadır.
- Bilgi toplumunda, sanayi toplumundaki geleneksel eğitim sisteminin yerini müşteri odaklı ve sürekli eğitim almıştır (Tonta ve Küçük, 2005).

Değişen toplum yapısı eğitim sisteminin yanında okulları da değiştirmektedir. Sanayi toplumundaki okulların çoğunun amacı öğrencileri bugün ve gelecek için çeşitli bilgilere yönlendirmektedir. Öğretilen bilgilerin çoğu da üretim alanında kullanılmaktadır. Bu sebeple bilgilerin pratik yönü bulunmaktadır.

Bunlara ek olarak okul; aynı zamanda öğrencinin ülke ve dünya hakkında bilgi sahibi olmasını amaçlamaktadır. Bu amaca uygun olarak da okul, ders kitapları ve öğretmen ile birlikte hareket etmiştir. Sanayi toplumunun okulundaki temel anlayışa göre öğrenme; yalnızca okul sınırları içinde gerçekleşmektedir ve bilgi öğreticiler aracılığıyla öğrenilmektedir (Çötük, 2006).

Sonuç olarak toplumsal dönüşümün temel aracı olan eğitim; toplumun her bölümündeki kültürel, sosyal ve ekonomik oluşumları değişime zorlayan dalgalar tarafından derinden etkilenmiştir.

Bilgi toplumunda bilginin mahiyeti, sanayi toplumuna oranla daha önemli hale gelmiştir. Sanayi toplumunda bilginin kazandığı değer devamı niteliğindedir. Bilgi teknolojilerindeki hızlı değişim ve dönüşümler bilginin kullanımına çeşitlilik kazandırmıştır. Özellikle bilgisayarlar, bilgi taşıyıcılığı açısından önemli hale gelmiştir.

Bilgi toplumunda bilgisayar olmazsa olmaz nitelikler taşımaktadır. Bilgi toplumunda mekân ve zaman değerini yitirmiştir. Kişisel bilgisayarlar ile her çeşit bilgiye erişim ve paylaşım söz konusu olmuştur. Bilgisayar teknolojilerinin gelişimiyle birlikte bilgisayarlar ucuzlamıştır.

Kişisel bilgisayarlar ile sistemlerdeki bilgi kullanılabilirlikte ve bilgisayarlar kendi aralarında bağlanarak geniş ağlar oluşturabilmektedir. Drucker, bilgisayarı tanımlarken “20.yüzyılın yüksek teknolojisi” olarak tanımlamaktadır. Drucker’e göre bilgisayar özellikle çocuklar için basılı kitaba nazaran kullanıcı dostudur. Bilgisayarın sabrının sınırı yoktur. Kullanıcı defalarca hata yapmaktadır fakat bilgisayar her seferinde hazırdır. Bilgisayar, öğrenen kişinin emrindedir. Ayrıca bilgisayar “sonsuz çeşitliliğe “izin vermektedir. Bilgisayar ve ileri teknolojilerin eğitimde kullanımıyla beraber öğretmenin işi sadece yol göstermek olacaktır (Drucker, 2000:254).

Çelik’e göre (2004:138), bu toplum tipinde bilgisayarların önemi büyüktür. Özellikle bilgisayar destekli öğretim sayesinde yeni bir model söz konusu olmuştur ve eğitimde ilerleme kaydedilmiştir. Bilgisayar destekli öğretimde bilgisayarlar, öğrenciye veri sağlamaktadır ve öğrencinin kavramasını sağlayan öğretmen rolünü üstlenen programlarla öğrenmeye yardımcı olmaktadır. Bilgi toplumundaki bu tarz eğitim ile bireylerin kavrama yeteneği gelişmektedir. Bilgisayar sayesinde öğrenme yalnızca okul içinde gerçekleşmemektedir. Öğrenme okul dışında da devam etmektedir. Öğrenciler, bilgisayarı kullanarak bilgiyi çoklu ortamda yönetebilmektedir.

1.3.Eğitimde Dijitalleşme

Dijitalleşme insan yaşamının önemli bir parçası haline gelmesiyle birlikte bireyin karar alma ve yaşam mekanizmalarını da farklı açılardan etkileyebilmektedir. Bu sebeple dijitalleşme, bireylerin rutin faaliyetleri arasında yer alan çoğu sürece farklı şekillerde entegre olabilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitimde dijitalleşme süreçlerine çoğunlukla uygulamada önem verildiği görülmektedir. Özellikle son yıllarda gelişmiş ülkelerde bir zorunluluk olarak uygulanmaya başlamış olan dijitalleşme çabaları eğitimin mahiyetini de değişime uğratmıştır. Günümüzde okul öncesi eğitimden başlamak suretiyle yükseköğretime kadar uzanan geniş yelpazede dijital unsurların daha fazla kullanıldığı görülebilmektedir. Dijital eğitim; etkili, hızlı ve nitelikli sonuçlar vermesi açısından önemli olabilmektedir. Maliyetleri açısından tartışmalara sebebiyet verse de dijital eğitim, eğitim süreçlerinin doğal bir parçası haline gelmiştir (Taşkiran, 2017:98).

Dijitalleşme, günümüzde teknolojik ürünlerin üretim ve satışı açısından çeşitli sektörlerde rutin ve olağan hale gelmiş olsa dahi hayatın akışı içerisinde en önemli etkiyi eğitim sektöründe yaratmıştır. Bu kapsamda dijitalleşmenin en önemli etkiye sahip olan unsurunu; dijital unsurlarla beraber eğitimin çok daha hızlı ve etkin bir şekilde bireylere ulaşımının sağlanması oluşturmuştur. Her ne kadar eğitim süreçlerinin hepsinde dijital unsurlar kullanılmıyor olsa da temel olarak bilgi aktarımı, çeşitli evrak sunumları gibi unsurlar açısından giderek hızlı şekilde yayılan dijitalleşme algısından söz etmek mümkündür. Kamusal eğitim kurumlarının dijital unsurları da kabul etmesi ile geniş alanda dijital unsurların kullanıldığı görülebilmektedir (Parlak, 2017:1743).

Eğitimde dijitalleşme ile bireylerin üretme, düşünme, yazıya aktarma gibi eğitim içerisinde yer alan rutin faaliyetlerinin içeriğinin değişime uğradığını söylemek mümkündür. Eğitimin içerisinde yer alan dijital unsurlar, bireylerin hayalindeki ve yaratıcı dünyalarındaki unsurları dışa vurmaları açısından büyük kolaylıklar sunmaktadır (Maden ve Banaz 2018:104).

Eğitimin dijitalleşme süreci bireylerin değişimini de büyük oranda etkilemektedir. İnsanların dijital unsurlarla son yıllarda artan etkileşim düzeyleri hayatlarının her anında dijital unsurları kullanmalarını zorunlu hale getirebilmektedir. Bu durum eğitim hayatına da yansımaktadır. Bu vesileyle eğitimin dijital dönüşümü hayat akışı içerisinde kendini göstermektedir. Eğitim, dijital süreçlerden nasibini alan bir konu haline gelmekte ve neredeyse yıl içerisinde her gün devam eden eğitim süreçleri, dijital bir şekilde eğitim kurumlarına gitmeden de bireylere sunulabilmektedir (Şahin, 2009:161).

Diğer yandan eğitimin dijitalleşmesinde eğitimin iki ana unsuru olan öğretmenin ve öğrencinin artık birer dijital birey ya da teknolojik gelişmelerin yakından takip eden bireyler haline gelmelerinin büyük veya olumlu etkileri bulunmaktadır. Eğitim hizmeti sunan eğitimci bireylerin dijital unsurlara olan yatkınlığı neticesinde eğitim yeni bir kimlik kazanmaktadır. Bu yatkınlığın öğrencilere de aktarılması, eğitimin teknoloji ile paralellik gösteren bir yapısının olmasına imkân sağlamaktadır (Öksüz vd., 2016:388-389).

Sonuç olarak eğitimin yaşamış olduğu dijitalleşme sürecinin artık bir gerçeklik olduğu ve onun üzerinden eğitim süreçlerinin kurgulanmış olduğu görülmektedir. Eğitim herkesin erişebileceği bir hizmet haline getirilmek adına dijitalleşme süreçlerinden fazlasıyla yararlanmaktadır. Bu sebeple eğitim içeriklerinden eğitimcilerin zihniyetine kadar ulaşan bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Eğitimde teknolojinin kullanımı sıklıkla değerlendirilmektedir. Konuyu hem psikolojik hem de sosyolojik anlamda inceleyen birçok düşünür açısından eğitimin dijital dönüşümü yararlı nitelikler taşımaktadır. Bu yararlı nitelikler eğitimin niteliğinin artmasına yardımcı olabilmektedir.

Selwyn (2016), teknolojinin eğitimin içerisinin dahil edilmesine dair değerlendirmelerini ortaya koyduğu eserinde, teknolojinin desteğiyle eğitimin geliştiğini, dönüştüğünü ve bir devrim yaparak eğitimin etkililik derecesini üst düzeye çıkardığını aktarmıştır (Özbek, 2016:178; Soysal ve Radmard, 2017).

Eğitimdeki dijitalleşme ve teknoloji ile bütünleşme sürecinin önemini aşağıdaki maddelerle açıklamak kısmen mümkündür (Kaya ve Kaya, 2014:350; Ireland Ministry of Education, 2015:19; Clement, 2017:6):

- Dijitalleşen eğitim, eğitim alan veya eğitimler açısından zaman ve mekândan tasarruf sağlamak amacıyla eğitimi daha ulaşılabilir hale getirmektedir.
- Eğitim içerisinde yer alan geçmiş ve mevcut süreçteki unsurların detaylı biçimde ele alınması ve bu şekilde geniş bakışa sahip öğrencilerin eğitimi gereklidir, dijital unsurlar bu konuda yardımcı nitelikler taşımaktadır.
- Klasik eğitim kurumlarında her zaman eldeki tüm öğrencilere ulaşılması ve onlar için yeterli düzeyde eğitim desteğinin sağlanması çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bu sebeple de dijital mecralar, geniş kitlelere aynı anda ulaşılabilmesi imkânını sunmaktadır.
- Eğitimde dijitalleşmeyle süreç içerisindeki coğrafi sınırlamalar ortadan kaldırılmaktadır.

- Dijitalleşme içerisinde özel ve kamusal sektör temelli çoğu eğitim unsurlarının katkılarının aynı anda ve daha güçlü sunumu mümkün olabilmektedir.
- Eğitim alma konusunda yaşı ilerlediği için birtakım sorunlarla karşılaştığını düşünen bireylere fırsatların yenilenmesi açısından dijitalleşme süreçleri fırsat eşitliği sunabilmektedir.
- Eğitim materyallerinin maliyetlerinin artması neticesinde dijitalleş süreçler daha düşük maliyetli olabilmektedir. Özellikle kitaplar açısından dijitalleşme süreçleri eğitim alan ve eğitim veren bireylere düşük maliyetli imkânlar sunabilmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi eğitim ve dijitalleşme çoğunlukla olumlu nitelikleri bünyesinde barındırmaktadır.

Eğitimin dijitalleşmesi de uzaktan eğitim ve açık erişim gibi kavramları beraberinde getirmektedir.

1.4. Uzaktan Eğitim

Zamana veya mekâna bağlı kalınmadan öğrencinin ve öğreticinin herhangi bir yere gitme zorunluluğu olmadan (Elitaş, 2017) programlı ve planlı öğrenme ortamında basılı veya elektronik iletişim şekilleriyle öğretimin gerçekleştiği çoğu düzenlemeler olarak ifade edilebilmektedir (Moore, 1990).

Türk Dil Kurumu (2020)'nin yaptığı tanım ise şu şekildedir; uzaktan eğitim öğrenci ile öğreticinin yüz yüze gelmeden çeşitli iletişim araçları kullanılarak belli bir merkezden yapılan eğitim şeklidir.

Uzaktan eğitim çalışmalarında genel olarak geleneksel eğitim ortamlarında eğitim imkanlarına erişmede çeşitli zorluk yaşayan bireyler için uzaktan eğitimin öncelikli bir fırsat niteliği taşıdığı belirtilmektedir (Işık vd., 2009; Şakar, 1997).

Tarihsel olarak uzaktan eğitim veya açık öğrenme yaklaşımlarının ortaya çıkmasındaki temel güdü kişisel, akademik ve ekonomik nedenlerden kaynaklı eğitim alamayan veya eğitimini tamamlayamayan dezavantajlı kesimlere eğitimi yaymaya çalışmaktır. Dezavantajlılar; ekonomik durumları, etnik veya dilsel

kökenleri, politik konumları vb. nedeniyle toplumsal ve ekonomik bütünleşme ihtimalleri diğer insanlara göre düşük olanları ifade etmektedir (Çoban, 2016:243).

Dünyadaki endüstrileşme dönemi ve sonraki aşamalarda dünya değişim dönemine girmiş ve çoğu toplum bu değişime ayak uydurabilmek için yeni ve etkili eğitim modelleri arayışına girmiştir (Girginer, 2002). Uzaktan eğitim fikri de bu dönemde ortaya çıkmıştır (Özbay, 2015).

Uzaktan eğitimin ortaya çıktığı tarih 1700 yılının başları ve ilk olarak mektuplar kullanılarak gerçekleşmiştir. 1870 tarihinde uzaktan eğitimde gazete kullanılmaya başlanmıştır. 1930-1950'li yıllarda ise basılı materyal kullanılmaya başlanmıştır. 1950-1980 tarihlerinde ise radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla videolar kullanılmaya başlanmıştır. 1980-1995'li yıllarda bunlara ek olarak bilgisayar ve 1995'ten sonra web tabanlı eğitim kullanılmıştır (Korkmaz vd. 2018).

Demiray ve İşman (2003) uzaktan eğitimin tarihsel gelişimini beş temel aşamaya ayırmaktadır:

1. Dönem mektupla eğitimden önceki dönemdir,
2. Dönem mektupla eğitim dönemidir. Bu dönemde basılı materyaller kullanılmaktadır. (Dergi, kitap, gazete, rehber kitaplar vs.)
3. Dönem radyo ve televizyon yayıncılığı ile öğretim dönemidir. Bu dönemde tek yönlü iletişim hakimdir. Radyo ve televizyon yayımları, basılı materyalleri işitsel ve görsel-işitsel olarak desteklemek amacıyla kullanılabilir. Bu dönemde tek yönlü iletişim hakimdir. Radyo ve televizyon yayımları, basılı materyalleri işitsel ve görsel-işitsel olarak desteklemek amacıyla kullanılabilir.
4. Dönem iki yönlü iletişimsel etkileşim ve ses dönemidir. Bu dönemde öğrenciler ve öğretmenler arasında etkileşim seviyesinin arttığı görülebilmektedir.
5. Dönem uzaktan eğitimin doğduğu dönemdir. Bilgisayar ve bilgisayar bileşenli sistemlerin uydu veya diğer teknolojilerle etkileşimi görülmektedir (Demiray ve İşman, 2003)
6. Radyo veya televizyon yayıncılığının eğitimde kullanımında üç genel yaklaşım bulunduğu görülmektedir. Bunlar; doğrudan sınıf eğitiminde kullanılması, okulda kullanılması ve topluluk içi genel eğitim

programlarında kullanım şeklidir (Tinio, V.L., 2002, akt. Çoban,2012:64).

Doğrudan sınıf eğitiminde kullanma, öğretmenler yerine geçici olarak çeşitli yaygın programlarının sınıf içerisinde sunumudur. Doğrudan sınıf eğitimine en iyi örnek “etkileşimli radyo eğitimi” dir. Etkileşimli radyoda yirmi veya otuz dakika arasındaki sürede sınıfta öğretme veya öğrenme alıştırmaları yapılmaktadır. Bu alıştırmalarda çeşitli öğrenim amaçlarıyla sınıf eğitimini güçlendirme hedeflenmektedir. Çoğunlukla yoksul bölgelerdeki (Latin Amerika, Asya, Afrika vs.) okullarda bahsedilen eğitim yaklaşımı kullanılmaktadır (Tinio, V.L., 2002, akt. Çoban,2012:64).

Türkiye’de ise uzaktan eğitim ilk olarak 1927 yılında mektupla yapılması düşünülmüş (Korkmaz vd., 2018; Özbay, 2015) fakat öğretmensiz şekilde eğitim-öğretimin gerçekleşmeyeceği düşüncesiyle mektupla uygulamaya geçilememiştir (Alkan, 1987). Benzer çalışmalara 1956 yılında devam edilmiştir ve 1960 yılında İstatistik ve Yayın Müdürlüğü bünyesinde “Mektupla Öğretim Merkezi” komisyonu oluşturulmuştur (Özarslan ve Ozan, 2014).

Uzaktan eğitim için ilk emin adım mektupla öğretim merkezinin 1966 yılında genel müdürlük olması ile Türkiye’nin uzaktan eğitim süreci için ciddi olduğu anlaşılmıştır. Bu süreçte örgün ve yaygın eğitim alanlarında eğitimde imkân ve fırsat eşitliğini sağlama çabası temel gayeyi teşkil etmiştir (Elitaş, 2017). Bu amaçla Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) kurulmuştur. YAYKUR uzaktan eğitim sürecini yönetmiştir. 1978 yılında MEB tarafından Açık Üniversite kurulması fikri gündeme gelmiştir (Ülkü, 2018). 1981 yılındaki kanun hükmünde kararname ile uzaktan eğitimle ilgili çalışmalar Anadolu Üniversitesi tarafından yürütülmeye başlanmıştır (Alkan, 1996). Bu gelişmeden sonra da uzaktan eğitimle ilgili çalışmalar hız kazanmış, teknolojik alt yapı güçlenmiştir.

Yaşamın birçok alanında olduğu gibi uzaktan eğitimde de avantajlı ve dezavantajlı durumlar vardır. Uzaktan eğitim değişen ve gelişen teknolojik gelişmelere paralel şekilde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasına fayda sağlayabilmektedir (Uşun, 2006).

Uzaktan eğitim farklı eğitim şekillerini sunabilmekte ve büyük gruplar ile ders işleyebilmeyi sağlayabilmektedir (Altıparmak vd., 2011). Öğrencilere öğrenme sorumluluğu verirken aynı zamanda da bağımsız öğrenmeyi ve zengin içerikle ulaşmayı sağlamada da etkin rol oynamaktadır. Ayrıca uzaktan eğitim düşük eğitim maliyetleri ile fırsat eşitliği ve standartlaşmış bir eğitim programı sunabilmektedir (Demirel, 2017).

Uzaktan eğitimin en önemli faydalarından biri mekân bağımsızlığıdır. Farklı mekânlarda bulunan öğrenciler aynı sınıfta toplanabilmektedir (Demiray, 1999). Bu açıdan değerlendirildiğinde örgün eğitimden oldukça farklı olduğu ve örgün eğitimde böyle bir durumun gerçekleşmesinin imkânsız olduğu söylenebilmektedir (Özüçelik, 2019).

Uzaktan eğitimin faydalı yönlerinden bazıları yukarıda belirtilmiştir. Fakat uzaktan eğitimin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Khosmehr (2017)'e göre uzaktan eğitimde öğrencilerin sosyalleşmesi olumsuz etkilenebilmektedir. Öğrenciler birbirlerini tanımadan uzaktan eğitimle ders almaktadır. Khosmehr'e göre de bu durum sosyalleşme düzeyini olumsuz etkileyebilmektedir.

Khosmehr (2017) bilişsel bilgilerin aktarım sürecinde uzaktan eğitimin etkili olduğunu düşünmektedir. Fakat psiko-motor davranış ve uygulamaya dönük derslerin öğretiminde etkili olmadığını düşünmektedir. Özellikle de uygulamalı derslerin öğretiminde uzaktan eğitimin sorun teşkil edeceği birçok araştırmacı tarafından belirtilmektedir (Khosmehr, 2017; Özüçelik, 2019; Uşun, 2006; Ülkü, 2018).

Uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları aşağıdaki maddeler üzerinden ele alınabilmektedir;

- Uzaktan eğitim ile kalabalık gruplarda iletişim sağlanabilmektedir.
- Farklı fiziksel ortamlarda da ders işlenebilmektedir.
- Örgün eğitime gidemeyen engelli insanlara eğitim fırsatı sunmaktadır.
- Uzaktan eğitim ile mekân ve zaman sınırlamaları önemini bir nebze yitirebilmektedir.

- Uzaktan eğitimde Urgan ve Weggen (2000)'e göre öğrenciler daha rahat anlamaktadır.
- Uzaktan eğitimle bireysel öğrenme hızına uygun eğitimler verilebilmektedir.

Uzaktan eğitimin sınırlılıklarından bazıları ise şunlardır;

- Uzaktan eğitim sistemlerinde alt yapı yatırımları maliyetli olabilmektedir.
- Uzaktan eğitimde teknolojik sistemlerden kaynaklanabilecek aksaklıklar meydana gelebilmektedir.
- Uzaktan eğitimde uygulamalı derslerin işlenmesi zor olabilmektedir.
- İlic (2020)'e göre ders müfredatının hazırlanması zor ve uzmanlık gerektirmektedir.

Genel itibariyle de kendi öğrenme sorumluluğunu alamayan öğrenciler süreçte zorlanabilmektedir. Ayrıca uzaktan eğitimle yapılacak dersler platformlara kolay şekilde entegre edilebilmelidir.

Uzaktan eğitim süreçleri “açık erişim” kavramını beraberinde getirmektedir.

1.5. Açık Erişim

Açık erişim, bilimsel araştırma ve çalışmaların ücretsiz şekilde internet üzerinden erişilebilir ve kullanılabilir olmasını sağlayan bir tür yayıncılık modelidir (Ertürk ve Şengül, 2011, s. 240; Tonta, 2008, s. 1-2; Maio, 2011, s. 12; Waaijers, 2009, s. 2; Ware ve Mabe, 2012, s. 61).

Açık erişim bilimsel yayınlara “ücretsiz erişim” olarak nitelendirilmesinin yanı sıra eserin sürümünün açık erişime, sınırsız dağıtımına, birlikte çalışılabilirliğe veya uzun dönemli arşivlemelere olanak sağlaması amacı ile çevrimiçi arşivlerde depolanabilmesi anlamına gelmektedir. Açık erişimin temel mantığı bilimsel araştırma sonuçlarına kolayca erişebilmelerini sağlamak ve araştırmaların etkisini artırmaktır (Tonta, Y., 2006).

Zaki ve Dollah'a göre açık erişimin temel gayelerinden biri entelektüel çıktılar üzerinde ticari yayıncıların egemenliğini kırmak ve ilgili araştırmaların kamu erişimine sunulmasını sağlamaktır (Zaki ve Dollah, 2012:427).

Açık erişimin faydalı ve başarılı olabilmesi, yayım ve dağıtım süreci ortaklarının birtakım görevleri yerine getirmeleri ile mümkündür. Bu ortaklardan bazıları yayıncılar, yazarlar, kütüphaneciler ve araştırma fon sağlayıcılarıdır (Gutknecht, 2014:13).

Mukhrjee'ye (2010; 1) göre, 15. yüzyıla kadar birbirine benzer konularda çalışan bilim insanlarının sözlü sunum veya mektuplaşma gibi etkinliklerle gerçekleştirdiği bilimsel iletişim, Gutenberg, Charles Babbage ve Tim Berners Lee'nin icatlarıyla farklı formatlar kazanmıştır. İletişimin ilk araçları olan dil ve yazıdan sonra ortaya çıkan matbaa, bilginin kayıt altına alınması, çoğaltılması gibi katkılarının yanı sıra, basım ve yayıncılığın özgün bir ticaret alanı olmasına da katkı sağlamıştır.

1990'lı yıllardan itibaren gelişimi hız kazanan çeşitli teknolojiler “belgelerin elektronik ortamda ya da ağlar eşliğinde dağıtılması, arşivlenmesi ve erişimine katkı sağlayan elektronik yayıncılık modelini ortaya çıkarmıştır” (Tonta, 2000, s. 89). Tonta'ya göre (2006, s.1-2); söz konusu model, bilginin üretim ve dağıtım maliyetini düşürürken erişim hızının da artmasına neden olmuştur (Kayaoğlu, 2006, s. 2-3, Afzali, 2009, s. 11-12).

Açık erişim sürecine zemin hazırlayan öncü girişim 1971'de Michael Hart tarafından kurulan dünyanın en eski dijital kütüphanesine “Gutenberg Projesi” örnekle verilebilmektedir. Bu projenin amacı; basılı kitapları dijital ortama aktararak kitaplara ücretsiz erişimi sağlamaktır (Anameriç ve Rukancı, 2003, s. 149).

Dünya genelinde çok sayıda arşiv, arşivleme şekli ve arşivlenen materyalin bulunması ve bunlara birbirinden farklı erişim yollarının bulunması, kullanıcı ve kurumlar arasında iletişimi sağlayacak teknik altyapının oluşturulmasını kısmen zorunlu kılmıştır. Bu amaca hizmet etmek üzere 1999 yılında Açık Arşivler Girişimi (Open Archives Initiative) kurulmuştur. 2000 yılında ise Harold Varmus, Patrick Brown, Howard Hughes, Michael Eisen tarafından yazılan ve 180 ülkeden 34.000 bilim insanının imzası ile çeşitli yayıncılara gönderilen açık bir mektupla yaşam ve

tıp bilimleri alanında daha önce yayınlanan bilimsel çalışmaların özgürce erişilebilir, tam metin şeklinde taranabilir ve birbirine bağlantı verebilir olmasını sağlayacak çevrim içi bir halk kütüphanesinin kurulmasını talep etmiştir (Olijhoek, 2011; PLoS, 2014).

2000’li yıllardan itibaren de gerçekleştirilen uluslararası girişimler açık erişime yönelik farkındalığın ve faaliyetlerin artırılmasına katkı sağlamıştır.

2000’li yılların başından itibaren açık erişim hareketinin hedefe ulaşmasında önemli roller üstlenen uluslararası bazı girişimler dikkat çekmektedir. Dünya genelinden katılımcılarla düzenlenen bu girişimler, “açık erişim” kavramına açıklık getirmek ve “açık erişim yayıncılığın ilke ve ölçütlerini belirlemek” gibi ortak amaçlar taşımaktadır. Bahsi geçen söz konusu girişimlerden bazıları şunlardır:

- Budapeşte Açık Erişim Girişimi: Açık erişime tanım getirmek, açık erişim stratejilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen girişimlerden ilki 2002 yılında Budapeşte şehrinde gerçekleşmiştir.

Bu bildirgede açık erişim “Bilimsel literatürün İnternet aracıyla yasal, finansal ve teknik bariyerler olmaksızın; okunabilir, erişilebilir, kaydedilebilir, yazdırılabilir, kopyalanabilir, taranabilir, metinler arası bağlantı verilebilir veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması” anlamında kullanılmıştır.

İsteyen herkesin erişim hakkında sahip olması da “kamu yararı” ifadesiyle açıklanmaktadır (Budapest Open Access Initiative, 2002).

- Bethesda Açık Erişim Yayıncılığı Bildirgesi: Bildirge dört bölümden oluşmaktadır. Bildirge açık erişime tanım getirme çabasının yanında açık erişimli bir yayının sağlaması gereken koşullara da yer vermektedir.

Bildirgede yapılan açık erişim tanımını Budapeşte Açık Erişim Girişimi’nde yapılandıran ayıran temel farklardan biri şahsi kullanım amacıyla sınırlı sayıda “kopya basma” hakkına yönelik açıklama yapmasıdır. Burada sınırlı kopya basma ifadesi yayıncılara ve bilim derneklerine, makalelerin ticari amaçlı kullanımını engelleyici bir seçenek sunmaktadır (Kayaoğlu, 2006:35).

Bildirgeye göre açık erişimli yayınlar aşağıda belirtilen koşullardan birini yerine getirmek zorundadır:

Yazar ve telif hakkı sahibi kullanıcılara ücretsiz, engelsiz, dünya çapında, geri alınamaz erişim, kopyalama, dağıtma, görüntüleme, yazarına atıfta bulunmak şartı ile türevlerini oluşturma, şahsi kullanım için belirli sayıda kopyasını elde etme hakkı vermesi.

Eserin tam sürümü ve ek materyallerinin, eserin yayımlanmasından kısa bir süre sonra açık erişim, sınırsız dağıtım, uzun süreli arşivlemeye olanak sağlayacak şekilde çevrimiçi arşivde depolanması (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003).

Fen ve İnsan Bilimlerinde Bilgiye Açık Erişim Berlin Bildirgesi: Önceki bildirelerin temel mesajlarından yola çıkılarak oluşturulmuştur.

İnternetin bilimsel bilginin dağıtımında üstlendiği role, arşivler, kütüphaneler ve müzeler gibi araştırma ve bilgi merkezlerinin dikkatini çekmek amacıyla hazırlanmıştır (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, 2003).

Bildirgenin temel amaçlarından biri, bilginin yayılmasında kullanılan hukuki ve mali uygulamaları dönüştüreceğine inanılan açık erişim yayıncılık modelinden sadece bilim camiasının değil, tüm kesimlerin en etkin şekilde yararlanmasını sağlamaktır. Bunu başarmak için, bildirgenin tavsiyelerinden biri, kültürel miras ürünlerine sahip olan veya koruyan kuruluşları açık erişimi desteklemeye ve kaynaklarına İnternet üzerinden erişilebilir hale getirmeye teşvik etmektir (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, 2003).

- IFLA Bilimsel Literatüre ve Araştırma Belgelerine Açık Erişim Lahey Bildirgesi: Bilimsel literatüre ve araştırma belgelerine Açık Erişime ilişkin 2004 Lahey Deklarasyonunda, açık erişimin insanların daha fazla bilgi edinmesini sağlayarak yeni keşiflere, rekabete yol açtığı bilgilere "açık erişimi" desteklediğini belirtmiştir. Bilimin tüm alanlarında ayrıntıyı, sürdürülebilirliği ve ilerlemeyi artıracığını ve sonuç olarak insan refahını artıracığını kabul etmektedir (IFLA, 2004).

Açık erişim girişimleri günümüzde kısmen kamu kaynakları ile finanse edilen bilimsel araştırma sonuçlarının herhangi bir kısıtlama veya engel olmaksızın özgürce erişimine vurgu yapmaktadır. Bu faktörün temel sebeplerinden biri modern ekonomilerde bilimsel araştırmaların çoğunun kamu kaynaklarıyla destekleniyor olmasıdır (Maio, 2011:12).

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 28 Ocak 2003 tarihli "Çevresel Bilgiye Erişim" Direktifinde, "kamu kuruluşlarının çevresel bilgilere erişiminin güvence altına alınması" ve "bilginin kamuya açık hale getirilmesi ve kamuya dağıtımının sağlanması" ilkeleri yer almaktadır. Direktif ayrıca, kamuya açık bilgilere erişim konusunda halkı bilgilendirme ve haklarını tanıma konusunu da ele almaktadır (INSPIRE, 2014).

Bilimsel yayıncılıkta ekonomik ve teknolojik gelişmeleri inceleyen 2006 Avrupa Komisyonu raporunda, bilim insanı sayısı arttıkça bilimsel yayın sayısının da arttığı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin bu yayınlara erişimde çok büyük avantajlar sunduğu belirtilmektedir. Aynı rapor, kamu tarafından finanse edilen araştırmalara ücretsiz ve engelsiz erişimin garanti edilmesini önermektedir. Bu gelişmeyi takiben başta Avrupa üniversiteleri olmak üzere bazı araştırma kurumları, kurumsal açık arşivlerin kurulması ve araştırma sonuçlarının bu arşivler aracılığıyla kullanılabilmesi için yasal düzenlemeler yapmıştır (Ertürk, 2008:70).

2012'de Avrupa Komisyonu, Birlik üye devletlerinden açık erişim politikaları oluşturmalarını istemiştir ve araştırma enstitüleri ve kuruluşlarının buna göre hareket etmesini zorunlu kılmıştır. Ortaya çıkan politikalar ulusal olarak kabul edilmiştir.

Günümüzde Açık Erişim, kamu tarafından desteklenen araştırma çıktılarına (bilimsel yayınlara) erişimde standart yöntem olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Almanya, Hollanda, İsveç, Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde yasa ve yönetmelikler, kamu kaynakları kullanılarak yürütülen araştırma verilerine açık erişimi garanti etmektedir (Tonta, 2014).

Türkiye'de açık erişim sorunlarına dikkat çekmeye yönelik ilk girişim, 9-11 Aralık 2005 tarihlerinde Türkiye'de düzenlenen X. İnternet konferansı olmuştur. Toplantı sonunda Türkiye'de açık erişim hareketinin ve kurumsal arşiv

uygulamalarının standart bir şekilde yürütülmesi için açık erişim konusunda ulusal bir politika oluşturulmasına karar verilmiştir. (Ertürk, 2008, s. 158; Karasözen vd., 2010:237). Bu gelişmeden bir yıl sonra düzenlenen “Bilgi Teknolojileri Konferansı IV, Akademik Bilişim 2006” konferansında önemli konulardan bazıları açık erişim ve kurumsal arşivler olarak belirlenmiştir.

Toplantı sonrasında uzlaşılan konulardan biri açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda Berlin Bildirgesi'nin ülkemizde de benimsenmesi gerektiğidir (Akgül, 2006).

2006 yılında açık erişime yönelik bir diğer gelişme Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu tarafından Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) çalışma grubunun kurulmasıdır. AEKA'nın temel gayesi, Türkiye'de açık erişimin uygulanmasına ve benimsenmesine katkıda bulunmaktır (ANKOS, 2014).

Açık erişim sistemi veyahut arşivi kurma çalışmalarının üniversite düzeyinde ilk örneklerinden biri 2004 yılında H.Ü. Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde Dr. Tonta ve doktora öğrencileri tarafından DSpace yazılımı kullanılarak yapılan bir pilot çalışmadır. Bölüm aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Elektronik Tez Projesini de geliştirmiştir (Ertürk, 2008:162-163).

Öncü kurumsal sistemlerden diğeri ise Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi'dir. Bu sistemde uluslararası indekslerde yer alan bilimsel dergiler, yerli ve yabancı referans dergilerde yayımlanan veya yayımlanmasına karar verilen çalışmalar, tezler, proje metinleri, konferans bildirileri, raporlar, ders notları ve kitap bölümleri yer almaktadır (Atılğan, 2006). 2006'da Atatürk ve Atılım Üniversiteleri, 2007'de ise Gazi ve Sabancı Üniversiteleri kurumsal AE sistemleri/arşivleri kurma girişimlerini sürdürmüşlerdir (Afzali ve Tonta, 2010:159; Karasözen vd., 2010:242).

Kurumsal bir açık erişim sistemi oluşturma çalışmalarına ek olarak, açık erişim ve uygulama ilkelerine dikkat çekmek ve ilgili toplulukta açık erişim farkındalığını artırmak için bir dizi konferans düzenlenmiştir. 2012, 2013 ve 2014 yıllarında AB Yedinci Çerçeve Programı'nda Açık Erişim çalıştayları düzenlenmiştir. Bunlardan biri de Hacettepe Üniversitesi'nin ortak olduğu “Akdeniz Ülkeleri için MedOANet Açık Erişim Ağı (MedOANet) projesi”dir. Projenin hedefleri; açık

erişim ile ilgili mevcut strateji, yapı ve politikaların belirlenmesi, yeni strateji, yapı ve politikaların geliştirilmesi, açık erişim politikası uygulama ilkelerinin geliştirilmesi ve bunların Akdeniz ülkelerinde uygulanmasının sağlanmasıdır (MedOANet, 2013; Tonta, 2012).

PASTEUR4OA (2015) projesi, ulusal düzeyde açık erişim politikaları geliştirmek ve bunları Avrupa açık erişim stratejisiyle uyumlu hale getirmek amacıyla bu projenin devamı niteliğindedir (Al ve Tonta, 2014, s. 385). İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün (İYTE) ortak olduğu OpenAIREplus projesinin amacı, Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen projelerin sonuçlarının derlenerek katılımcı bir altyapı ve merkezi bir portal aracılığıyla kullanıma sunulmasıdır. Bu projenin devamı niteliğindeki bir diğer çalışma Ocak 2015'te başlayan OpenAIRE2020'dir (OpenAIRE, 2014). Çeşitli üniversiteler, kamu kurumları, meslek odaları ve yayıncılık sektöründen katılımcılarla ulusal açık erişim çalışmaları düzenlenmiştir.

Çalıştayda, kurumsal arşivler veya konu arşivleri aracılığıyla erişilebilen, kamu kaynakları ve bu yayınlardan elde edilen verilerle desteklenen bilimsel yayınlara herkesin engelsiz erişimi ve bunun için gerekli politikalar, strateji ve mevzuat ile açık erişim altyapısının oluşturulması ve geliştirilmesi vurgulanmıştır (acikerisim.org, 2015). Genel olarak değerlendirildiğinde, açık erişim girişimlerinin ağırlıklı olarak kurumsal bir açık erişim sisteminin kurulması, açık erişim uygulama ilkelerinin oluşturulması ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliğinin güçlendirilmesine odaklandığı söylenebilmektedir.

Genel itibarıyla literatür incelendiğinde “açık erişim” kavramı faydacılık, yararlılık açısından ele alınmaktadır. Günümüz internet çağı olması sebebiyle de açık erişim faydalı olabilmektedir. Açık erişimle beraber bir metin veyahut her türlü kaynak internet aracılığıyla okunabilmekte, kaydedilebilmekte, kopyalanabilmekte ve taranabilmektedir. Bu özellikler de hem eğitimci açısından hem de eğitilen yani öğrenciler açısından önemli hale gelebilmektedir.

Bu hususta karşımıza iki kavram çıkmaktadır. Bunlar; copyleft ve copyright kavramlarıdır.

Copyright; diğ er ifadeyle “telif hakkı” bir kiři veya kişilerin çeşitli fikri emeğiyle meydana getirdiği dűřünce, sanat eseri, bilgi ve őr nlerin kullanılması veya kopyalanmasıyla ilgili hukuken sağlanan haklardır (www.gnu.org)

Telif hakkının doğabilmesi için tescile gerek yoktur. Fikir veya sanat eserleri őr undeki çeşitli haklar ortaya konulan eserin őr etilmesiyle doğmaktadır. Buna ek olarak eser sahipleri isterse őr kenin ilgili tescil birimlerinde isteğe bağlı olarak “kayıt tescili” yaptırabilmektedir. Telif hakları çoğunlukla belli bir sőr e için geçerli olmaktadır.

Copyleft ise GNU işletim sisteminin bir yöntemi olarak kabul edilebilmektedir. GNU; “özgőr yazılım” olan işlem sistemine verilen addır. Yani GNU kullanıcıların özgőr lüğüne sayđı duymaktadır (“www.gnu.org”, 2023).

Genel itibariyle internet sitesinde (“www.gnu.org”, 2023) Copyleft hakkında ř u hususlar belirtilmektedir;

- Copyleft, herhangi bir programın özgőr yazılım haline getirilmesi, programın çoğu değiştirilmiş veya geliştirilmiş sőr umlerinin de özgőr olmasını sağlayan genel bir yöntemdir.
- Copyleftte göre bir programı özgőr hale getirmenin basit yollarından biri telif hakkını kaldırıp programı veya içeriği kamu malı haline getirebilmektir.
- Özgőrleřen birey kendisine sunulan içeriği özel mőr k yazılıma dönüştürebilir fakat özgőr yazarın kendisine sağlamış olduğu özgőr lüğe sahip olamamaktadır.
- Copyleft’teki temel amaç; kullanıcılara GNU yazılımını yeniden dağıtabilmeleri ve değiştirebilmeleri için özgőr lük alanı tanımaktır.
- Copyleft yazılımı dağıtan veya yayan kimsenin, yazılımı kopyalamak veyahut değiştirmek isteyen kimselere bu özgőr lüğü aktarmaları gerektiğini belirtmektedir. Yani Copyleft, her kullanıcının özgőr lüğe sahip olabildiğini güvence altına alabilmektedir.
- Copyleft, geliştirdiği çeşitli iyileştirmeleri “özgőr yazılıma” aktarmak isteyen programcılarının aktarımı yapabilmesi için izin olabilmelerine de yardımcı olabilmektedir.

- Herhangi bir programı Copyleft haline getirebilmek için ilk olarak kullanıcının karşısına “telif hakkı” çıkmaktadır. Daha sonra kullanıcının karşısına “dağıtım koşulları” çıkmaktadır. Bu koşullar program kodunun veya programdan elde edilen başka bir programın kullanım haklarını değiştirme, yeniden kullanım haklarını dağıtım şartları aynı kalabilecek şekilde herkese erişim imkânı sunan yasal bir araçtır. Bu sebeple kod ve özgürlükler yasal olarak ayrılmaz hale gelebilmektedir.

- Copyleft program üzerinde telif hakkı kullanabilmenin bir yoludur. Yani Copyleft telif hakkından vazgeçmek anlamına gelmemektedir.

- Copyleft kelimesindeki “left” , “right” yönünün tersini temsil etmektedir.

- Copyleft kullanıcının özgürlüğü garanti altına aldığını ifade ederken, Copyright için de kullanıcıların özgürlüğünü elinden aldığını belirtmektedir. Bu sebeple Copyleft’ten Copyright aşamasına geçildiğini belirtmektedir.

Açık erişim imkânları beraberinde farklı platformlarla da iş birliği yapabilmektedir. Bu platformlardan birisi de sosyal medya platformlarıdır.

Araştırmanın diğer bölümünde “sayısal eşitsizlik, “dijital uçurum”, “dijital bölünme” kavramlarına değinilecek eğitim ve sosyal medya ilişkisi irdelenecektir.

1.6.Dijital Alanın Dezavantajları

McLuhan’ın (1964) çalışmalarındaki küreselleşme ve teknolojinin dünyadaki dengeleri değiştireceği öngörüsü; Bell’in (1973, 1976) sanayi sonrası toplumlarda gerek toplumsal gerekse de teknolojik süreçlerdeki değişimlere ilişkin tespitleri literatürde önemli tartışma ve çalışmalara ilham olmuştur. Yakın tarihlerde ise çoğu araştırmacı çeşitli paradigmaları ile toplumların gelişen teknoloji ile küreselleşme sonucu karşılaşacağı sorunlara; yeni toplumsal ilişkiler vasıtasıyla yapılanmalara ilişkin görüşlerini sunmuştur.

Üçüncü Dalga paradigmasıyla Toffler (1981); “teknopoli” sözcüğüyle Postman (1993) ve “enformasyon bombası” nitelemesiyle Paul Virilio (2003) bunlara örnektir. Beck (2019) ve Castells (2009) gibi çoğu yazar da teknolojinin yan etkileri olan hava ve çevre kirliliklerine, küresel ısınmayla çeşitli kimyasal tehditlere

ve çoğu ilişkilerin ağırlar üzerine taşındığı yeni çağın değişen paradigmalarına dikkat çekmektedir.

Düşünürlerin ortak uzlaştığı durum; bilginin değişen form ve yapısıyla artan gücüdür. Bu sav doğal olarak ekonomik, sosyal, politik, kültürel, toplumsal, eğitsel ve hangi alanda olursa olsun, güç dengelerinin bilgi sahibi olanların lehine geliştiği ve gelişeceği olasılığı anlamına gelmektedir.

Teknolojinin avantajları olduğu kadar dezavantajları da bulunmaktadır. Günümüzde bilgiye erişim için öncelikle onun teknolojisine sonrasında ise “dijital okuryazarlık” becerilerine sahip olma gerekmektedir. Bu niteliklere sahip olamayan bireyler ve toplumlar bilgiye erişimde büyük engellerle karşılaşabilmektedir. Bu engellerden biri; sayısal uçurumdur. Sayısal uçurum; bilgi uçurumu, dijital bölünme olarak da bilinmektedir.

“Sayısal uçurum hem bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşım fırsatları hem de interneti oldukça çeşitli faaliyetler için kullanabilmeleri açısından farklı sosyo-ekonomik düzeydeki kişiler, işletmeler, haneler veyahut coğrafi alanlar arasındaki boşlukları nitelendirmek için kullanılabilir” (OECD, 2001:5).

Sayısal uçurum bilgi teknolojilerinin kullanım imkân ve olanaklarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bütün ülkeler veyahut bireyler donanım ve altyapı yetersizliği, teknik bilgi ve beceri yetersizliği gibi nedenlerle bilgi teknolojilerini aynı ölçüde kullanma olanaklarına sahip olamayabilmektedir. Bu sebeple bilgi ve iletişim teknolojilerini yaygın şekilde kullananlar ve kullanamayanlar arasında ayrım ortaya çıkmaktadır. Bu ayrıma sayısal uçurum/dijital bölünme/dijital eşitsizlik denilmektedir.

Compaine (2001), sayısal uçurumu; en yeni bilgi teknolojilerine erişebilenler ve erişimi olmayanlar arasındaki fark olarak tanımlamaktadır. Hargittai (2002) ise dijital teknolojilere ulaşanlar ile ulaşamayanlar arasındaki fark olarak tanımlamaktadır.

Dijital eşitsizliği diğer eşitsizlik türlerinden ayıran en önemli özellik daha geniş ve derin bir alanı kapsaması ve mevcut eşitsizlikleri derinleştirebilmesidir (Öztürk, 2005:112).

Dijital bölünmenin içeriği karmaşık ve çok katmanlı olup hem ülke içinde hem de uluslararası farklılıkları yansıtmaktadır. Bu farklılıkların nedenleri çeşitli niteliklere sahiptir. Dijital bölünme dijital değil, teknolojilerin derinleştirmiş olduğu sosyo-ekonomik bölünmedir. Dijital bölünme genel terim niteliğini taşısa da sosyo-ekonomik farklardan ve teknolojik farklılıklardan kaynaklanan tek bir dijital bölünme yoktur (Puga vd., 2009:177).

Dijital bölünme çok katmanlı bir kavramdır ve üç farklı yönü bulunmaktadır. Bunlardan küresel bölünme; sanayileşmiş ve gelişmekte olan toplumlar içerisindeki internete erişim sapsmalarını temsil etmektedir. Sosyal bölünme; bir toplum içerisinde bilgi zenginleri ve bilgi yoksulları arasındaki farklılığı temsil etmektedir. Demokratik bölünme ise; online toplum içerisinde kamu hayatına katılım için dijital içerik ve kaynakları kullananlar ile kullanamayanlar arasındaki farkı ifade etmektedir (Noris, 2001:4).

Sayısal uçurum kavramı üç ana temadan meydana gelmektedir (Çapar ve Vural, 2013); ekonomik eşitsizlik, kullanma (kullanabilme) eşitsizliği ve katılım eşitsizliği.

Ekonomik eşitsizlik; sayısal uçurumun en yalın teması denilebilmektedir. BİT kullanılarak alınan hizmetlere erişebilmek için uygun donanıma sahip olan veya olmayanlar arasında eşitsizliktir.

Kullanma (kullanabilme) eşitsizliği; internet veya bilgisayar ile ulaşılabilen bilgilerin okunup okunamamasına dair internet veya bilişim okuryazarlığıdır.

Katılım eşitsizliği; BİT kullanılarak yeni uygulamalar veya hizmetlerin üretimine katılım aşamasındaki eşitsizlikleri ifade etmektedir.

Farklı sosyal, kültürel, coğrafi ve ekonomik engeller sebebiyle çoğu bireyler gelişen teknolojilerden aynı ölçüde yararlanamamaktadır. Yani gelişen teknolojilere sahip olma ve sahip olunan teknolojilerin imkanlarından yararlanma olanakları ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Sayısal uçurum kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri tarafından eyaletler düzeyinde yapılan çalışmada ortaya çıkmıştır (Scheerder vd., 2017; Cruz vd., 2016; Varallyai vd., 2015). Sayısal uçurum ölçümü beş ana kategoride

yapılmaktadır. Bunlar; bilgi sektöründeki istihdam, ekonomik rekabet, küreselleşme, dijital ekonominin dönüşümü ve teknoloji buluş kapasitesidir (Norris, 2001; Warschauer, 2004; Campaine, 2001).

Kavramın ortaya ilk çıkışındaki gerek altyapı gerekse de teknolojik problemler zaman içerisinde yapılan yatırımlar, iyileştirmeler ve kullanıcı eğitimleri ile ortadan kaldırılabilmiştir. Fakat kullanıcıların bilgi iletişim teknolojileri kullanımlarından ortaya çıkan ve bilgi iletişim teknoloji geliştiricilerinin kullanıcılarına sundukları hizmetlerin içeriklerinin farklılaşmaya başlamasıyla farklı boyutta sayısal uçurum kavramıyla karşı karşıya kalınmıştır (Van Deursan, 2015; Hargittai, 2002; Scheerders vd., 2017).

Dijital bölünme ülkeler arasında, ülke içinde hatta aile içerisinde gerçekleşebilmektedir. Bu yönleriyle bakıldığında dijital bölünme üç seviyede incelenebilmektedir (Dewan ve Riggins, 2005:300);

Bireysel boyutta; bilgi ve iletişim teknolojilerini günlük yaşamın ayrılmaz parçası haline getirenler ile sosyolojik, teknolojik ve ekonomik dezavantajları nedeniyle bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkanından yoksun olanlar arasındaki farkı nitelemektedir.

Kurumsal seviyede; bazı kurumlar rakipleri karşısında avantaj sağlamak amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilirken bazı kurumlar rakip kurumların gerisinde kalarak teknoloji takipçisi olmanın dezavantajlarını yaşayabilmektedirler.

Küresel seviyede; bazı ülkeler bilgi ve iletişim teknolojilerine yoğun yatırım yaparken ve bu teknolojilerin bireysel ve kurumsal olarak benimsenmesini teşvik edecek politikalar uygularken, çeşitli yatırımları yeterince yapamayan ülkeler teknolojinin gerisinde kalabilmektedir.

Dijital bölünme çoğunlukla ekonomik farklılıkların yoğun olduğu coğrafyalarda görülmektedir. Ekonomik unsurlar haricinde yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi dijital bölünmede etkisi olan unsurların başında gelmektedir (Ilgaz ve Seferoğlu, 2010:1302). Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım bilgisi ve becerisi de dijital bölünmeyi etkileyebilmektedir. Çünkü teknolojiye sahip olmak tek

başına yeterli olamamaktadır. Gelişmiş teknolojileri kullanabilecek donanıma da sahip olmak gerekmektedir.

Bilgisayar ve internet kullanımı, Covid 19 vakasıyla tüm dünyada artmasına rağmen, teknolojiye ulaşım konusunda sorun yaşayanların sayısı da oldukça fazladır.

UNESCO (2020) tarafından yapılan açıklamaya göre, dünya çapında öğrencilerin çoğunun hala bilgisayara erişimi bulunmamaktadır. Sahra Altı Afrika ülkelerinde öğrencilerin %89'unun bilgisayara erişimi yoktur. Bu tip olumsuzluklar uzaktan eğitimin gerçekleşmesini etkileyebilmektedir (Alan, 2020).

Örneğin pandemi sürecinde Nijerya'da bazı özel okullarda uzaktan eğitim programları başlamış ve öğrenciler sayısız Bilgi İşlem Teknoloji öğreniminden yararlanmıştır. Fakat gerek yetersiz fonlar gerekse de planlamalardaki eksikliklerden ötürü devlet okullarındaki öğrenciler resmi öğrenme planına sahip olamamakta ve eksik öğrenme gerçekleşmektedir (Obiakor ve Adeniran, 2020).

İnternet bağlantısı sınırlı olup bilgisayarlar ve diğer cihazlara kısmen daha az erişime sahip olan öğrenciler teknoloji tabanlı öğrenmeye erişim açısından sıkıntılar yaşayabilmektedir. Bu sosyo-ekonomik eşitsizlik ele alındığında eğitimde eşitsizlik konusunda yaşanacak problemler kısmen daha önemli olacaktır (Obiakor ve Adeniran, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE SOSYAL MEDYA

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak sosyal medya kavramına yer verilecektir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde sosyal ağ kavramına değinilecek ve eğitimde sosyal ağ kullanımı konusu ele alınacaktır. Bölümün sonunda ise sosyal ağlardan biri olan ve çalışmanın temelini oluşturan YouTube'a değinilecektir.

2.1.Sosyal Medya Nedir?

İnternet tabanlı sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla bireyler; organizasyonlar, ürünler veya hizmetler hakkında dünyanın her yerinden diğer insanlarla iletişim kurarak deneyim veya bilgi aktarımı sağlayabilmektedir.

Sosyal kelimesi bireyin veyahut grupların toplumun üyesi olarak etkileşimi anlamına gelirken medya ise iletişim ve etkileşim sistemlerini ifade etmektedir. Sosyal medya, sanal ağlar ve topluluklarda bilgi veyahut fikirlerin paylaşıldığı, değiş-tokuş edildiği bireyler arasındaki etkileşimi tanımlayan kavramdır (Haida ve Rahim, 2015:1).

Sosyal medya kavramı, “sosyal” kelimesini de içine alarak etkileşimli bir ortamda topluluk oluşturmayı amaçlayan bir kavramdır. Saymer, kullanıcının bilgi, deneyim ve çeşitli enformasyonları paylaşabildiği sosyal ağlar yelpazesine sosyal medya dendiğini belirtmektedir (Sayimer, 2008: 123).

Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte internet ilk ortaya çıkışından farklı olarak çeşitli amaçlarla kullanılmaya başlanmış ve interneti kullanmanın giderek daha fazla yolu bulunmuştur. Sosyal medya kavramı internet dünyasında iletişim kuran insanların etkileşimi ile ortaya çıkmıştır. Sosyal medya ilk ortaya çıktığında, bloglama, kullanıcıların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlayan bir ağ sistemiyken, zamanla gelişen çeşitli ağlar, etkileşim tanımıyla insanların duygu ve düşüncelerini ortaya çıkararak sosyalliği vurgulamaya başlamıştır. Sosyal medya, adını toplumsal yaşamdan alan ancak alan içinde sanal dünyaları kapsayan bir mecradır (Güçdemir, 2010: 4).

Alan yazında sosyal medya kavramına nelerin dahil olduğu, sosyal medyanın Web 2.0'in kullanıcıları tarafından oluşturulan içeriklerden nasıl farklılaştığına ilişkin belirsiz durum söz konusudur. Bu noktada sosyal medyanın nasıl doğduğunu ve neler içerdiğini incelemekte fayda bulunmaktadır. Aynı zamanda bu kavramları anlamak için sosyal medya ve sosyal ağların tarihsel gelişimini kısaca gözden geçirmek de önemlidir (Durmuş, 2015:109). 1990'lardan sonra internet teknolojisinin dünya çapında yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal medya yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Mevcut birçok sosyal yazılım uygulaması, yazılı/görsel bağlantıların yanı sıra çevrimiçi ve çevrimdışı etkileşimler sağlayarak sanal ve gerçek sosyal dünyalar açılmaktadır. Flickr ve YouTube, fotoğraf ve videoları gerçek ve sanal arkadaşlarla paylaşmayı kolaylaştırmaktadır.

MySpace, Facebook, Twitter ve Friendster uygulamaları kullanıcılarına bir dizi multimedya öğesiyle kişisel resimlerin (profillerin) özelleştirilmesine olanak tanımaktadır. Buna ek olarak mevcut ve yeni kişilerle etkileşime katkı sunmaktadır (McLoughlin ve Lee, 2007: 665).

Web 2.0 kavramı ilk olarak 2004 yılında O'Reilly ve MediaLive International tarafından organize edilen konferansta önerilmiştir. Google, Yahoo, Msn, Amazon ve eBay'in web alanındaki gelişmeleri ve web dünyasının geleceğini tartışmak üzere düzenlediği ve web dünyasının önde gelen şirketlerinin katıldığı bir web konferansı sırasında ortaya çıkmıştır. Web 2.0 teknolojilerinin sunduğu yenilikler arasında; blog, oynatıcı ve video yayın abonelikleri (podcast ve video yayınları), wiki, sosyal ağ, yer imleme, etiketleme, fotoğraf ve video paylaşımı, hibrit (entegre) web siteleri (mashup'lar) öne çıkan uygulamalardandır (Genç, 2010:13).

Web 2.0'da kullanıcılar geri bildirim gönderebilmekte, öğeleri birbirine bağlayabilmekte ve öğeler arası açıklamalarda bulunabilmektedir.

Bu sayede web kullanıcıları, teknik bilgiye sahip olmadan web sayfası geliştirebilen kişiler haline gelmektedir. Ek olarak, kullanıcılar artık web okuyucuları (tüketiciler) değil, web üreticileri (web okuryazarı) haline gelebilmektedir. Web okuryazarı kişiler, çevrimiçi bir ansiklopedi, dergi veya topluluk oluşturmak için iş birliği yapabilmektedir. Bu topluluklar birbirlerini bilgilendirebilir, bilgi

paylaşabilir, geri bildirimde bulunabilir ve ortak üretim yapabilmektedir (Harzum, 2010:605).

En genel tanımıyla "sosyal medya", içeriği alıcılar tarafından oluşturulan ve diğer alıcıların kullanımına sunulan bir alandır. Buradaki "sosyal" kelimesi en azından ikili iletişim ve etkileşimi ifade etmektedir. Sosyal medyanın en önemli özelliği içeriğin insanlar tarafından oluşturulması ve paylaşımın ücretsiz ve kısmen kontrolsüz olmasıdır (Fatih Eğitim Projesi, 2011:17).

Tuncer (2013: 15-16)'e göre "sosyal medya" denildiğinde insanların aklına ilk olarak Facebook, Twitter gibi uygulamalar gelebilmektedir. Ancak sözlükler, bloglar, forumlar, mikrobloglar yani fikirlerin, bilgilerin paylaşılıp tartışıldığı fikir alışverişinin olduğu çoğu alan sosyal medyaya dâhildir. Sosyal medya platformlarını sekiz ana başlıkta toplamak kısmen mümkündür. Bunlar; mikrobloglar (Twitter gibi), bloglar, inceleme ve değerlendirme siteleri (yelp vs.) internet forumları, sosyal haber ve işaretleme siteleri (Pinterest vs.), sosyal haber ağ kurma siteleri (Linkedin vs.), medya paylaşım siteleri (YouTube vs.), sanal dünyalar (second life vs.) 'dır. Fakat bu sınıflandırmanın dışında da çeşitli platformlar varlığını sürdürmekte ve her geçen gün yenisi eklenmektedir.

Erkayhan, sosyal medyayı, bireylerin diğer kullanıcılar tarafından oluşturulan içerikleri takip etmelerine olanak sağlayan bir yapı olarak tanımlamaktadır ve bu yapının, kullanıcıların diğer kullanıcılara açık veya kısmen açık profiller oluşturmasını desteklediğine dikkat çekmektedir (2013: 17).

Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran en önemli özellik; etkileşimselliğin geleneksel medyaya nazaran daha yoğun olmasıdır. Geleneksel medyanın etkileşim yetenekleri daha sınırlı olabilmektedir. Geleneksel medyada mesajı gönderen kanal anında geri bildirim ya da tepki alamazken, günümüzde sosyal medya ağları üzerinden iletilen mesajlar anlık yanıt haline gelmektedir (Toksarı vd., 2010: 3).

Blackman; sosyal medya ile iletişim sürecinin gerçek dünya ilişkisinden koptuğunu, beden ve mekân sınırlarının esnekleştiğini, uyumlu ve taşınabilir mobil cihazlara yöneldiğini belirterek, kullanıcıların sosyal medyanın yaratıcısı olduğunu belirtmektedir. Ağ ortamında bireyler farklı sosyal medya platformlarıyla iletişim

kurmaya başlamıştır (Duman, 2016: 95). Günümüzde sosyal medyanın akıllı telefonlarla kullanılabilmesi sosyal medyanın geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan en etkili faktördür. Günümüzde akıllı telefonu, internet bağlantısı olan veya herhangi bir mobil uygulama kullanan herkes sosyal medya kullanıcısı olabilmektedir.

Sosyal medyayla ilgili yapılan çalışmalardan biri Michael Frunchter'a aittir. Michael Frunchter (2009), sosyal medya kavramını onu oluşturan "5C" ile açıklamaktadır. Bunlar Conversation(sohbet), commenting (yorumlamak), contribution (katkı), community (topluluk) ve collaboration (iş birliği)' dir. Frunchter'ın kategorizasyonu ile "5C" ye değinmek gerekirse;

- Conversation(sohbet); sosyal medya karşılıklı iletişime sahiptir.
- Commenting (yorumlamak), sosyal medyada paylaşılan çoğu öge eleştiri ve yoruma açık niteliklere sahiptir.
- Contribution (katkı), sosyal medya kısmen yeni fikirlere katkı sağlamaktadır.
- Community (topluluk), sosyal medya varlığını sürdürebilmek için topluluğa ihtiyacı vardır.
- Collaboration (iş birliği) ise sosyal medyanın varlığını sürdürebilmesi için iş birliğine ihtiyacı vardır.

Bir diğer çalışma ise Mayfield'in çalışmasıdır. Mayfield ise çalışmasında sosyal medyanın çeşitli özelliklerine değinmektedir.

Mayfield'a göre (2012:5); sosyal medya çeşitli ögelere sahiptir, bahsedilen ögelerden bazıları ise şu şekildedir:

- Katılımcılar: Sosyal medyanın ana unsuru katılımcılardır. Uygulamalar katılımcılara geri bildirim sağlamaktadır. Bu sebeple kullanıcılar güven kazanmakta ve uygulamaları kullanmaya devam etmektedir.
- Açıklık: İnternette bulunan hemen hemen tüm sosyal medya uygulamaları geri bildirim ve kullanıcı katılımına açıktır. Birden çok kez erişim engelleri kaldırılabilen ve kullanıma açılabilir.

- Konuşma: Geleneksel medya ile yeni sosyal medya arasındaki en önemli fark, iki yönlü diyalog ve iletişime imkân vermesidir. Sosyal medyada veri paylaşımı karşılıklıdır.
- Toplum: Sosyal medya, birçok platformda topluluklar veya insan grupları oluşturabilmektedir. İlgili topluluklarda bireyler kendi isteklerine göre paylaşım yapabilmektedir. Topluluktaki paylaşımlar grup üyelerinin beğenilerine göre de şekillenebilmektedir.
- Bağlantılılık: Sosyal medya aynı anda farklı sitelere geçiş imkânı sağlayarak yenilik ve fırsatı aynı anda sağlamaktadır.

Bu olgunun (sosyal medya olarak da bilinir, tüketici tarafından oluşturulan medya olarak da bilinir) ortaya çıkışıyla birlikte, müşterilerle iletişim kurma yaklaşımları ve stratejileri önemli ölçüde değişmiştir (Mangold ve Faulds, 2009:357). Bu nedenle, işletmeler ve müşteriler arasında sosyal medyanın artan popülaritesi, işletmelerin marka yönetimini geliştirmelerini sağlamaktadır. Yeni bir kolaylaştırıcı ortam yaratılmıştır. Sosyal medya, sosyal ağların gerçekleştiği yerdir ve tüketicilerin bilgi toplama ve satın alma kararları verme şeklini değiştirebilmektedir (Paket, 2013:3)

Yukarıdaki tanımlardan hareketle Web 2.0 temel alınarak oluşturulan sosyal medyada kullanıcılar artık medyaya katkıda bulunanlar, gözden geçirenler ve içerik editörleri diye ayrılabilir. Sosyal medya aracılığıyla kullanıcılar, içerik oluşturabilmekte, etkileşim kurabilmekte, çeşitli iş birlikleri yapabilmekte ve sosyal medyayı çeşitli ortamlara uyarlayabilmektedir. Eğitim ise bu ortam ve olgulardan yalnızca biridir.

Çalışmanın diğer bölümünde “sosyal ağ” kavramına yer verilecek ve sosyal medya ve sosyal ağ kavramları eğitim ile sentezlenerek açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2.Sosyal Ağ Kavramı

"Sosyal ağ" kavramı internet çağından öncesine dayanmakla birlikte ilk olarak 1954 yılında J. A. Barnes tarafından kullanıldığı görülmektedir. Barnes'a göre sosyal ağ, gündelik karşılaşmalardan aile bağlarına kadar bireyler arasındaki ilişkilerin haritasıdır (Garton vd., 1997).

1950'lerde gerçek hayattaki ilişkilerin ağlarla temsil edilmesi ve bu ağların incelenmesi üzerine araştırmalar başlamıştır. Sosyometrinin kurucusu olarak bilinen Moreno'nun araştırması, ağlar içindeki ilişkilerin yönüne ve türlerine odaklanmaktadır. Moreno, doğrudan birbirine bağlı düğümlerden oluşan bir ağı belirtmek için “sosyogram” terimini kullanmıştır (Codal ve Coşkun, 2015: 3).

Boyd ve Ellison, (2007) tarafından yapılan ve literatürde kabul gören en bilinen tanımıyla sosyal ağlar; “kişilerin sınırları belli olan sistem içerisinde açık veyahut yarı açık profil oluşturmalarına izin veren, diğer kişilerle bağlantı paylaşımında bulunan kişilerin listesini ve bu kişilerin de bağlantılı olduğu diğer kişilerin listesini gösterebilen web tabanlı hizmetler” olarak tanımlanmaktadır. Stenberg de sosyal ağı sosyal etkileşim ve içerik oluşturma bağlamında teknolojik etkinliklerin oluşturduğu yapı olarak tanımlanmaktadır (Stenberg, 2014).

Sosyal ağ kavramı, insanları birbirine bağlayan ağ olarak bilinmektedir. Sosyal ağ insanlar üzerinde etkilidir çünkü toplumun uzantısı niteliğini taşımaktadır. Toplumun ve yaşamın gerekliliği insanları internet kullanımına itebilmektedir. Twitter, Facebook, İnstagram vb. ağlarda hesabı bulunmayan bireyler toplumdaki bir nevi dışlanabilmektedir. Belirtilen sayfalarda hesabı olmayan insanlar belirli bir yaşın altında insanlar olarak algılanmaktadır. Sosyal ağ, “düğüm” adı verilen bireylerden oluşmaktadır ve bu düğümleri sosyal ağ çeşitli etkileşim ve ilişkilere göre birbirine bağlayabilmektedir (Karcı ve Boy, 2011: 154).

Sosyal paylaşım siteleri insanların sistem içerisinde yer alan diğer kullanıcılarla dijital ortamda paylaşabilecek fotoğraflar, videolar, haberler vb. ile bir araya gelebilecekleri bir alan oluşturmaktadır (Özmen, 2009: 146). Shao'ya (2009) göre, insanların sosyal ağlara katılımını etkileyen ve onları sosyal ağlara yönlendiren birçoğ faktör vardır. Bu faktörler; sosyal etkileşim, başkalarının görebileceği paylaşımlar yapmak ve bu paylaşımları görebilenlerin içerikleri yorumlayarak ve beğenerek düşüncelerini paylaşması gibi bir etkinliktir. Sosyal ağları kullanan bireyler; sosyal ağlarda diğer sosyal ağları kullanan ve düşüncelerini bu ağ üzerinden ifade eden kişilerle görüşebilmektedir.

Sosyal ağların (çevrimiçi topluluklar olarak da bilinir) ilk ortaya çıkışında, kullanıcıları ikamet ettikleri yere, ilgi alanlarına veya okullarına göre bir araya getirmeyi amaçlayan sosyal ağlar bulunmaktadır (Genç, 2010). Günümüzde çoğu sosyal ağ, tüm internet kullanıcılarının üye olabileceği bir yapıya sahiptir. Örneğin;

Facebook, Harvard Üniversitesi öğrencilerini bir araya getirmek için 2004 yılında kurulmuştur. Facebook birçok ülkede her yaşta insanın üye olduğu ve aktif olarak kullandığı bir sosyal ağ haline gelmiştir.

Sosyal ağ siteleri, insanları depolanmış kullanıcı profillerinden gelen verilerle ilişkilendirebilmektedir (Neuman ve Hogan, 2005: 473).

Downwesda.'ya göre (2005: 411), sosyal ağlar bireylerin oluşturduğu kişisel bağların birleşimidir. Buna ek olarak, sistem diğerlerini ve listedeki diğer insanlar tarafından birbirlerini görebilmek için yapılanlarla sınırlı fırsatlar sunabilmektedir (Boyd ve Ellison, 2007: 222).

Sanal ağların çeşitli özelliklerinin yanı sıra, temel özelliği, bazı ortak ilgi alanlarını paylaşan yabancılarla bireyleri birbirine bağlamasıdır. Diğer bir deyişle sanal bir sosyal ağ; sanal ortamda oluşturulmuş bir web sitesinde, ortak ilgi alanlarına sahip bireyler için bir buluşma yeri oluşturmakta, oyun odalarının kurulmasını sağlamakta, bireylerin takımlar halinde oyun oynamasına olanak tanımakta ve hatta çeşitli eğlencelere katılmasını sağlamaktadır.

Ayrıca sosyal ağlar sanatsal faaliyetlerden, eğitime kadar birçok etkinliğe de katkı sağlamaktadır.

Sosyal ağlar eğitim alanına uyarlandığında, öğretmen ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu çevrimiçi iletişim ve bilgi paylaşımı, sosyal ağların güçlü özelliklerinden dolayı bu siteler aracılığıyla kolaylıkla sağlanabilmektedir (Deperlioğlu ve Köse, 2010).

Ayrıca Web 2.0 teknolojileri, özellikle MySpace ve Facebook gibi sosyal ağlar için milyonlarca öğrencinin hayatı üzerinde çok güçlü bir etkiye sahiptir (Schroeder ve Greenbowe, 2009). Pek çok araştırmacı, bu etkinin ne olduğunu merak etmiş ve anlamlı bir etki varsa sadece öğrencilerin değil öğretmenlerin, profesörlerin yani tüm eğitimcilerin bu sitelere üye olması, sosyal ağların eğitime entegre edilmesi gerektiği konusunda hemfikir olabilmektedir (Joly, 2007).

Çalışmanın diğer bölümünde eğitimin sosyal medyaya tezahür etmesine değinilecektir.

2.3. Eğitimde Sosyal Ağ Kullanımı

Sosyal ağlar, O'Murchu vd. (2004)' e göre "kişilerin, grup veya kurumların; arkadaşlık, birlikte çalışma veya bilgi değişimi amaçlı; uzmanlığı, kaynakları veya bilgileri paylaşarak arzu edilen sonuçları elde edebilmek için etkileşim kurabildikleri" ortamlardır.

Downes (2005), Sarı (2012) ve Richardson (2009) gibi akademisyenlere göre ise bireylerin bilgi, fikir, tutku çerçevesinde ilişkiler kurabildiği, çeşitli profiller oluşturup etkileşime geçebildiği kişisel bağların birleşimi şeklinde tanımlanmıştır.

Simon (1983) teknolojiyi "insanın doğaya hükmetmek için bilimi kullanmak üzere tasarladığı rasyonel bir disiplin" olarak görür ve Finn (1960)'e göre "sistemler, işlemler, yönetim ve kontrol mekanizmalarıyla insandan ve eşyadan kaynaklanan sorunlara, sorunların zorluk derecesine, teknik çözüm olasılıklarına ve ekonomik değerlerine uygun çözüm üretebilmek için bir bakış açısıdır".

Teknolojinin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasında; finansal kaynaklar, erişim, öğretmen tutumları ve eğitimi, liderlik ve teknik destek, bakım ve değerlendirme, müfredat ve süreç reform çabaları, teknoloji planlaması gibi faktörler etkilidir (Çilenti 1988).

İnternetin eğitimde kullanılmasıyla birlikte Karasar'a (2004) göre öğrenciler ezberci değil araştırmacı; öğrenen, anlayarak ve kullanarak öğrenen kişiler haline gelmiştir. Öğretmenler ise otoriter konumunda değil kolaylaştırıcı konumundadır. İnternetin eğitim sektöründe entegresi ile okullar dört duvar arasında sıkışmaktan kısmen kurtarılmıştır (Bağcı-Kılıç ve Karaaslan, 1998).

Ayrıca internetin eğitimde kullanımı, öğrenmeyi öğretme, bireysel farklılıkları dikkate alma, katılma, keşfetme ve modüler programlama yapma fırsatları sağlayabilmektedir (Erturgut 2008).

İnternet eğitim ve öğretim süreçlerinde bilinen sınıflama şekli "İnternet Temelli Eğitim" ve "İnternet Destekli Eğitim"dir. İnternet Destekli Eğitimde internet; çoğu eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yardımcı araç olarak kullanılmaktadır. Bahsi geçen araç ve materyaller, öğretimde akıllı tahtaların internet bağlantısı ile çeşitli eğitsel verilere ulaşma, akademik çalışmalar, e- konferans, e-

materyal, e-ödev, e-karne vb. uygulamalar ile olabileceği gibi eğitim ve öğretim sürecinin hazırlık, iletişim, bilgilenme ve ölçme-değerlendirme süreçlerini gerçekleştirme amacıyla da kullanılabilir (Gülner, 2008).

Aydın (2005)'a göre "İnternet Temelli Eğitim" öğrenenlerin, öğretmenlerden farklı yer ve zamanda bulunduğu, etkileşimin ve öğrenmenin internet tabanı üzerinden web teknolojileri ile gerçekleştiği öğrenme şeklidir.

Genel itibarıyla sosyal ağların veya sosyal medyanın eğitime uyarlanmasında öğrenci ve eğitimcileri olumlu yönde etkileyebilecek süreçler bulunmaktadır.

Sosyal ağlar vesilesiyle eğitimin farklı özellikleri açısından paydaşları olan öğrenciler, öğretmenler, okul yöneticileri ve veliler bu ağlar üzerinden bir araya gelebilmektedir.

Sosyal ağlarla meydana gelen birliktelikler eğitimin sınıf ortamından çıkarılarak hayatın parçası haline gelmesine katkı sağlamaktadır. İlgisiz aile, zaman yetersizliği, yüz yüze iletişimde etkisiz kalan öğrenciler vb. çoğu sorun bu tarz ortamlarla rahatlıkla çözülebilmektedir (Çoklar, 2013, s. 209).

Ellison (2008)'e göre sosyal ağlar çoğunlukla informal şekilde kullanılsa da öğretme ve öğrenme etkinliklerini desteklemek için kullanılma potansiyeline sahiptir. Sosyal ağlar kullanıcılar arası bağlantıyı sağlayarak sınıf içi veya dışı farklı öğrenme stillerine ev sahipliği yapabilmektedir (Ellison, 2008; akt. Ekici ve Kıyıcı, 2012, s. 159).

Eğitim aracı olarak sosyal ağların kullanımının avantajları sayesinde etkileşim ve katılımcılık eğitime de yansıtılabilmektedir. Sosyal ağların eğitimde araç olarak kullanılmasının getirebileceği avantajlardan bazıları şunlardır (Yamamoto vd., 2010: 466-468):

- Zamandan veya mekândan bağımsız olabilme,
- Eğitimde bilgisayar kullanımına bağlı olarak eğitimin kalite ve verimliliğinin artması,
- Bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler vesilesiyle kısa sürede ve sistemli öğrenbilmenin sağlanması,
- Öğrenme faktörünün bireyselleştirilmesi,

- Geribildirim alınabilmesi,
- Öğrencilerin ders içeriklerini kolayca tekrar edebilmesi,
- Ders içeriklerinin kolayca görüntülenebilmesi,
- İşitsel ve görsel öğrenme ortamları tasarımlarına izin verilebilmesi,
- Laboratuvar gerektirebilen derslerin animasyon veya sanal laboratuvarlar yardımıyla öğrencilere daha az maliyet ve tehlikesiz şekilde sunulabilmesi,
- Ders içeriklerinin ve eşzamanlı sanal sınıf uygulamalarının arşivlenebilmesi,
- İki yönlü iletişimin sağlanabilmesi,
- Öğrenci performansını değerlendirebilmeye olanak sağlaması,
- Öğrenci değerlendirme sonuçlarının ölçümünde hata olasılıklarının minimuma düşürülebilmesi,
- Öğrenci ve öğretmenlerin bilgiye ulaşabilme, değerlendirebilme, kullanabilme ve alıntı yapma becerilerinin gelişmesini sağlaması (Yamamoto, Demiray ve Kesim, 2010; akt. Tiryakioğlu ve Erzurum, 2011:1036-1037).

Genel itibariyle medyanın veya sosyal ağların eğitimde kullanılmasının faydalarını üç ana başlıkta ele almak mümkündür: Bunlar; “ders güncellemeleri için sosyal ağların yararları”, “sosyal ağların içerik toplama ve geliştirme için faydaları” ve “geri bildirim diyalog veya iş birlikleri için sosyal ağların faydaları” dır (Joosten, 2012; Poore, 2013; Richardson, 2010).

- Ders güncellemeleri için sosyal ağların yararları; Öğrenciler ve eğitimler arasındaki etkileşimi artırabilmektedir. Ayrıca iletişimi geliştirebilmekte ve bağlılık hissini kuvvetlendirebilmektedir.
- Uzak yerlerdeki öğrencilerin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesini kolaylaştırırken, öğrenciye zamanında geribildirim vermeyi kolaylaştırmaktadır. Öğrencilerin düzenli biçimde organize kalmasına yardımcı olabilmektedir (Joosten, 2012; Poore, 2013; Richardson, 2010).
- Sosyal ağların içerik toplama ve geliştirme için faydaları: Öğrencilerin öğrenmesini geliştirebilmektedir. Sosyal ağlar

eğitmenlerin iş yüklerini yönetmesine yardımcı olabilmekte, öğrencilerin derslere katılımını artırmaktadır. Sosyal ağlar, zengin ve güncel içeriğin kullanımını kolaylaştırmakta, aktif öğrenme fırsatını yaratabilmektedir.

- Geri bildirim, diyalog ve iş birliği için sosyal ağların faydaları: Uzun süreli derslerden aktif öğrenme sağlayabilmektedir. Öğrencilerin derslere devamlılığını sağlayabilmektedir. Öğrenci öğrenimi hakkında sıklıkla düşük geribildirim sağlayabilmektedir. Çevrimiçi veya yüz yüze harmanlanmış dersleri bütünleştirme stratejisini kolaylaştırabilmektedir (Joosten, 2012; Poore, 2013; Richardson, 2010).

Çalışmanın diğer bölümünde sosyal ağlardan biri olan YouTube'a değinilecektir. Buna ek olarak YouTube'un eğitim alanında kullanılmasından da bahsedilecektir.

2.4.Sosyal Ağ Olarak YouTube

Sosyal medya ortamlarına katılım 21.yüzyılda her yaş veya kesimin kolaylıkla ulaşabileceği ortam haline gelmiştir. “Dijital Çağ” olarak da tanımladığımız bu dönemde, sesli veya görsel kaydın yapılabileceği ekipmanlar daha küçük, daha az maliyetli ve hafif oluşu kolay ulaşılabilirliği beraberinde getirmiştir (Özkonuk, 2019:57).

Bu sebeple günümüz iletişim teknolojileri, medya içeriklerinin oluşturulmasını, dağıtımını ve tüketimini geniş kesimler için olanaklı kılabilir. İnternete bağlanmaya hazır olan cep telefonları, bilgisayarlar, tabletler kullanıcıları bir yandan üretici yaparken, diğer yandan da tüketicisi yapmaktadır (Işıkman, 2016: 6).

Birbirinden farklı özellik gösteren birçok sosyal ağ platformu var olsa da video paylaşım sitesi olan YouTube günümüzde popüler olan sosyal ağ araçlarının başında gelmektedir. YouTube, sosyal ağların özelliklerini kullanarak, kişilerin ve kurumların, diğer kişiler için video içerikleri üretmesini ve bu içeriklerin dağıtılmasını mümkün kılmaktadır (Kaplan ve Haenlein'dan akt. Çiçek, 2018: 164).

En çok bilinen ve tanınan video paylaşım sitelerinden biri olan YouTube (<https://www.youtube.com/>), 2005 yılında üç eski Paypal çalışanı Chad Hurley, Jawed Karim ve Steve Chen tarafından televizyonda kaçırdıkları programları izlemek amacıyla ABD’de kurulmuştur. 2006 yılında Google tarafından alınana kadar küçük şirket olarak varlığını sürdürmüştür. Google satın aldıktan sonra ise YouTube, hızla büyümekle beraber popülerleşmiştir (Yıldırım, 2018: 149).

YouTube kendi sitesinde şu şekilde tanıtılmaktadır: “Misyonumuz, herkese sesini duyurma veya dünyayı tanıma fırsatı sunmaktır. Herkesin kendi tarzını yansıtabilmesi gerektiğine, paylaştığımızda, dinlediğimizde ve hikayelerimizle birbirimize bağlandığımızda dünyanın daha güzel bir yer olacağına inanmaktayız. Değerlerimizi bizi biz yapan dört temel özgürlük alanına dayanmaktadır (YouTube, 2018 akt. Özkonuk, 2019:58).

- İfade Özgürlüğü: Her bireyin kendisini özgürce ifade edebilmesi, düşüncelerini paylaşabilmesi ve başkalarının da katkıda bulunduğu diyalog ortamını destekleyebilmesi gerektiğine inanmaktayız. Bireyler yaratıcılığını serbestçe ortaya çıkarabildiğinde yeni tarzların, formatların ve olasılıkların doğabileceğini düşünmekteyiz.

- Bilgi Edinme Özgürlüğü: Bireylerin bilgiye kolayca ve sorunsuz biçimde erişebilmesi gerektiğine, videonun da insanları eğitmek, birbirlerini daha iyi anlamak, dünyada yaşanan küçük veya büyük çoğu olayı kayda geçirebilmek için çok etkili araç olduğuna inanmaktayız.

- Fırsat Özgürlüğü: Bireylere keşfedilme, işletme kurabilme ve kendi değerleri doğrultusunda başarıya ulaşma şansı tanınması gerektiğine inanmaktayız. Hangi içeriklerin popüler olacağına belirli bir grubun değil, geniş kitlelerin karar verebilmesini istemekteyiz.

- Aidiyet Özgürlüğü: Bireylerin birbirlerine destek olan, engelleri aşan, sınırlarına ötesine geçebilen ortak ilgi alanlarıyla tutkular etrafında bir araya gelen topluluklar bulabilmesi gerektiğine inanmaktayız.

İnternet ve sosyal ağların bireylerin hayatına girmesiyle farklı boyut kazanan iletişim dünyasında YouTube vurguladığı yukarıdaki misyonlarıyla kendilerini ifade

etmek ve geniş kitlelere sesini duyurmak isteyen bireylerin hayatlarında öne çıkan sosyal medya platformlarından yalnızca biri olmuştur.

YouTube popüler video paylaşım sitesi olmakla beraber, ücretsiz kullanılabilmesi açısından önemli bir platformdur. Ayrıca YouTube kullanıcıya üretim, tüketim, tanıtım açısından seçim yapma olanağı sunabilmektedir.

YouTube insanların sadece video izleyebildikleri, müzik dinleyebildikleri veya kendi videolarını yayınladıkları ortam olmaktan öte hem küresel bir ağ hem de kullanıcılar için arşivdir. David Silverman'ın da belirttiği gibi YouTube sosyal araştırmacılar için “kendiliğinden oluşan arşiv”dir (Özkonuk, 2019:59).

Her bir YouTube kullanıcısının temel amacı ne olursa olsun, aynı zamanda büyüyen bilgi birikimine katkıda bulunabilmektedir. Bu sebeple internet bilgiye erişimi mümkün kılan bir sosyal teknolojiye hızla dönüşebilmektedir (Gider Işıkman, 2016: 9-10).

YouTube arama, izleme, seçme ve video yükleme seçenekleriyle iradeyi kısmen kullanıcısına vermektedir. YouTube kısmen izleyiciyi etkin konuma yerleştirebilmektedir.

Gider Işıkman (2016:12)'ın iddiasına göre YouTube farklı kültürler arası geçişe katkı sağlamaktadır. Gider Işıkman, YouTube'u Foucault'un deyişiyle “heterotopya” olarak adlandırmanın mümkün olacağını söylemektedir. Heterotopya yaşadığımız kültürlerin içerisinde var olan, var olabilecek sayısız alternatiflerin; yaşam, mekân veya örgütlenme biçimlerinin birbirlerini dışlamadan eş zamanlı birlikteliğini inceleyen terimdir (Foucault, 2011: 291-302).

Foucault tek gerçek mekânın içerisinde birden çok zaman ve mekânın aynı anda var olduğunu ileri sürerek zamanlar ve mekânların oluşturabildiği ortamları heterotopya olarak adlandırmıştır.

YouTube ilk zamanlarda sadece basit bir çevrimiçi video kitaplığıken bugün büyüyen kullanıcıların kendileri tarafından yönetilen web 2.0 tabanlı popüler bir sosyal ağ haline gelmiştir. Bu yükselişin izleri, web sitesinin sloganındaki değişikliklerden görülmektedir.

Burgess ve Green'in de belirttiği gibi şirket kurulduğunda "Your Digital Video Repository" (Dijital Video Deponuz) sloganını seçmiş, Google'a katıldıktan sonra sloganını "Broadcast Yourself" (Kendini Yayınla) olarak değiştirmiştir. YouTuber'ların bugün yaptığı şey, en basit haliyle kendi kendini yayınlamaktır (Harikadis ve Hansen; Burgess ve Green'den akt. Yıldırım, 2018: 149).

YouTube günümüzde spor, siyaset, reklam, medya ve pazarlama gibi farklı sektörlerin kullanabileceği bir platformdur. YouTube herhangi bir videoya yorum yapma, içerik üretme, hikâye paylaşma ve kanal oluşturma gibi özelliklere sahip interaktif bir ağıdır. Bu işlevler açısından YouTube, Web. 2.0 fenomeninin önemli bir parçası olarak görülmektedir (Miller, 2012: 17).

YouTube'da paylaşılan videoların altında videonun izlenme sayısı, izlenme tarihi, beğeni sayıları yer almaktadır. Paylaşım yapılan kanallar hakkındaki bilgiler, kuruluş amacı ve içeriklerin oynatma listeleri "hakkında" başlığının içeriğinde bulunmaktadır. YouTube'a yüklenen videolar, linkler aracılığıyla Facebook, LinkedIn, Twitter, TikTok gibi çeşitli sosyal ağlarda paylaşılabilir. Paylaşılan videolar sosyal ağlarda izlenebilmekte ve etkileşim sağlanabilmektedir.

YouTube'a yüklenen videolar yorumlanabilir, paylaşılabilir, etiketlenebilir ve oynatma listelerine eklenebilmektedir. YouTube'un kullanım koşullarına göre, kullanıcılar genellikle telif hakkıyla korunan videolar yükleyebilmektedir (Vardarlıer, 2016: 40). Kullanıcılar, videoları ücretsiz izlemek için "arama sekmesi"ne anahtar kelimeler girerek video arayabilmektedir. Kullanıcıların YouTube'da video izlemek için üye olmalarına gerek yoktur ancak platforma video yüklemek için ücretsiz olarak kayıt olmaları ve üye olmaları gerekmektedir (Sugözü ve Demir, 2011: 58-59).

Alper (2012: 116) YouTube'un yoğun şekilde takip edilmesinin sebeplerini, sunduğu avantajlar ile ilişkilendirmekte ve Youtube'un çeşitli özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir:

- YouTube kullanıcıları kendilerine YouTube kanallarını oluşturabilmektedir.
- YouTube'da, kişiler sınırsız içerikte videolara ulaşabilmektedir.

- YouTube'daki videolarda özel kategoriler bulunmaktadır. Kategoriler video erişiminde kullanıcılara kolaylık sağlayabilmektedir.
- YouTube'daki videolar diğer sosyal medya ağlarında paylaşılabilir.
- YouTube'da "embed" kodları bulunmaktadır. Bu kodlarla videolar bireysel sitelerde kullanılabilir.
- YouTube kanallarına abone olan kullanıcılar abone oldukları kanalların video yüklemelerinden "isteğe bağlı" şekilde haberdar olabilmektedir.
- Kullanıcılar YouTube kanalını özelleştirebilir.
- Kullanıcılar kanallarda yer alan video listelerini sınıflandırabilir.
- YouTube'da "Watch Later" özelliği (Daha Sonra Seyret) izleyicilere hareket serbestliği sunulmaktadır.
- YouTube'da izleyiciler içerikleri farklı çözünürlükte izleyebilir.

YouTube'da popüler olan birçok kanal topluluğuna rastlamak mümkündür. YouTube'da eğlenceden oyuna, danstan eğitime çeşitli kategorilerde kanal toplulukları yer almaktadır. YouTube kullanıcıları ilgi alanları doğrultusunda kategorilerde yer alan kanallara abone olabilmekte ve videoları takip edebilmektedir.

Temel olarak iki farklı YouTube kategorisi bulunmaktadır: İlki bilinen medya biçimlerine sahip olan YouTube, ikincisi "amatör" bir yanı bulunan YouTube'dur. İlk kategoride YouTube genellikle -özellikle müzik endüstrisinde- müzik videoları, filmler veya başka tür ticari materyalleri tanıtmak adına açılan kurumsal kanallara dayanmaktadır. Ayrıca son yıllarda birçok TV kanalı ve medya prodüksiyon şirketi kendi kanallarını açmış ve haftalık olarak TV dizisi bölümlerini YouTube'a yüklemeye başlamıştır. İkinci kategoride ise YouTube sıradan vatandaşları "katılımcı kültüre" teşvik ederek sosyal paylaşım sitesine dönüştüren "kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriklere" dayanmaktadır (Doğan, 2019: 404).

Kullanıcılar tarafından oluşturulan YouTube kanallarına sınava hazırlık videoları dahil edilebilmektedir. Eğitimciler YouTube'da çeşitli içerikleri eğitim

alacak bireylere sunabilmektedir. Eğitmenler ders içeriklerini konu başlıklarıyla siteye yükleyebilmektedir. Eğitim alacak bireyler öğrenmek istedikleri ders ve konu başlıklarını YouTube’da yer alan “ara” butonuna yazabilmektedir. Videoların belirli bir süresi yoktur. Bazı videolar 20 dk. Bazı videolar ise 1.5 saati bulabilmektedir. Videoların süresi derslere ve konu başlıklarına göre değişebilmektedir.

Eğitmenlerin mezuniyet durumları, yaşları, uzmanlık alanları gibi etmenler kanaldan kanala değişmektedir. Kanallardaki ortak özelliklerden bazıları şunlardır (6 farklı YouTube kanalı incelenmiştir);

- Eğitmenler konuları tek tek anlatıp siteye yüklemektedir.
- Eğitmenler anlattıkları içerik ve derslere karşı yetkinlik sahibi olabilmektedir. Fakat klasik öğretmenlikte olduğu gibi “formasyon” şartını YouTube’da görememek mümkün olabilmektedir.
- YouTube’daki eğitmenler argo sözcükler kullanabilmektedir.
- Eğitmenler konuları istediği formatta anlatabilmektedir. Herhangi bir kısıtlama yoktur. Çoğu eğitmen müfredata da bağlı kalabilmektedir.
- Eğitmenler kameranın olduğu her alanda eğitim verebilmektedir. Eğitmenlerin ders anlatabilmeleri için zaman ve mekân sınırlamaları bulunmamaktadır. Eğitmen videoyu ne zaman yüklerse öğrenci o zaman ders hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.
- YouTube’da yer alan eğitmenlerin çoğu kendi konu anlatım ve test kitaplarını piyasaya sunabilmektedir.
- Eğitmenlerin konu anlatım kitapları eğitmenin YouTube kanalındaki videolarla örtüşür düzeydedir. Öğrenci kaçırdığı dersleri kitaptan takip edebilmekte veyahut videoyu kitaptan takip edebilmektedir.
- Eğitmenler anlattıkları konuları çoğu zaman kısa, net ve kodlamalı şekilde anlatmaktadır. Kodlama teknikleri sözel dersler için işe yarayabilmektedir.
- Eğitmenler çoğunlukla MEB denetiminden geçmemektedir.
- Eğitmenler öğrencileri ÖSYM tarzında sorulara hazırlayabilmektedir. Eğitmenler soru tarzlarını tahmin edebilmekte ve öğrencileri soru tarzlarına göre yönlendirebilmektedir.

- Eğitmenler YouTube kanallarına y¼kledikleri videolara “yorum sınırlandırması” getirebilmektedir. Yani ¼đrenici veya izleyici sınırlandırma sonucunda videoya yorum yapamamaktadır.
- ¼đrenici videonun herhangi bir b¼l¼m¼n¼ farklı sosyal ağlarda paylaşabilmektedir.
- ¼đrenici eğitmenin YouTube kanalını başka kullanıcılara ¼nerebilmektedir.
- ¼đrenici eğitmenin YouTube kanalını “şikâyet” edebilmektedir.

G¼r¼ld¼đ¼ üzere YouTube platformu eğitim sekt¼r¼nde aktif rol oynayabilmektedir.

Çalışmanın diğer b¼l¼m¼ne geçmeden ¼nce d¼nya ve T¼rkiye genelinde YouTube kullanım d¼zeylerine değinmek faydalı olacaktır.

We Are Social 2023 raporunda yer alan “Sosyal Medya” verilerine g¼re d¼nya genelinde 8.46 milyar mobil telefon kullanıcısı, 5.16 milyar internet kullanıcısı ve 4.76 milyar da sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bireylerin g¼nde ortalama sosyal medya kullanım s¼resi ise 2 saat 31 dakikadır. Kadın sosyal medya kullanıcılarının toplam n¼fusa oranı % 46.3 iken erkek sosyal medya kullanıcılarının toplam n¼fusa oranı ise %53.7’dir (We Are Social 2023:160).

B¼lgesel açından bakıldığında toplam n¼fusa g¼re ; Kuzey Amerika’da %6.9, Merkez Amerika’da %3, Karayipler’de %0.6, G¼ney Amerika’da %7.7, Kuzey Avrupa’da %2.2, Batı Avrupa’da %4.0, Kuzey Afrika’da %2.6, Batı Afrika’da %1.4, G¼ney Avrupa’da 2.9, Orta Afrika’da %0.4, G¼ney Afrika’da %0.7, Doğu Avrupa’da %5.0, Batı Asya’da %4.3, Doğu Afrika’da %1.0, Merkez Asya %0.5, G¼ney Asya’da %16.1, Doğu Asya’da %29.4, G¼neydođu Asya’da %10.7 ve Okyanusya’da %0.7 aktif sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır (We Are Social 2023:164).

Rapora g¼re d¼nya genelinde birinci sırada kullanılan sosyal ağ Facebook’tur. YouTube ise ikinci sırada gelmektedir. YouTube kullanıcı sayısı 2 milyar 514 bindir. D¼nya genelinde sosyal ağlarda aylık ortalama geçirilen s¼relere

bakıldığında YouTube 23 saat 9 dakika ile ilk sıraya yerleşmektedir (We Are Social 2023:186).

YouTube reklam kitlelerine bakıldığında YouTube'daki reklamlar 2.51 milyar insana ulaşmıştır. Reklam erişim kitlesindeki 18 yaşından büyük kişi sayısı 2.07 milyardır (We Are Social 2023:186).

En popüler YouTube kanallarına baktığımızda ilk sırada 233,000,000 abone sayısı ile T-Series'ı görebilmekteyiz. Sıralamanın devamını ise Cocomelon-Nursery Rhymes (151,000,000), Set India (149,000,000), Mrbeast (126,000,000), Pewdiepie(111,000,000), Kids Diana Show (106,000,000), Like Nastya (103,000,000), Wwe (92,600,000), Vlad and Nikı (92,200,000), Zee Music Company (91,200,000), Blackpink (83,700,000), Goldmines (80,600,000), 5- Minute Crafts (78,400,000), Sony Sab (75,900,000), Bangtantv (73,000,000), Justin Bieber (70,800,000), Hybe Labels (69,500,000), Canal Kondzilla (66,300,000), Zee Tv (65,200,000) ve Pinkfong Baby Shark (64,100,000) oluşturmaktadır (We Are Social 2023:237).

We Are Social'ın hazırlamış olduğu "Dijital 2023 Türkiye" raporuna göre ise Türkiye'nin toplam nüfusu 85.59 milyondur. Mobil telefon kullanıcı sayısı 81.68 milyon, internet kullanıcı sayısı 71.38 milyon aktif sosyal ağ kullanıcı sayısı ise 62.55 milyondur (Türkiye Dijital 2023: 13).

Cihaz sahipliği oranlarına bakacak olursak; herhangi bir mobil telefona sahip olanların oranı %97.6, akıllı telefona sahip olanların oranı %97.6, tuşlu telefona sahip olanların oranı %4.8, dizüstü veya masaüstü bilgisayara sahip olanların oranı %59, tablete sahip olanların oranı %42,7, oyun konsoluna sahip olanların oranı %13.8, akıllı bileklik veya saate sahip olanların oranı %20.8, TV akışı çıkış ve cihaza sahip olanların oranı %19.1, akıllı ev cihazlarına sahip olanların oranı %33.6 ve VR cihazlara sahip olanların oranı ise %5.9'dur (Türkiye Dijital 2023: 17).

16-64 yaş arası internet kullanıcılarının farklı medya veya cihazlara harcadığı ortalama günlük süreler bakıldığında internet kullanımı 7 saat 24 dakika, sosyal ağ kullanımı 2 saat 54 dakika olarak karşımıza çıkmaktadır (Türkiye Dijital 2023: 18).

Sosyal ağ kullanım verilerine bakacak olursak (kullanıcı sayısı bireysel kullanıcı sayısını temsil etmeyebilir) Türkiye'de sosyal ağ kullanıcı sayısı 62.55

milyondur. Sosyal ağ kullanıcılarının toplam nüfusa oranı ise % 73.1'dir. 13 yaş üzeri sosyal ağ kullanıcılarının 18 yaş üstü nüfusa oranı %94.6'dır. Sosyal ağ kullanıcılarının toplam internet kullanıcılarına oranı %87.6'dır. Sosyal ağ kullanımında harcanan ortalama günlük süre 2 saat 54 dakikadır. Aylık kullanılan sosyal platformların ortalama sayısı 7.6'dır. Kadın kullanıcıların toplam sosyal ağ kullanıcılarına oranı %40.4'tür ve erkek kullanıcıların toplam sosyal ağ kullanıcılarına oranı ise %59.6'dır (Türkiye Dijital 2023: 45).

YouTube sosyal ağı özelinde bakıldığında ise bireylerin aylık ortalama YouTube'da geçirdiği süre 18 saat 30 dakikadır (Türkiye Dijital 2023: 45). Sosyal ağlardan web trafiği yönlendirmelerine bakıldığında Facebook %41.54 (yıllık değişim-%33.5) ile ilk sırada yer alırken YouTube %9.94 (yıllık değişim +37.5) ile beşinci sırada yer almaktadır (Türkiye Dijital 2023: 53).

Çalışmanın diğer bölümünde çeşitli üniversite hazırlık videolarına sahip YouTube kanallarına yer verilecektir.

2.4.YouTube Kanalları

Çalışmanın bu bölümünde YouTube'a ilk olarak "Üniversite Hazırlık" yazılmış ve aranmıştır. "Filtreleme" yöntemi ile "Sıralama Ölçütü"nden, "Görüntüleme Sayısı" seçilmiştir.

Tablo 1

Üniversiteye hazırlık YouTube kanalları

Kanal İsmi	Erişim Tarihi	Görüntüleme Sayısı	Beğeni Sayısı	Abone Sayısı
Raunt Üniversiteye Hazırlık	14.06.2023	10 Milyon	2 Bin	21,5 Bin
Gri Koç	14.06.2023	1,6 Milyon	68 Bin	1,42 Milyon
Şenol Hoca	14.06.2023	1,4 Milyon	35 Bin	1,4 Milyon
Tonguç Kampüs	14.06.2023	1 Milyon	19 Bin	978 Bin
Çalışma Odam	14.06.2023	573 Bin	18 Bin	147 Bin

(www.youtube.com)

Görüntüleme sayısı en çok olan beş YouTube kanalı tabloda yer almaktadır. Listede yer alan Gri Koç ve Çalışma Odam öğrenci koçluğu imkânı sunan YouTube kanallarıdır.

Raunt Üniversiteye Hazırlık'ın 10 Mn, Gri Koç'un 1,6 Mn, Şenol Hoca'nın 1,4 Mn, Tonguç Kampüs'ün 1 Mn, Çalışma Odam'ın ise 573 B görüntülemesi bulunmaktadır.

Ek olarak tabloda videoların beğeni sayılarına ve abone sayılarına yer verilmektedir.

Benzer şekilde YouTube'a "YKS Hazırlık" yazılmış ve aranmıştır. "Filtreleme" yöntemi ile "Sıralama Ölçütü"nden, "Görüntüleme Sayısı" seçilmiştir.

Tablo 2

YKS hazırlık YouTube kanalları

Kanal İsmi	Erişim Tarihi	Görüntüleme Sayısı	Beğeni Sayısı	Abone Sayısı
Şenol Hoca	14.06.2023	1,4 Milyon	35 Bin	1,47 Milyon
Tonguç Kampüs	14.06.2023	1 Milyon	19 Bin	978 Bin
Hocalara Geldik	14.06.2023	801 Bin	7,4 Bin	1,37 Milyon
Mert Yiğit Yıldız	14.06.2023	553 Bin	28 Bin	226 Bin
Sosyal Kale	14.06.2023	396 Bin	7,2 Bin	338 Bin

(www.youtube.com)

Görüntüleme sayısı en çok olan beş YouTube kanalı tabloda yer almaktadır.

Şenol Hoca'nın 1,4 Mn, Tonguç Kampüs'ün 1 Mn, Hocalara Geldik'in 801 B, Mert Yiğit Yıldız'ın 553 B, Sosyal Kale'nin ise 396 B görüntülemesi bulunmaktadır.

Ek olarak tabloda videoların beğeni sayılarına ve abone sayılarına yer verilmektedir.

YouTube'a "TYT Hazırlık" yazılmış ve aranmıştır. "Filtreleme" yöntemi ile "Sıralama Ölçütü"nden, "Görüntüleme Sayısı" seçilmiştir.

Tablo 3

TYT hazırlık YouTube kanalları

Kanal İsmi	Erişim Tarihi	Görüntüleme Sayısı	Beğeni Sayısı	Abone Sayısı
Rehber Matematik	14.06.2023	1,6 Milyon	29 Bin	2,09 Milyon

Mert Hoca	14.06.2023	1,1 Milyon	8,9 Bin	576 Bin
Benim Hocam	14.06.2023	1 Milyon	10 Bin	2,7 Milyon
Türkçenin Matematği	14.06.2023	469 Bin	7,5 Bin	319 Bin

(www.youtube.com)

Görüntüleme sayısı en çok olan beş Youtube kanalı tabloda yer almaktadır.

Rehber Matematik'in 1,6 Mn, Mert Hoca'nın 1,1 Mn, Benim Hocam'ın 1 Mn, Türkçenin Matematği'nin 469 B, Bıyıklı Matematik'in ise 248 B görüntülemesi bulunmaktadır.

Ek olarak tabloda videoların beğeni sayılarına ve abone sayılarına yer verilmektedir.

YouTube'a "AYT Hazırlık" yazılmış ve aranmıştır. "Filtreleme" yöntemi ile "Sıralama Ölçütü", nden "Görüntüleme Sayısı" seçilmiştir.

Tablo 4

AYT hazırlık YouTube kanalları

Kanal İsmi	Erişim Tarihi	Görüntüleme Sayısı	Beğeni Sayısı	Abone Sayısı
Mert Hoca	14.06.2023	629 Bin	21 Bin	576 Bin
Benim Hocam	14.06.2023	473 Bin	12 Bin	2,7 Bin
Şenol Hoca	14.06.2023	472 Bin	10 Bin	1,47 Milyon
İsem Yayıncılık	14.06.2023	408 Bin	9,4 Bin	594 Bin
Rehber Matematik	14.06.2023	104 Bin	3 Bin	2,09 Milyon

(www.youtube.com)

Görüntüleme sayısı en çok olan beş YouTube kanalı tabloda yer almaktadır.

Mert Hoca'nın 629 B, Benim Hocam'ın 473 B, Şenol Hoca'nın 472 B, İsem Yayıncılık'ın 408 B, Rehber Matematik'in ise 104 B görüntülemesi bulunmaktadır.

Ek olarak tabloda videoların beğeni sayılarına ve abone sayılarına yer verilmektedir.

Katılımcıların çoğu görüşme esnasında görüntüleme sayısına göre YouTube kanalı seçtiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların belirttiği YouTube kanallarından bazıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5

Katılımcıların belirttiği YouTube kanalları

Kanal İsmi	Erişim Tarihi	Abone Sayısı
Tonguç Kampüs	17.06.2023	978 Bin
Rehber Matematik	17.06.2023	2,09 Milyon
Sosyal Kale	17.06.2023	338 Bin
Coğrafyanın Kodları	17.06.2023	761 Bin
VIP Fizik	17.06.2023	692 Bin
Kimya Adası	17.06.2023	479 Bin
Mert Hoca	17.06.2023	576 Bin
Üç Dört Beş Yayınları	17.06.2023	23 Bin
Bilgi Sarmal Akademi	17.06.2023	31 Bin
Selin Hoca	17.06.2023	481 Bin
Benim Hocam	17.06.2023	2,7 Milyon
Şenol Hoca	17.06.2023	1,47 Milyon
Yargı Plus	17.06.2023	44,4 Bin
İsem Yayıncılık	17.06.2023	593 Bin
Matematiğin Güler Yüzü	17.06.2023	612 Bin
Hocalara Geldik	17.06.2023	1,37 Milyon
Cici Biyoloji	17.06.2023	37, 4 Bin
İlyas Güneş	17.06.2023	118 Bin
Hoca Webde	17.06.2023	341 Bin
Fizikle Barış	17.06.2023	370 Bin
Özcan Aykın FİZİK	17.06.2023	132 Bin
Bıyıklı Matematik	17.06.2023	239 Bin
Seda Hoca Biyoloji	17.06.2023	15,2 Bin
Kimya Anne	17.06.2023	35,4 Bin

(www.youtube.com)

Tablo 5 incelendiğinde en çok aboneye sahip YouTube kanalları sırasıyla şu şekildedir; Rehber Matematik, Benim Hocam, Şenol Hoca, Hocalara Geldik ve Tonguç Kampüs.

Üçüncü bölüme geçmeden önce YKS hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır.

YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) liseden üniversiteye geçiş için uygulanan ve iki aşamadan oluşan sınava verilen addır. YKS; Temel Yeterlilik Testi ve Alan Yeterlilik Testi olarak ikiye ayrılmaktadır (Özevren, 2019).

TYT (Temel Yeterlilik Testi)' de Türkçeden 40, Matematikten 40, Fen Bilimlerinden 20 (Fizik 7, Kimya 7, Biyoloji 6), Sosyal Bilimlerden (Tarih 5, Coğrafya 5, Felsefe 5, DKAB 5) de 20 soru sorulmaktadır (Özevren, 2019).

TYT iki yıllık bölümü tercih edecek adaylar için yeterli olurken dört yıllık bölüm tercih edecek öğrencilerin AYT sınavına girmesi gerekmektedir.

AYT (Alan Yeterlilik Testi) Türk Dili ve Edebiyatı, Fizik, Matematik, Tarih, Biyoloji, Kimya, Felsefe, Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Yabancı Dil (İngilizce) sorularından oluşmaktadır. AYT'de Matematikten 40, Türk Dili ve Edebiyatından 24, Tarih-1' den 10, Coğrafya-1'den 6, Fizikten 14, Kimyadan 13, Biyolojiden 13, Tarih-2'den 11, Coğrafya-2'den 11, Felsefeden 12, Yabancı Dilden 80, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisinden ise 6 soru sorulmaktadır (Özevren, 2019).

Katılımcıların hepsi dört yıllık bölüm istemektedir ve AYT sınavına girecektir.

Çalışmanın diğer bölümünde çalışmanın yöntemi, hipotezi hakkında bilgi verilip bulgular bölümüne geçilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE SINAVLARINA HAZIRLANAN BİREYLERİN DERS ÇALIŞMA PRATİKLERİ

YouTube üzerinden üniversite sınavlarına hazırlanan öğrencilerin ders çalışma pratiklerinin incelendiği bu çalışmada öğrencilerin YouTube kanalı seçerken nelere dikkat ettikleri ve ders çalışma pratiklerini etkileyen temel etmenlere değinilmeye çalışılacaktır. Bu sebeple araştırma için 7 erkek, 7 kadın öğrenci ile görüşme sağlanmıştır.

3.1.Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırma Creswell'e göre (2013) mecazi anlamda kullanılacak olursa ince iplik, çeşitli renk, farklı doku ve malzemelerin karışımından oluşan iç içe geçmiş yani girift bir kumaşa benzemektedir. Bahsedilen kumaş kolay veya basit bir şekilde açıklanamamaktadır. Bu bağlamda nitel araştırmacı için potansiyel etik sorun tahmin edilmeli ve ona uygun planlar yapılmalıdır (Creswell, 2013: 42-43).

Nitel araştırma gözlemcinin veyahut araştırmacının yerini tespit eden konumlandırılmış bir aktivitedir. Nitel araştırma, yaşamı görünür hale getiren çeşitli yorumlayıcı, materyal uygulamalarından oluşmaktadır. Bu uygulamalar ise dünyayı dönüştürebilmektedir. Dönüşümün içerisinde temsiller serisi bulunmaktadır bahsedilen serileri ise alan notları, mülakatlar, kayıtlar, fotoğraflar, konuşmalar ve araştırmacının notları oluşturmaktadır. Bu bağlamda nitel araştırmacıların dünyaya dair doğal ve yorumlayıcı bir yaklaşımı bulunmaktadır. Nitel araştırmacıların kendi doğal ortamlarındaki “şeyleri” bireylerin olaylara ve durumlara verdiği anlamlar açısından anlamlandırmaya çalışması veya yorumlaması anlamına gelmektedir (Lincoln ve Denzin, 2011:3).

Nitel araştırma, varsayımlarla gruplar veya bireylerin bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara odaklanan ve araştırma problemlerinin incelenmesini kapsayan yorumlayıcı veya kuramsal çerçevelerin kullanımı ile başlamaktadır. Bu

problemi araştırmak için nitel araştırmacılar, araştırmada çalışma içerisindeki birey ve yerlere duyarlı olan “doğal” ortamdaki verilerle hem tümevarım hem de tümdengelimli, örüntü ve temalar kuran veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanabilmektedirler (Creswell, 2013: 44).

Nitel araştırmanın çeşitli özellikleri ise şu şekildedir; doğal ortam, temel araç olarak araştırmacı, çoklu yöntemler, tümevarım ve tümdengelimli mantık yoluyla karmaşık akıl yürütme, katılımcı yorumları, zamanla beliren desen, yansıtıcılık ve bütüncül açıklama (Creswell, 2013: 47).

Nitel araştırmacılar çoğunlukla katılımcıların üzerinde çalışılan soru veya konuyu tecrübe ettikleri alandan veri toplamaktadır. Bireyler laboratuvar ortamlarına getirilmemekte veya anket araştırmalarında olduğu gibi bireylere veri toplama araçları gönderilmemektedir. Nitel araştırmacılar insanlarla doğrudan konuşarak veya insanları doğal ortamlarında gözlemleyerek “yakından” bilgi toplamaktadır (Creswell, 2013: 45).

Nitel araştırmacılar dokümanları inceleyerek, davranışları gözlemleyerek ve katılımcılarla görüşerek bizzat veri toplamaktadır. Nitel araştırmacılar “araç” kullanabilmektedir örneğin açık uçlu sorular araştırmacının araçlarından yalnızca biridir. Ayrıca nitel araştırmacılar tek bir veri kaynağına güvenmekten çok gözlemler, mülakatlar ve dokümanlar gibi çoklu biçimde veri toplayabilmekte ve verileri kategoriler veya temalar halinde organize ederek anlamlandırmaya çalışmaktadır (Creswell, 2013: 45).

Nitel araştırmacılar, elde ettikleri verileri tümevarımsal bir şekilde daha soyut bilgi birimleri şeklinde organize ederek kategori, örüntü ve temaları “aşağıdan yukarıya” doğru oluşturmaktadır. Araştırmacılar oluşturmuş oldukları temaları verilerle karşılaştırarak sürekli kontrol ettiklerinden tümdengelimli düşünme becerilerini de kullanmaktadır (Creswell, 2013: 45).

Nitel araştırma sürecinde araştırmacılar, çeşitli yazarların literatürden getirdiği veya araştırmacıların araştırmaya katmış oldukları yorumlardan ziyade, katılımcıların problemle veya sorunla ilgili sahip oldukları yorumu öğrenmeye odaklanmaktadır. Katılımcı yorumları, herhangi bir konuyla veya farklı görüşlerle ilgili bakış açısı önerebilmektedir (Creswell, 2013: 47).

Nitel araştırmacılar için araştırma süreci zamanla ortaya çıkmaktadır. Bu da zamanla beliren deseni ortaya koymaktadır. Yani araştırmacı araştırmaya başlarken araştırma başlangıç planını net bir şekilde tasarlayamamaktadır. Araştırmacı, araştırmaya ve veri toplamaya başladığında araştırma süreç içerisinde şekillenmektedir. Örneğin, araştırma soruları değişebilir, veri toplama yöntemleri değişebilir, üzerinde çalışılan bireyler veya gezilen alanlar değişebilmektedir (Creswell, 2013: 47).

Araştırmacılar nitel çalışmalarda “kendilerini konumlandırmaktadır”. Yani araştırmacı çalışmanın çeşitli bölümlerinde kendi kültürel deneyimlerini, iş deneyimlerini ve diğer çeşitli deneyimlerini araştırmaya yorum olarak yansıtılabilmektedir (Creswell, 2013: 47).

Nitel araştırmacılar, çalışılan konu veya problemle ilgili kompleks bir “resim” geliştirmeyi amaçlamaktadır. Buradaki temel gaye farklı bakış açılarını rapor etmeyi, herhangi bir duruma ait pek çok faktörün belirlenmesini ve genel olarak ortaya çıkan “büyük resmin” taslağını içermektedir (Creswell, 2013: 47).

Bir problem veya konunun “keşfedilmesi” için nitel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Kompleks bir konuya ayrıntılı bir anlayış getirmek için nitel araştırma yapılmaktadır (Creswell, 2013: 47-48).

Creswell’in de bahsettiği gibi bir problem veya konunun keşfedilmesi sebebiyle nitel araştırma yöntemleri kullanılabilir. Çalışma içerisinde de temel problem katılımcıların kendi yaşam deneyimleri üzerinden ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan temel konu üniversite sınavlarına hazırlanan bireylerin YouTube üzerinden ders çalışma pratikleridir.

Çalışmada bireylere yönelik iki temel soru karşımıza çıkmaktadır:

1-Üniversite sınavlarına hazırlanan bireylerin YouTube kanallarını seçme sebepleri nelerdir?

2-YouTube’dan ders çalışma pratiklerini etkileyen temel etkenler nelerdir?

Çalışma iki temel soruya dayanmaktadır ve yorumlar bu iki soru ekseninde şekillenecektir.

Çalışmanın hipotezleri işe şunlardır;

Hipotez 1: Üniversiteye hazırlanan öğrencilerin YouTube’u tercih etmelerinin sebebi YouTube kanalları üzerinden istedikleri yerde ders çalışmalarındır.

Hipotez 2: Üniversiteye hazırlanan öğrenciler zamandan tasarruf için YouTube kanalları üzerinden ders çalışmaktadır.

Hipotez 3: YouTube’dan ders çalışmak dershaneye veya özel derse nazaran daha az maliyetli olabilmektedir.

Hipotez 4: YouTube’dan ders çalışmak üniversiteye hazırlanmak için yeterlidir.

Bu araştırma doğrultusunda YouTube üzerinden üniversite sınavlarına hazırlanan 14 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle görüşme gerçekleştirilmiştir.

Eşitlik olması açısından ise 7 erkek, 7 kadın öğrenci ile görüşme sağlanmıştır. Araştırmada kartopu örneklem modeli kullanılmıştır.

Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara yapılandırılmış olarak; hangi sınava yönelik YouTube’u tercih ettikleri, kanal seçerken nelere dikkat ettikleri, YouTube kanalı üzerinden ders çalışma nedenleri, kanalları tercih etme aşamasında kimlerden faydalandıkları gibi temel sorular yöneltilmiştir.

Katılımcılarla sorular önceden paylaşılmıştır. Görüşmeye katılmak istemeyen katılımcılar bir gün öncesinden tarafıma haber vermiştir. Katılımcılara yöneltilen sorular “Ekler” bölümünde belirtilmiştir.

Katılımcılara ait bilgiler ise şu şekildedir;

Tablo 6

Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcı İsim	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim Durumu	Bölüm
Katılımcı 1	Kadın	16	11.sınıf	Sayısal
Katılımcı 2	Kadın	16	11.sınıf	Eşit Ağırlık
Katılımcı 3	Erkek	17	12.sınıf	Sayısal
Katılımcı 4	Erkek	16	11.sınıf	Eşit Ağırlık
Katılımcı 5	Kadın	16	11.sınıf	Eşit Ağırlık
Katılımcı 6	Kadın	18	Mezun	Sayısal
Katılımcı 7	Erkek	20	Mezun	Eşit Ağırlık

Katılımcı 8	Erkek	17	Mezun	Sayısal
Katılımcı 9	Erkek	17	12.sınıf	Sayısal
Katılımcı 10	Kadın	20	Mezun	Eşit Ağırlık
Katılımcı 11	Erkek	18	12.sınıf	Sayısal
Katılımcı 12	Erkek	18	12.sınıf	Sayısal
Katılımcı 13	Kadın	18	12.sınıf	Sayısal
Katılımcı 14	Kadın	17	12.sınıf	Sayısal

3.2. Bulgular

Katılımcılara “uzaktan eğitim” konusu içeren sorular sorulmadan önce “pandemi döneminde yaşamış oldukları temel sorunlar” sorulmuştur. Katılımcıların çoğu pandemi döneminin verimsiz geçtiği belirtmektedir.

“Bizi bir tık daha çok etkiledi diyebilirim herkesten. Çünkü sekizinci sınıfın ikinci dönemi yok. Dokuz yok.. Hani onuncu sınıfta da şey yani ve ara ara şeye giriyorduk. Hani covid oluyorlardı, karantinaya giriyorduk İşte kendim covid oldum karantinaya girdim falan. Yani çok şeydi. Aslında ortaokulda çok başarılıydım. Böyle olduğunu düşünüyorum ama dokuzuncu sınıf evden olduğu için çok fazla bir şey öğrenemedim. Orada da sadece birinci dönem notları geçti. Hani şişirmektir notlar bence. O yüzden hani çok fazla bir şey öğrenemedim.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcılar pandemi döneminde “online eğitim” sürecini deneyimlediklerini ve online eğitim sürecinin verimli geçmediğini belirtmektedir.

“Pandemi genel olarak benim için verimsiz ilerledi çünkü yani birazcık başı boştum. Çok fazla odaklanamıyorduk, yeni bir şeyle karşılaştık. Öncesinde hiç online eğitim görmemiştik, alışamadık haliyle. Derslere falan da çok fazla öğrenci girmiyordu, dersler verimsiz geçiyordu. Genelde matematik için giriyordum onun dışındakilere hiç bakmıyordum. Bu sebeple verimli geçtiğini söyleyemem.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6'nın “başboşluk” olarak dile getirdiği nitelendirme “disiplin” yokluğu olarak ele alınabilmektedir. Online eğitimde öğretmen-öğrenci arasındaki disiplinin yokluğu katılımcı tarafından “başboşluk” olarak ifade edilmektedir.

“Açıkçası pandemide çoğu öğrenci gibi ben de çalışmadım. Böyle derslere çok fazla odaklanamadım dizi veya film izledim. Sonrasında aklım başıma geldi ama işte biraz geç oldu galiba.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

“Pandemi tam bir travmaydı... Yani şöyle ders açısından hiçbir şey yapmadım ben aslında pandeminin başları, ramazana denk geldiği için baya bi yatış böyle.. Sürekli internetten tiyatro skeçleri izliyordum...” (Katılımcı 12, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcılar aktif şekilde online derslere girmediklerini ve online eğitime adapte olamadıklarını belirtmektedir.

Katılımcılar yüz yüze eğitimlerde konuları daha iyi anladığını belirtmektedir. Örneğin Katılımcı 14 şu şekilde pandemi sürecini belirtmektedir;

“Online eğitimle bir şey anlayamadım ben, genelde yüz yüze anlıyorum. Teknolojiye kaydım, oyun oynadım, pandemiyi ders çalışarak geçirmedim. El işi yaptım kendime bereler ördüm. Tablolar yaptım...” (Katılımcı 14, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcıların çoğu covid döneminde derslere ağırlık veremediğini belirtmektedir. Katılamama durumu da internet sorunları ve teknolojik alet yetersizliklerinden kaynaklanabilmektedir.

“Ya benim ev internetimde de problem oluyordu çünkü herkes canlı derse birden çok girince ve hani sadece Gebze değil bütün Türkiye olduğu için ara ara aksaklıklar kesilmeler oluyordu.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

Benzer şekilde Katılımcı 3'te internet sorununu şu şekilde dile getirmektedir;

“İnternet açısından sorunum vardı. Genellikle gidiyordu. Sürekli kesilip duruyordu tek sıkıntı oydu.” (Katılımcı3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

“Açıkçası ben zorlandım bizim mahallede alt yapı yoktu yeni geldi. O yüzden hep kendi internetimiz üzerinden giriyorduk derslere.” (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 4 de pandemi dönemindeki yaşadığı sorunları teknolojik alet yetersizliği üzerinden şu şekilde dile getirmektedir;

“Benim o zaman telefonum yoktu. Annemin telefonundan falan giriyordum ama. Kardeşlerim derste oluyordu, benim için çok sıkıntı oldu. Sürekli derslerimiz çakışıyordu falan. Biraz o sıkıntım vardı hele ki son dönemlerde... Arada ben girmiyordum hakkımı onlara veriyordum. Ya da babaannem var, babaannemin telefonuyla giriyorlardı. Bir şekilde halletmeye çalışıyorduk.”
(Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Pandemi döneminde katılımcıları etkileyen temel faktörler; kardeş sayısı, alt yapı sorunları, internet kotası sorunları, teknolojik alet yetersizliği gibi faktörlerdir. Kardeş sayısı fazla olan katılımcılar pandemi döneminde teknolojik alet yetersizliği sorunuyla karşılaştıklarını dile getirmiştir. Çünkü eğitim çağındaki kardeşlerin derslerinin çakışma durumu söz konusu olmaktadır. Katılımcılar gerek fedakârlık yaparak gerekse de takviye teknolojik aletler edinerek bu tip sorunlarla başa çıktıklarını dile getirmişlerdir.

3.2.1 Etkileşim

Katılımcılar pandemi döneminde ve sonrasında YouTube'dan ders çalıştıklarını belirtmiştir. Çoğu katılımcı pandemi döneminde YouTube'dan bazı kanalları keşfettiğini dile getirmiştir.

Katılımcılara pandemi sürecinin nasıl geçtiği sorusunun ardından “YouTube kanallarına nasıl eriştikleri” ve “şu an hangi kanallar üzerinden ders çalıştıkları” sorulmuştur.

“Belli bir hoca yok, genelde izlenmesi yüksek olanlara bakıyorum, bi de şey böyle hiç bilinmedik olan hocalara falan bakıyorum. Çünkü hani bilinmemesi onun kötü olduğu anlamına gelmiyor, belki çok iyi çözüyor ama çok abonesi olmadığı için bilinmiyor hani az izlenmelere bakıyorum, çok izlenmelere de bakıyorum ama genelde çok izlenme alanları izliyorum.” (Katılımcı “, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

“İlk başta onlara dikkat ettim. Aşırı izlenmesi varsa benim de ilgimi çekiyordu. Tesadüf mü bilmiyorum ama az izlenen hocalar da gayet iyi anlatıyordu yani. İlk önce tabii önceliğim çok izlenen hocaları tercih etmekte.”
(Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 1 ve Katılımcı 7 temelde “etkileşim” oranlarına bakmaktadır. Etkileşimi çok olan kanallar ön sıralara çıktığından katılımcılar bu kanallara rahatça erişebilmektedir.

“Ya internete yazıyorum. İşte izlenimlerine bakıyorum ya da yani daha çok tercih edilenler zaten ilk sıraya çıkıyor. Onlardan şey yapıyorum yani seçiyorum.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 2 de Katılımcı 1 ve Katılımcı 7 gibi “etkileşim” oranlarına bakmaktadır. Fakat Katılımcı 7 “az izlenen” kanalların videolarını izlememektedir.

Katılımcılar kendine uygun YouTube kanallarını bulma sürecinde arkadaşlarından da destek aldıklarını belirtmiştir.

“Genel olarak arkadaşlarımızla konuştuğumuz için bu konularda tavsiye üzerine ben de buldum YouTube kanallarını. Ya da kendim araştırdım ve buldum. Zaten bilinen kanallardı.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcılar YouTube kanalı seçerken diğer sosyal ağlardan da faydalanabilmektedir.

“Ee genel olarak sosyal medyadan duydum. Sosyal medyada ismi çok duyulan hocalar oluyor. Blok sayfalarında yazıyor. Mesela; “Türkçede beş hoca iyi diyorlar” hemen onları alıyorum oradan. Tek tek hepsini izledim ve karar verdim. Dershanede arkadaş çevremden duyduğum hocalar da var. Kulaktan kulağa yani biraz.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Genel itibariyle katılımcılar YouTube kanalı seçerken “izlenme oranları”na ve “arkadaşlarının tercih ettiklerine” yönelmektedir.

3.2.2. Üslup

Katılımcılar YouTube kanalı seçerken öğreticinin üslubuna ve cinsiyetine de dikkat edebilmektedir. Bu noktada öğreticinin ses tonu ve anlatış şekli katılımcılar için önemli olabilmektedir.

“Erkek hoca olmasına önem veriyorum. Benim derse odaklanmam ses tonuyla çok değişiyor. Kalın ses tonuyla ben derse daha iyi odaklanıyorum. Erkek hocaların ses tonu daha disiplinli oluyor sanırım.” (Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)

Katılımcı 8 erkek öğretmenleri daha disiplinli bulmaktadır.

“Anlatımı önemli, konuyu kavratması açısından özellikle. Örnekler üzerinde ne kadar duruyor buna bakıyorum. Bir de hem anlatıp hem onun dilinden daha iyi anladığımı düşünüyorum.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

“Ses tonu çok önemli. Konunun akışı da önemli. Sesi uykumu getirmesin yeter ahaha.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf sayısal, erkek.)

“İşte mesela ben işte diyelim erkek hocalardan daha iyi anlıyorum kadın hocadan anlamıyorum. Ben karşı cinsimden daha çok anlıyorum. Genelde bu şekilde anlayabiliyorum. Bazı derslerde o yüzden hani onları tercih ediyorum. Kadın öğretmen sevmiyorsam erkek öğretmeni açıyorum ya da onu sevmiyorsam onu açıyorum.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

“Aslında fizik için erkek hocalardan çok daha iyi anlıyorum. Bu zamana kadar çok fazla hocadan dinledim ve genelde erkek hocalardan daha iyi anlıyorum. Matematikte aslında fark etmiyor. Biyolojide de kadın erkek fark etmiyor ama fizik özellikle ben kadın hocalardan nedense çok fazla anlayamıyorum.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcılar genel itibariyle erkek öğretmenlerin anlatımlarını daha çok beğenmekte ve erkek öğretmenleri kadın öğretmenlerden “daha disiplinli” bulabilmektedir. Katılımcılara bunun sebebi sorulduğunda “bilmiyorum” cevabını vermişlerdir.

“Mesela akıcı olması çok önemli benim için. Bazı videolarda öğrencinin sıkılmaması için konudan alakasız noktalara değiniyorlar. Güldürmeye çalışıyorlar mesela. Bu yöntem çok doğru değil çünkü insan dersten kopuyor. Bunun da dozunda olması gerekiyor.” (Katılımcı 13, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

“Yani ya ben öncelikle ya ses benim için çok önemli yani. Ses ben daha çok sese odaklanıyorum. Sesi böyle kötü gelirse çıkıyorum videodan. Dinlemiyorum... Böyle sürekli sıkıcı anlatıyor bazıları. Mesela onları dinlemek istemiyorum. Çıkıyorum mesela. Daha çok böyle iyi anlatarak, gülererek, öyle mutlu anlatan, hocaları daha çok tercih ediyorum. Öyle yani.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

“Açıkçası ben akıcı konuşmasına bakıyorum. Hani dersi gerçekten iyi anlatabiliyor mu? Bir de video süreleri fazla uzun olsun istemiyorum çünkü bir zaman sonra sizi sıkıyor o videolar.” (Katılımcı, 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcılar genel itibariyle YouTube’da yer alan videoların uzun olmasından şikâyet etmektedir. Bu sebeple de “kendilerini güldüren” öğreticilerden ders dinlemektedir. Kendilerine “eğlenceli” ders anlatan öğreticileri bulurken arkadaşlarından destek almaktadırlar. Çoğu öğrenci eğlenceli ders anlatan öğreticilerin dikkatlerini dağıttığını dile getirebilmektedir.

Öğrenciler bu nokta okul dersleri ile YouTube derslerini kıyaslamaktadır. Okuldaki derslerin oldukça disiplinli geçtiğini dile getirmektedir. Bu durum ise kadın ve erkek öğrenciler arasında değişmemektedir.

“Açıkçası kısa videoları tercih ediyorum. Yani okulda da bir dersi 40 dk dinliyoruz. 20 dk’dan sonra zaten dikkatimiz dağılıyor, ayılmaya veya bayılmaya başlıyoruz. O yüzden bana kısa videolar daha cazip geliyor. Bana özet şeklinde anlatmasını istiyorum hocaların.” (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 5 de okul dersleri ile YouTube’da yer alan dersleri kıyaslamaktadır. Çoğu öğrenci de görüşmeler boyunca “özet bilgi” kavramını sıkça kullanmaktadır.

“Ben bir hocanın anlatış şekline bağlandığım için başka bir hocaya geçtiğimde açıkçası hiçbir şekilde anlamıyorum. O yüzden en başında bana uygun hoca seçmeye çalışıyorum ki ondan devam edebileyim. Çok sık değiştirmiyorum yani. Bana özet şeklinde anlatmalı, detaya inmemeli. Gerekli detaylar olabilir ama lüzumsuz bilgi vermemeli. Çok ciddi bir şekilde de anlatmasın. Yani sesinin bana iyi gelmesi gerekli. (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

“Çok şans eseri denk geldi diyebilirim. Tek kriterim aşırı sıkılmaması, ben çabuk sıkılırım. Video da iyi değilse zamanımın boşa geçtiğini düşünüyorum. Aramak istediğim cevabı net şekilde vermesi gerekiyor. Bunu anlamak için videoları izlemek gerekiyor.” (Katılımcı 14, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

“Kimya Anne’yi mesela iki veya üç video sonra keşfettim. Bir konuda çok kısa anlattığı için ilgimi çekti.” (Katılımcı 14, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Öğrenciler genel itibariyle “kısa anlatan”, “özet bilgiler verebilen” ve “kendilerini sıkmayan” öğretmenlere yönelmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi öğrenciler okulu daha “disiplinli” ve YouTube’daki uzun süreli ders videolarını “sıkıcı” bulmaktadır.

Çalışmanın diğer alt bölümünde öğrencilerin neden YouTube kanalları üzerinden ders çalıştıkları irdelenecektir.

3.3. Pekiştirme / Eksik Giderme

Öğrenciler üniversite sınavına hazırlık sürecinde YouTube’u eksik konuları tamamlama ve pekiştirme amacıyla kullanmaktadır.

“Test kitaplarından çalışıyorum. Soru çözerek. Ya da anlamadığım konuları YouTube’dan video izleyerek eksiklerimi kapatmaya çalışıyorum.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

“Derste genellikle hoca ya çok hızlı gidiyor ya da anlamadım yerler oluyor çoğunlukla. Onları kapatmak için YouTube’da farklı farklı videolar deniyorum.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

“Açıkçası hoca konuyu anlatıyor okul hocam yani. Tüm konuları tekrar edebilmek için YouTube’den dinliyorum. Pekiştiriyorum yani. Okulda anlamadığım bir konu veya ders olunca YouTube’daki hocalardan anlamaya çalışıyorum. Okulda çoğu konuyu anlayamıyorum mesela o yönden bana çok faydalı oluyor.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 2, Katılımcı 4 ve Katılımcı 3 YouTube’daki ders videolarını eksik konuları giderme ve pekiştirme amacıyla kullanmaktadır.

Öğrenciler genel olarak okulda anlamadıkları konuyu YouTube’daki kanallardan dinlemektedir.

YouTube’daki ders videoları konu başlıkları şeklinde ilerlemektedir. Bu sebeple öğrenciler anlamadıkları konuları YouTube’da rahatça bulabilmektedir.

“Şöyle; ekstra dershaneye gittiğimi söylemişim zaten. Dershanede dersler bazen verimsiz geçebiliyor. Dershanede on-on beş kişiyiz. Bazen dersten kopabiliyoruz. Bu durum benim kafamı karıştırıyor. Onun için YouTube’dan destek almaya ihtiyaç duyuyorum. Zaten başka destek alabileceğim platform yok. Bu şekilde.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6 temelde dershanedeki öğrenci yoğunluğundan memnun olmadığını dile getirmektedir. Görüşme boyunca da YouTube’un daha sakin olduğunu dile getirmektedir. Çünkü YouTube’da dersleri tek başına dinlemektedir.

“Dershaneye gidiyorum okul kursuna gitmiyorum. YouTube üzerinden bir şeyler dinliyorum. Konuları anlamaya ve pekiştirmeye çalışıyorum.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 11, okul derslerinden sonra her konuyu YouTube’dan tekrar ettiğini dile getirmektedir.

“Aslında hepsini dinlemek zorunda kalıyorum sınava hazırlanırken özellikle. Konu tekrar etmek amacıyla çoğu videoyu izliyorum. Özellikle fizik.. Fiziği anlayamıyorum bunun için de direkt birisini dinlemem gerekiyor.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 11 aynı şekilde YouTube'daki çoğu kanaldan ders dinlediğini dile getirmektedir. Katılımcı 11 okul sınavlarına hazırlık döneminde de YouTube'u kullanmaktadır.

“Okulda anlamadığım veya pekiştiremediğim konularda YouTube'a gidiyorum. Gerçekten eksik kaldığım okulda veya dershanede anlamadığım konuları veya kaçırdığım konuları oradan takip ediyorum. Fizik zaten çok sıkıntı bir ders olduğu için fiziği genelde hem dershaneden hem de YouTube'dan dinlemeye çalışıyorum. Anlaması da zor bir ders, ben de her yerden dinlemeye çalışıyorum.” (Katılımcı 12, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 12'ye okul kurslarına katılım sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Katılımcı 12 dershaneye gitmektedir. Dershanede ve okuldaki anlamadığı konuları YouTube kanalları üzerinden tamamlamaktadır.

Genel olarak öğrenciler okulda veya dershanede anlamadığı konuları YouTube kanalları üzerinden tamamlamaktadır.

Öğrencilere okuldaki ve dershanedeki öğretmenleri hakkında sorular sorulmuştur. Örneğin katılımcılara; “okuldaki veya dershanedeki öğretmeninizin ders anlatımı nasıl?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrencilerin hepsi okuldaki veya dershanedeki öğretmenlerinden memnun olduklarını dile getirmektedir.

Öğrenciler genel itibariyle konuları kitaptan tekrar etmemekte, YouTube'daki kanallardan tekrar etmektedir.

3.3.1. Kodlama

Katılımcılar YouTube kanallarında “kodlama” teknikleriyle karşılaştıklarını dile getirmektedir. Bu kodlamaların hem sayısal hem de sözel dersler için verimli olduklarını dile getirmişlerdir.

Kodlama tekniğine örnek verecek olursak şu şekildedir;

Türkiye’yi etkisi altına alan rüzgarlar; Karayel, Yıldız, Poyraz, Samyeli, Kible ve Lodos’tur. Bu rüzgarların baş harfleri K-Y-P-S-K-L’dir. Kodlama işleminde bahsi geçen rüzgarlar **KaYıPSaKaL** olarak kodlanmaktadır.

Bu kodlama teknikleri dersten derse değişmektedir. Kodlamaların bazıları da komik kodlamalar olabilmektedir.

“Kodlamalar var mesela YouTube’da Tonguç Akademi var onlar kodlama yapıyor. Sadece ÖSYM sınavlarına değil herkese hitap ediyor Tonguç Akademi. Kodlama benim için iyi oluyor. Sınavda da aklınıza geliyor.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 7, kodlama tekniklerinin akılda kalıcı olduğunu dile getirmektedir.

“Benim izlediğim videolarda hoca mesela bir konuyu tamamen anlatabilmek için en az on soru çözüyor. Videolar uzun oluyor genellikle. Sözelde kodlamalı ilerliyor. Coğrafyada mesela kodlama kullanılıyor. Gündelik hayattan kodlamalar yapıyorlar aklımda kalıyor benim de hemen.” (Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)

Öğreticiler kodlama yaparken gündelik hayattaki nesnelere kodlama yapmaktadır. Bu da akılda kalıcılığa katkı sağlamaktadır.

“Kodlamalar var basit ve eğlenceli kodlamalar bu yöntemi benimsiyorum. Genel kodlamalarla çalışıyorum. Hoca kodlama yapıyor ben de onu ezberliyorum. Kendim kodlama yapmıyorum.” (Katılımcı 9, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcıların çoğu öğreticinin yaptığı kodlamalarla konuları ezberlemektedir. Çoğu katılımcı da öğreticinin yöntemini kullanarak kendi kodlama yöntemini benimsemektedir.

“Şifreleme koyuyorum veya komik kodlamalar yapıyorum. Bunu Ramazan Yetkin hocadan görmüştüm. Halifeliklerin çıkması mesela kodlama şeklinde anlattı baktım ben hep o şekilde çalışıyorum. Özellikle de sözel konularda yapıyorum. Zorlanmadan hemen ezberliyorum.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

“Geçen sene coğrafyanın kodları vardı ahah kodluyorlardı (gülüyor) bizim kızlar. Onlar kodluyordu onlardan hem aklımda kalıyordu. Kimyada falan var, elementlerin kodlamaları falan onlarda işe yarıyor gerçekten. Böyle bir kavram haritası önemli. Genelde kavram haritalarında daha çok şifreli kodlamalar yer alır. Çünkü akılda

kalıcı oluyor. Değişik kelime olunca insan ister istemez kodlamak zorunda oluyor onu. Fıstıkçı Şahap mesela. O benim hiç aklıma gelmez ama ortaokulda öğrendim hala aklıma geliyor. Onu hiç unutmadım.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 1'in "kavram haritası" olarak bahsettiği konuyu içeren tüm kavramlardır. Öğretici YouTube kanalında ders anlatırken konunun tüm kavramlarını tahtaya yazmaktadır ve hepsini tek bir kodlamada kullanmaktadır. Veyahut öğretici bu kavramlardan hikâye türetmektedir ve kodlamaları hikâye üzerinden yapmaktadır.

“Tekrar etmezsen unutuyorsun. Ama o konuya geri geldiğimde hemen hatırlıyorum. Fazla unutma durumum olmuyor yani.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcılar kodlama tekniğiyle konuyu daha kısa şekilde anladıklarını dile getirmektedir. Katılımcı 4'ün de belirttiği gibi kodlamalar akılda kalıcı niteliktedir ve soru çözümlerinde akla gelmektedir.

Genel itibariyle kodlama teknikleri sözel ve sayısal bölüm öğrencilerinin işine yaramaktadır. YouTube kanallarında ders anlatan öğreticilerin çoğu da kodlama tekniklerinden faydalanmaktadır.

3.3.2. İkame Edilebilirlik / Çeşitlilik

Katılımcıların YouTube'u seçme nedenlerinden bir diğeri YouTube'un ikame edilebilir olması ve bünyesinde çeşitliliği barındırmasıdır.

Katılımcılar genel itibariyle YouTube'daki öğreticiler arasında kolayca geçiş yapabilmektedir. Öğrenici "beğenmediği" YouTube kanalından kolayca vaz geçebilmektedir.

“Soruyu anlamadım diyelim önce arkadaşşıma atıyorum. O da anlamadı en son gidiyorum bir hocaya götürüyorum o çözüyor. Yine anlamadım diyelim ahaha başka bir hocanın kanalındaki soru çözüm videolarına bakıyorum.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 2 YouTube'daki soru çözüm kanallarını yakından takip etmektedir. Katılımcı 2, anlamadığı konuyu ilk olarak arkadaşlarına sormakta, arkadaşlarından cevap

aşamazsa okul öğretmenine sormaktadır. Yine de sorusuna cevap bulamadığında YouTube'daki diğer soru çözüm kanallarına yönelmektedir.

“YouTube benim için derslane gibi zaten anlamadığım konuyu oradan izliyorum. Soru çözmek istersem oradan çözüyorum.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Yukarıda da belirtildiği gibi Katılımcı 2, YouTube'dan soru çözmektedir. Katılımcı 2, soru çözüm videolarından önce YouTube'daki kanallardan “kısa ders videoları” izleyip konuyu pekiştirmektedir. Bu noktada Katılımcı 2, YouTube'u “dershaneye” benzetmektedir.

“Beğenmediğimde bir şey yapmıyorum. Çıkıyorum videodan. İzlemiyorum ya da.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)”

Katılımcı 2'ye “beğenmediğin bir videoya yorum yapıyor musun?” sorusu sorulmuştur. Bunun üzerine Katılımcı 2, videoya yorum yapmadığını belirtilmiştir. Ayrıca Katılımcı 2 beğenmediği kanaldan ders dinlemeyi bıraktığını da eklemiştir.

“Yazmam başka YouTube kanalı bakarım. Hemen o kanalı bırakırım. Onun muadili çok fazla kanal var. Seçme olayı tamamen bizde, istemiyorsam izlemem.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 3'e de benzer soru sorulmuştur ve Katılımcı 3 yukarıda yer alan cevabı vermiştir. Katılımcı 3 de Katılımcı 2 gibi beğenmediği bir kanaldan ders çalışmaya devam etmemektedir. Beğendiği veya kendi seçmiş olduğu diğer kanallardan ders dinlediğini belirtmiştir.

“Açıkçası yorum yapmaya fazla gerek duymuyorum. Bilmiyorum ya bir videoyu beğenmezsem hemen kapatıyorum bu imkânım var bu sebeple de uğraşmıyorum. Normalde kendi okul hocama bunu yapamıyorum.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 4'e de benzer soru yöneltilmiş ve Katılımcı 4 yukarıda yer alan cevabı vermiştir. Katılımcı 4, YouTube'u okul ile kıyaslamaktadır ve YouTube'u okuldan daha avantajlı konumda dile getirmektedir. Katılımcı 4, YouTube'da kendini daha “özgür” görmektedir. Burada bahsedilen özgürlük kavramı “kanal seçme”, “kanal değiştirme” süreçlerinde karşımıza çıkmaktadır.

“Bence dershaneden daha verimli, bir konuyu farklı hocalardan dinleyebiliyorsun. Farklı anlatım tarzı görüyorsun.” (Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)

*“Bir konuyu eğer o hocadan anlamıyorsam kendime yeni hocalar bakıyorum.”
(Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)*

Katılımcı 8 de dersane ve YouTube’u kıyaslamaktadır ve YouTube’un dershaneden daha verimli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Katılımcı 8 öğretici çeşitliliği açısından YouTube’u tercih ettiğini belirtmektedir.

“Her şeye erişebiliyor olmam. Farklı hocalardan ders dinleme imkânı var. Bir hocayı beğenmezseniz başka hocaya geçebiliyorsunuz. Aradığım her şeyi rahatça bulabiliyorum.” (Katılımcı 9, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 9 YouTube üzerinden ders konularına rahatça erişme imkânı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Katılımcı 9 hakimiyetin kendisinde olduğunu, istediği kanaldan ders dinleyebileceğini de eklemektedir.

“Bu kodlamaları da ben YouTube ’dan gördüm dershanede bunlar öğretilmedi. Zaten dershanede tek bir hocaya sahip oluyorsun. YouTube ’da istediğin hocaya yönelebiliyorsun üstelik sen seçiyorsun. O hocadan anlayamıyorsam başka hocadan dinliyorum.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

“Kodlama” temasına örnek olarak Katılımcı 10, kodlama tekniklerini YouTube ’dan öğrendiğini belirtmektedir. Ayrıca Katılımcı 10 da dersane ve YouTube ’u karşılaştırmaktadır. Katılımcı 10, YouTube ’u daha avantajlı bulmaktadır.

“Mert Hoca ’nın matematik kanalı var bir bakayım dedim çok önermişlerdi nasıl anlatıyor diye girdim. Üç-dört-beş üçgeninde ufak bir hata yaptı. Mesela hipotenüse beş yazması gerekirken dört yazıyordu oraya direkt diğer kenara beş dedi mesela. O benim çok bariz dikkatimi çekti. Bir daha da izlemedim o kanalı.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 11, arkadaşlarının önerileri üzerine Mert Hoca kanalına yönelmiştir. Kanalda ders izlediği sırada küçük bir hata sonucu kanaldan ders izlemeyi bırakmıştır. Bu noktada “ikame edilebilirlik” faktörü karşımıza çıkmaktadır.

“Anlamadığım konu olursa başa sarabiliyorum çok fazla konu anlatım şekilleri var soru çözüm videoları var. Deneme çözen kanallar var mesela onlar da çok fazla faydalı oluyor.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 11, görüşme sırasında soru bankası veya deneme seti almadığını dile getirmiştir. Katılımcı 11 soru veya deneme çözümlerini YouTube kanalları üzerinden yapmaktadır. Bu noktada ikame edilebilirlik faktörü soru bankası-YouTube ikileminde karşımıza çıkmaktadır. Yani Katılımcı 11 soru bankası almak yerine YouTube'daki kanallar üzerinden soru çözmektedir.

“Orada çok fazla hoca var, hepsinin anlatış tarzı farklı, okulda anlamadığın ders oluyor ya da hocanın anlatış tarzından anlamıyorsun aklında da kalmıyor. YouTube’da bir sürü hoca var istediğinden dinleyebiliyorsun. Dersi illa ki birinden anlıyorsun zaten.” (Katılımcı 13, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 13 de “ikame edilebilirlik”, “çeşitlik” faktörüne değinmektedir. Katılımcı 13 okuldaki çoğu dersi anlamadığı için eve geldiğinde YouTube’dan ders dinlediğini belirtmektedir. Bu noktada YouTube okul öğretmeninin yerine geçebilmektedir.

Genel itibariyle katılımcılar YouTube’u okul veya dershaneye nazaran daha verimli bulmaktadır. Katılımcılar YouTube’un daha “çeşitli” olduğunu da dile getirmektedir. Bahsedilen çeşitlilik konu anlatan öğreticiler ve soru çözüm videolarından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar ders dinlemek istemedikleri kanallardan rahatça vazgeçebilmekte ve farklı kanallara yönelebilmektedir.

3.3.3. Zamansızlık ve Mekânsızlık

Katılımcılar YouTube üzerinden istedikleri zaman veya mekânda ders dinleyebilmekte veya soru çözebilmektedir.

“Evet, istediğim zaman ders dinleyebiliyorum. İstedğim saatte bilgisayarını açıp video izleyebiliyorum.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 3, istediği zamanda YouTube’dan ders dinlediğini belirtmektedir.

“Yok zorlanmıyorum istediğim zaman açıp dinliyorum. İstedğim yerde video izleyebiliyorum.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 4 de istediği zaman veya mekânda YouTube’dan ders dinleyebildiğini dile getirmektedir.

“...hani uyuyamadım diyelim istediğim saatte hani açıp o videoyu çalışabilirim dersimi. Eksik konularımı halledebilirim. Her alanda ve her yerde dersimi çalışabilirim.” (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 5 de zaman ve mekân kavramına dikkat çekmektedir.

“Zaman ve mekân ayrımı yok. Karşında çekineceğin kimse yok. Acaba şunu sorsam nasıl olur, bunu sorsam nasıl olur diye çekineceğin biri yok. Çok rahatlıkla hoca değiştirebiliyorsun.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 7, YouTube ve okul ortamını kıyaslamakta ve YouTube’un okula göre daha rahat konumda yer aldığını belirtmektedir. Ayrıca anlatıcı seçme hakkının kendisinde olduğunu da eklemektedir.

“İstediğim zaman ve mekânda ders çalışabilmem veya video izleyebilmem. Uyandıktan bir saat sonra ders çalışıyorum mesela.” (Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)

Katılımcı 8, günün erken saatlerinde kalktığını ve kalktıktan yaklaşık bir saat sonra YouTube’dan ders çalıştığını belirtmektedir.

“İstediğiniz yerde elinize alıyorsunuz ve istediğiniz yerde ve zamanda ders çalışabiliyorsunuz. Bir hocayı bu şekilde taşıyamazsınız. Kendi hocanı bu şekilde taşıyamıyorsun. Onun haricinde istediğiniz konuya istediğiniz zaman ulaşabiliyorsunuz. Farklı seçenekleriniz var.” (Katılımcı 9, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 9’un kendine ait laptopu vardır ve istediği zaman ve mekânda YouTube üzerinden ders çalışabilmektedir.

Genel itibariyle katılımcılar laptop üzerinden video izlemektedir. Laptopu olmayan katılımcılar da akıllı cep telefonları üzerinden derslere katılım sağlayabilmektedir.

“Tekrar tekrar dersleri sıkılmadan izleyebiliyorsunuz. İstediğim yerde durdurup kalkıp iş yapıyorum. Sonra derse devam edebiliyorum. Avantajları bu yönde. Ortamım sessiz. Kendi başımayım dikkatim dağılmıyor.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 10 evlidir ve videoları durdurup işlerini kolayca yapabildiğini dile getirmektedir. Ayrıca Katılımcı 10 dershaneye yazılmak istemediğini, eksiklerini YouTube üzerinden giderebildiğini dile getirmektedir. Katılımcılar genel itibariyle istedikleri zaman ve mekânda ders çalışabildiklerini belirtmektedir.

3.3.4. Maliyet

Katılımcıların YouTube’u seçme nedenlerinden biri de YouTube’un az maliyetli olmasıdır. Katılımcılar bu noktada dershanelerle YouTube kanallarını kıyaslayabilmektedir.

“Ayrıca YouTube sınava çalışma açısından daha ekonomik, hem para vermiyorum ama ders alıyorum. Hem soru çözüm videoları var test kitabı almasan bile oradan bir sürü soru çözersin. Bir sürü hem de...” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 3, dershaneye gitmediğini okul kursuna gittiğini belirtmektedir. Ayrıca katılımcı 3, YouTube üzerinden konu çalıştıktan sonra kanal üzerinden soru çözüm videoları izlediğini de eklemektedir.

“Ben dershaneye gittiğime pişmanım yani aslında YouTube’dan devam edebilirdim ben bu sürece.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6 dershaneye gittiğine pişman olduğunu belirtmektedir. Çünkü Katılımcı 6, YouTube’da fazla zaman -ders videosu dinleme anlamında- geçirdiğini belirtmektedir.

“Dershaneye geçmek istediğimde çok geçti. Çünkü hocalarla görüştüğümüzde konularda baya ilerlemişlerdi. Ben de gerek olmadığını düşündüm YouTube’dan ilerliyorum.” (Katılımcı 8, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 8, dershaneye yazılma sürecinde geç kaldığını belirtmektedir. Sonraki süreçte dershaneye yazılmayıp YouTube üzerinden eksik konularını tamamladığını belirtmektedir.

“Öneriyorum YouTube’u ahaha ben çok memnunum. Sınava hazırlanmaya yeni başlayanlara da söylüyorum. Artık dershaneye yatırılan paranın boş olduğunu söylüyorum. Onlara vereceğim parayı ben soru bankalarına yatırırım, ne bileyim bir sürü roman alırım kendime. Kendime ne kadar çok yatırım yapabilirim o kadar

kendimi geliştiririm. Tavsiyelerim bunlar.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 10, sınava hazırlık sürecinde çok fazla test kitabı aldığını ve bunları zamanla gereksiz bulduğunu aktarmaktadır. Katılımcı 10 dershaneye gitmek istememiş sınava YouTube üzerinden hazırlanmak istemiştir. Bu sebeple de YouTube’den ders dinlediği kanalların kendi kitaplarını almıştır ve dersleri oradan takip etmektedir.

“Mesela dershaneye gitmeyenler için güzel bir alan. Yani iyi. Yani şöyle söylim durumu olmayan biri için YouTube resmen cennet. Oldukça faydalı bir yer. Her çeşit yüzlerce binlerce şey var. Hatta öğretmenlerimiz şey diyor; “biz sizin yerinizde olsaydık biz neler neler yapardık, bizim zamanımızda YouTube bile yoktu” Biz de çağın insanı olarak kıymetini bilemiyoruz.” (Katılımcı 12, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 12 de YouTube’den ders çalışmanın ve sınava hazırlanmanın az maliyetli olduğunu belirtmektedir. Genel itibariyle katılımcılar YouTube’u dershane ile kıyaslamakta ve YouTube’u dershaneye nazaran az maliyetli bulmaktadır.

3.4.Hakimiyet

Katılımcılara YouTube üzerinden ders çalışmanın avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu sorulduğunda ilk olarak karşımıza “hakimiyet” teması çıkmaktadır.

Hakimiyet avantaj olarak ele alınabilmektedir. Bu noktada katılımcılar YouTube üzerinden ders çalışırken hakimiyetin kısmen kendilerinde olduklarına inanmaktadır. Katılımcılar istedikleri kanaldan video izleyebilmekte, istedikleri zaman videoları durdurabilmekte veya videoyu başa sarabilmektedir.

“Anlamadığım bir videoyu durdurabiliyorum, başa sarabiliyorum. Tekrar tekrar not alabiliyorum rahatça.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 3, YouTube üzerinden ders çalışırken not alarak ilerlediğini belirtmektedir. Katılımcı 3, istediği zaman videoyu durdurabilmesi sebebiyle hakimiyetin kendisinde olabildiğine inanmaktadır.

“Avantajları; bir yeri anlamadığın zaman tekrar geri sararak tekrar baştan dinleyebiliyorsun. Not alabiliyorsun videoyu indirebiliyorsun. Onlardan not

çıkartabiliyorsun. İsteddiğin kadar veya istediğini şekil not çıkar belirli bir kural olmuyor. Seni denetleyen de olmuyor.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Ayrıca Katılımcı 3, YouTube videolarını okul dersleriyle de kıyaslayarak “seni denetleyen de olmuyor” söylemini kullanmaktadır. Katılımcı 3, görüşme sırasında YouTube videolarını indirdiğini de dile getirmektedir.

“Normalde bir hoca olunca ister istemez çekiniyorsunuz ya hocanın tavrından. YouTube’da böyle bir şey yok. Sevmediğini bir hocadan bambaşka bir hocaya geçebiliyorsunuz onun rahatlığı var.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 7 de Katılımcı 3 gibi hakimiyet faktörüne değinmektedir. Katılımcı 7, YouTube ve okul ortamını “çekince” faktörü ile kıyaslamaktadır.

“Evet her ders için geçerli. Sınıfta olsak hocanın peşinde koşturuyoruz ama burada böyle değil. Evde çalışmak daha mantıklı geliyor bana.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 10 da YouTube ile okul ortamını kıyaslamaktadır ve YouTube’den ders çalışmayı daha “rahat” bulmaktadır.

Genel itibariyle katılımcılar YouTube üzerinden ders çalışırken kendilerini etken konumda görebilmektedir. Bu noktada beğenmedikleri videoları izlemeyi bırakmakta veya videoları istedikleri zaman durdurabilmektedir.

Katılımcılar YouTube ve okul ortamını “rahatlık” açısından kıyaslamakta, YouTube’u okul ortamından daha rahat bulabilmektedir.

3.4.1. Görsellik

Katılımcılar özelinde YouTube’den ders çalışmanın avantajlarından biri de “görsellik” faktörüdür.

Katılımcılar YouTube’daki içeriklerin okul veya dersane derslerine nazaran daha görsel ağırlıkta olduğunu belirtmektedir. Hem sayısal hem de sözel öğrenciler için görsellik faktörü avantaj olarak ele alınabilmektedir.

“Ben genelde görsel daha çok aklımda kaldığı için o yüzden hani daha çok böyle YouTube kanallarını tercih etmeye çalıştım. Yazı yazıyorum bir anda. Hem dinleyerek hem yazarak öyle anlatan hocaları dinliyorum genellikle. Yani hem anlatan hem de senle birlikte not olan hocalar çok iyi oluyor. Benim dinlediğim hocalar çoğunlukla bir konuyu resimle anlatıyor.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 3, sayısal bölüm öğrencisidir, YouTube'dan ders çalışırken aktif not almaktadır. Katılımcı 3, konunun görselle desteklendiği zamanlarda daha iyi anladığını belirtmektedir.

“Çok fazla yazı kullanılmayan ama resimlerle anlatılan şeyler aklımda kolay kalıyor.” (Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)

Katılımcı 8, görsel yolla anlatılan konuların sınavda da akla kolayca geldiğini belirtmektedir.

“Görsel anlatış tarzını seviyorum. Akılda kalıcı oluyor. Bazıları çok hızlı anlatıyor veya yavaş anlatıyor onlardan anlamıyorum mesela.” (Katılımcı 13, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 13 de görsellik faktörüne değinmektedir ve görsellik ile akılda kalıcılık arasında bağlantı kurmaktadır.

Genel itibariyle katılımcılar YouTube üzerinden anlatılan derslerin görsel içeriklerle desteklendiğinde verimli ve akılda kalıcı olduğunu belirtmektedir.

3.4.2. Tek Yönlü İletişim

YouTube üzerinden ders çalışmanın dezavantajlarından biri “tek yönlü iletişim” faktörüdür. Katılımcılar YouTube üzerinden ders çalışırken öğreticilere anlık olarak soru sormadıklarını, öğreticilere anlık cevap vermediklerini dile getirmektedir.

“Dezavantajı şu; birebir muhatap olacağın kişi olmuyor karşında. Anlamadığın yeri kendi kendine çözmeye çalışıyorsun. Onun dışında pek bir dezavantajını göremedim.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 7, YouTube üzerinden video izlerken anlamadığı konuları öğreticiye anlık olarak sormadığını belirtmektedir. Bu sebeple Katılımcı 7 videoyu durdurmakta veya baştan izlemektedir.

“Bence YouTube’un tek eksik yanı bu direkt soramıyorum ama farklı hocalardan o konuyu tekrar dinliyorum. Ya da en basiti internetten araştırıyorum bilen arkadaşşıma soruyorum. Mesela daha çok eşime soruyorum. Bulamazsak başkasına soruyorum.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

“Anlamadığım konuyu direkt hocaya soramıyorum. Ya o soruyu eşime ya da arkadaşlara soruyorum. Zaten ben çok araştırdım kendime en uygun hocayı buldum. O hocalara da artık alıştığım için onların anlatım tarzından ilerliyorum.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 10 ilk olarak anlamadığı konu veya soruyu başka kanaldaki öğreticilerden ders dinleyerek tamamlamaktadır. Son çare olarak da arkadaşlarına veya eşine sorabilmektedir.

“Birincisi mezun olan bir insan için örnek versem mesela tüm gün YouTube’dan ders dinlemek ne kadar insanın psikolojisine iyi gelebilir? Ama derslane var mesela sosyalleşme alanı orası. YouTube’da bir hoca var sadece ona bakıyorsun. Bu biraz zihnen yorucu bir şey... O da insanın iradesine bağlı tüm gün onları izleyebilmek...Herhangi bir şeyi soramıyorsunuz. Hoca orada videoyu bitiriyor.” (Katılımcı 12, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 12’nin dikkat çektiği faktör “sosyalleşme’ dir. Katılımcı 12, okul veya derslane ortamında öğrencinin sosyalleşeceğine inanırken sosyalleşme faktörünün YouTube üzerinden ders çalışırken azaldığı kanaatindedir.

“Bir şey anlamadığınızda yorumda sorsanız bile baya zaman geçiyor bence bu dezavantajı. Okuldaki hocanıza sorsanız hemen cevap alıyorsunuz. Canlı bağlanılsa nasıl olur? Diyorum ama o zamanda olmaz bence.” (Katılımcı 14, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 14 de okul ve YouTube arasında karşılaştırma yapmaktadır. Katılımcı 14 YouTube’un canlı ders boyutuna pek sıcak bakmamaktadır çünkü online canlı derslere katılımın az olacağını düşünmektedir.

“Dezavantajları da o an bir şeyi yanlış yapıyorlar bazen onu soramıyorsun hani. Okuldaki hoca ile YouTube’daki hoca farklı anlatabiliyor bazen. Bazı yerleri soramıyorsun o yüzden bence en önemli dezavantajı bu.” (Katılımcı 3, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 3, öğretici “hataları” na değinmektedir. Yukarıdaki temalarda da yer aldığı gibi öğretici hata yaptığında öğrenciler kanal değişim yöntemine gidebilmektedir.

Katılımcı 3 ayrıca öğreticilerin konu anlatım yöntemlerine de değinmektedir. Bu noktada Katılımcı 3, okul ile YouTube’u karşılaştırmakta ve farklı öğretim tarzlarına dikkat çekmektedir. Fakat öğrenci YouTube’un tek yönlü iletişime sahip olması sebebiyle öğretici ile anlık iletişim kuramamasından şikayetçi olmaktadır.

“Dezavantajları da nasıl desem bazen anlamadığın konuyu hocaya soramıyorsun. Videoyu geriye sarsan bile bir şekilde o soruyu yine başkalarına soruyorsun.” (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 5 de öğreticiye anlık soru soramadığını dile getirmektedir.

Genel itibariyle katılımcılar YouTube’un tek yönlü iletişime sahip olduğunu, istedikleri zaman öğreticilerle iletişime geçemediklerini dile getirmektedir. Öğrenciler, öğreticilerle iletişime geçse dahi belirli bir süre geçtiğini ifade etmektedir.

3.4.2.Video Süreleri

Katılımcılar genel olarak YouTube’da yer alan videoların uzun olduklarını ve öğreticilerin “sohbet” havasında ders işlediklerini belirtmektedir.

“Okula nazaran kısa anlatanlar var. Kanala göre değişiyor bu. Mesela VIP Fizik çok uzun anlatıyor, çok fazla örnek çözüyor.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 12, VIP Fizik kanalı üzerinden ders çalışmaktadır ve video süresinin uzun olduğunu belirtmektedir. Katılımcı 12’ye göre kanal konuları uzun anlatmakta ve bolca soru çözmektedir.

“... kısa ve öz anlatması gerekiyor. Mesela Rehber Matematik Mehmet Hoca o kadar uzun anlatıyor ki o kadar böyle uzun ki yarısı sohbetle geçiyor zaten. Bir yandan

duruyor başka bir şey anlatıyor ben kopuyorum orada. Videoları genelde 1,5 veya 2'de izliyorum videoyu (hızlandırma açısından belirtiyor) Bazen de ertesi gün sınavım olmuş oluyor oturuyor sohbet ediyor bu durum hiç hoşuma gitmiyor.” (Katılımcı 12, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 12 de çoğunlukla Rehber Matematik kanalı üzerinden ders çalışmaktadır. Katılımcı 12, öğreticinin sohbet havasında ders işlediğini belirtmektedir.

Katılımcı 12'ye bu sebepten ötürü kanal değiştirmek isteyip istemediği sorulduğunda kanaldan memnun olduğunu belirtmektedir. Katılımcı 12, kanalı genel itibarıyla beğenmektedir.

“Dezavantajı yok bence ya. Ama mesela uzun videolar var kırk dk pür dikkat videoyu izleyemiyorsun. İster istemez dikkat dağılıyor.” (Katılımcı 13, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 13 dikkat ve süre açısından karşılaştırma yapmaktadır. Katılımcı 13 uzun süreli videoların öğrencilerin dikkatini dağıtacağı kanaatinde dir.

“Ahah mesela Tonguç vardı, Tonguç mesela araya çok şey katıyor ben bazen odaklanamıyorum bana çok lay lay lom geliyor anlatması ve kavrayamıyorsun ee işte başka bir kanal çok ciddi anlatıyor. Onda da çok çabuk sıkılıyorsun. İşte böyle nasıl diyim konudan sapmak yerine konuyla alakalı bi bir iki espri ya da bi anlatı kısa bir anı anlatmak daha şey geliyor benim için derse adapte olmamı sağlıyor. Ee böyle kanalları daha çok tercih ediyorum.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 1 sohbet havasında ilerleyen derslere karşı ön yargılı değildir fakat bu dengenin de kurulması taraftarıdır. Kendisine uygun kanal seçerken de bu hususa dikkat ettiğini belirtmektedir.

“...bazen videolar aşırı uzun oluyor. Bazı yerlerde gereksiz bilgiler veriliyor. O yüzden bir sıkıntı oluyor yani uzun olduğu için artık dinleyesiniz gelmiyor. Zaten okulda o kadar dinliyoruz hani bir de YouTube'da dinledikten sonra insanın kafası kaldırmıyor açıkçası.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 4, YouTube ve okul derslerini “süre” açısından kıyaslamaktadır. YouTube'daki ders videolarının daha kısa olması taraftarıdır.

“Örneğin bazı öğretmenler var YouTube’da olsun dersi bir tık daha yoğun işliyorlar. Bir saat veya bir buçuk saatlik bunlar benim çok fazla kafamı karıştırıyor ama mesela konu konu anlatan hocalar var mesela Selin Hoca gibi. Dolaşım sistemini yirmi dakika işliyor ve geçiyor. Onun için bana kısa ve öz anlatan hocaları tercih ediyorum.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6 da video sürelerinin uzunluğuna dikkat çekmektedir. Katılımcı 6, konu başlıklarıyla YouTube’a yüklenen ders videolarını daha işlevsel bulabilmektedir.

Genel itibariyle katılımcılar YouTube’da yer alan ders videolarının uzunluğundan şikayetçi konumdadır. Fakat çoğu öğrenci de sohbet havasında işlenen dersleri daha fazla sevmektedir. Bu noktada katılımcıların beğeni faktörü “sınav stresi” ile birlikte değerlendirilebilmektedir. Çünkü çoğu katılımcı görüşme esnasında sınav haftasında uzun videoları tercih etmediklerini dile getirmektedir. Bu sebeple de katılımcılar hem okul hem de üniversite sınavına hazırlık döneminde kısa videoları daha faydalı bulabilmektedir.

Katılımcılara uzun videolara karşı nasıl bir çözüm ürettikleri sorulmuştur. Genel itibariyle verilen yanıtlar arasında; “videonun oynatma hızını artırma”, “videoyu ileri sarma”, “videodan çıkma” gibi cevaplar alınmıştır.

Katılımcılar tarafından belirtilen diğer dezavantajlar arasında; “sağlık sorunları”, “disiplin”, “yanlış bilgi” ve “argo tabirler” yer almaktadır.

“Dezavantajı da sürekli ekrana bakma durumu. Zaten okulda sekiz saat boyunca hani sürekli bir yere odaklı kalmaya çalışıyoruz. Gözüm yoruluyor benim. Gözlük de takıyorum bunun için ayriyeten bir de evde gelip iki, üç saat boyunca ekrana bakmak gerçekten çok hem gözü hem beyni hem de vücudu yoruyor. Ne kadar oturup çalışsak da yorucu oluyor. O yüzden dezavantajı da bu bence.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

“Dezavantajı da ekrana çok fazla bakmak zorunda kalıyoruz. Bir zaman sonra kafanız kaldırmıyor.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 1 ve Katılımcı 4 sağlık sorunlarına değinmektedir.

“YouTube’da disiplin yok. YouTube’dan çalışmaya devam etseydim bir süre sonra salardım dershaneye para verdiğim için salma imkânım yok mecburen gidiyorum. Temelde disiplin farkı var.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6 dershanenin YouTube'a nazaran daha disiplinli olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı 6 disiplin faktörünü ekonomik faktör ile ilişkilendirmektedir. Çünkü katılımcılar dershaneye ücret öderken YouTube dershaneye nazaran az maliyetli olabilmektedir.

“Dezavantajları da bazen yanlış bilgiler oluyor ve bu bilgileri o şekilde öğreniyorsunuz. Yanlış öğreniyorsun ama sen bile farkında değilsin.” (Katılımcı 9, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 9, YouTube'da yanlış bilgi verilebileceğini ve öğrencilerin bu bilgileri içselleştirebileceğini dile getirmektedir.

“Mert Hoca kanalı bana hitap etmemiştii küfür içeren söylemler kullanmıştı. Küfür ediyor benim dikkatim dağılıyor mesela.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

“Ben Mert Hoca'nın bir videosunu izledim anlatışını da beğenmedim açıkçası. O yüzden bir kere izledim ve bıraktım. Matematiğin Gülyüzü amcamız var... O kadar güzel anlatıyor ki... O da arada argo sözcükler sarf ediyor sinirli bir tip. Sinirli olduğu için argo kelimeler kullanabiliyor.” (Katılımcı 12, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 çeşitli YouTube kanallarının argo kelimeler kullandıklarını ifade etmektedir.

Katılımcılara memnun olmadıkları durumlar için YouTube kanallarına kullanıcı yorumları yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Bir diğer bölümde bu konu ile alakalı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

3.5. Değişim

YouTube üzerinden ders çalışan katılımcıların memnun olmadıkları durumlar için YouTube kanallarına yorum yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların hiçbiri YouTube kanalına memnun olmadığı durumlar için yorum yapmadığını belirtmiştir.

“Hayır yapmadım bilmiyorum hiç tercih etmedim. Yorumları çok fazla da okumuyorum. Bilmiyorum çünkü şey yapmıyorum. Bu konularla alakalı çünkü senelerdir aynı şekilde davranıyorlar, değiştirselerdi değiştirirlerdi diye

düşünüyorum o yüzden yorum yapmayı hiç düşünmedim.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 1, YouTube’ dan ders dinlediği kanallara kullanıcı yorumu yapmamaktadır. Katılımcı 1, yorum yaparak sürecin veya davranışların değişeceğine de inanmamaktadır.

“Yok yorum yapmıyorum ama eğer ki konuyu anlarsam ve beğenirsem eğlenceli geçerse beğeni atıyorum o kadar.” (Katılımcı 2, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 2, ders dinlediği YouTube kanalına veya kanallarına kullanıcı yorumu yapmamaktadır fakat kanala “like” atarak destek olmaktadır. Like atmak “videoyu beğenmek” anlamında kullanılmaktadır. YouTube’da yer alan videoların hemen altında “👍” işareti yer almaktadır. Bu işarete kullanıcılar tıkladığında video beğenilmektedir.

“Şöyle; diyelim ki o videoyu beğendim. Hani anlatış şekli hoşuma gitti. Yorumlara bakıyorum. Yorumlarda hani “hocam şu tarz videolar da çekilebilir vs.” deyince o yorumları beğeniyorum. Beğeniyorum yorumları sadece.” (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık kadın.)

Katılımcı 5, kullanıcı yorumlarını okumakta kendine yakın gördüğü yorumu beğenmektedir.

“Genelde öyle şey yapmıyorum. Beğensem de beğenmesem de çok fazla bir şey yapmıyorum ama abone oluyorum beğendiğim kanallara. Destek oluyorum genelde. Yorumlara bakıyorum, yorumlarda kendi yapacağım yorumu gördüğümde hemen beğeniyorum. Üste çıkıyor zaten beğendiğin yorum. O şekilde.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

“Yorum yapmadım bu zamana kadar hiçbir hocaya. Sadece beğeniyorum ve arkadaş çevresine iletiyorum. İster istemez yorum yapma istediğiniz ortaya çıkıyor ama benden önce yorum yapanlar da oluyor. Onların yorumunu beğeniyorum.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

“Pek yorum yapmıyorum. Ama mesela hoca yanlış çözüyor hepimizin hatası olabilir. Yorumlardan bakıyorum yorum yapan varsa beğeni tuşuna basıyorum.” (Katılımcı 9, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

“Yorum yapmıyorum genelde videolara like atıyorum. Yorum yapasım geldiği zaman yorumları okuyorum. Benim yapacağım yorumu çoktan biri yapmış oluyor. (Katılımcı 14, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6,7,9 ve 14; YouTube kanallarına kullanıcı yorumu yapmamaktadır. Kendilerinden önce yorum yapan kullanıcılara destek olmak amacıyla yorumları beğenmektedir.

Katılımcılara son olarak; “kendinize ait YouTube kanalı olsa nasıl bir YouTube kanalınız olurdu?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu sorma sebeplerimden biri değiştirmek istedikleri ana etmenlerin ne olduğu ile ilgilidir.

“Sözel derslere yönelik ders verirdim. Bir hocaya bağlı kalmam birkaç tane hoca barındırırım bünyemde. Hocaların anlattıklarını slaytlaştıracak veya resimleştirecek kişilerle çalışırım. Konu anlatım ve soru çözüm videoları birbirinden ayrı olur ve konu anlatan hoca ile soru çözen hocalar da farklı olur.” (Katılımcı 7, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, erkek.)

Katılımcı 7, kendi ders anlatım ve soru çözüm ekibini kurmak istemektedir. Ayrıca Katılımcı 7, dersleri konu başlıkları altında ele almak istemektedir.

Katılımcı 7'nin “slaytlaştırma”, “resimleştirme” dediği kavramlar “görsellik” teması altında da ele alınmıştır.

“YouTube'dan konu anlatım yapardım ama Instagram hesabı açıp da öğrencilerin soru sormalarını isterdim oradan. Oradan öğrenciler bana sorularını rahatça iletebilirdi. Ekibimde öğrencilerin sorularını hemen cevaplardı.” (Katılımcı 8, yaş 17, mezun, sayısal, erkek.)

Katılımcı 8, “tek yönlü iletişim” sorununa öneri sunmaktadır. Bunu yaparken de farklı bir sosyal ağ olan “Instagram”dan destek alabileceğini belirtmektedir.

“Eğer ders verecek olsaydım.. Her zaman videolarımı güncel tutardım. Bazen hocalar 2021'de konuyu anlatıyor.. 2023'te de aynı video devam ediyor. Nede olsa videom var izleniyor diyor anlatmıyor. Kendime her yıl yeni bir konu anlatım videosu çekerdim. Mutlaka soru çözüm videolarım olurdu. Bir de “püf noktalar” diye şeyler çekerdim. Konuyu biliyorum ama tekrar etmem gerekiyorsa 10 dk'lık videoyla

konuyu öğrenciye hatırlatırdım zaman kaybetmezdi. Soru çözmesine yardımcı olurdum yani.” (Katılımcı 9, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 9, temelde “güncelik” problemine dikkat çekmektedir. Katılımcıların çoğu görüşme esnasında güncel olmayan videolara dikkat çekmektedir.

Katılımcı 9’un bir diğer değindiği kavramlar “kısa anlatım”, “hap bilgi” kavramlarıdır. Katılımcı 9, YouTube’da yer alan videoların uzunluğundan şikâyet etmektedir. Bu sebeple de kendi kanalında kısa videolar çekmek istediğini belirtmektedir.

“Kadrom olsaydı herkesin anlayabildiği sempatik hocaları tercih ederdim. Bunlar daha çok tercih ediliyor. Hocaya anında ulaşabilir bir şekilde yapardım düzeni. Öğrenci anlamadığı konuyu hocaya anında sorabilirim isterdim ve bunun için olanak sağlardım. Maddiyatı ön planda tutmazdım. Öğrencinin gerçek dostu maddiyata önem vermeyen hocalardır. Kendi kanalım olsaydı da aynı bu şekilde olurdu. Öğrenci istediği zaman bana ulaşabilirdi anlamadıkları yerde tekrar tekrar anlatırdım. Onların her konuda yanında olurdum bunu hissettirirdim.” (Katılımcı 10, yaş 20, mezun, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 10 da “tek yönlü iletişim” problemine dikkat çekmektedir.

“Ben eğitmen olmak isteseydim zaten biyolojiyi tercih ederdim. Görselliğe önem verirdim. İçeriklerimi görsel olarak sunardım. Yine deneme ağırlıklı giderdim. Bazı öğretmenler kodlama yaptırıyor mesela kodlama bana mantıklı gelmiyor. Daha çok konunun mantığını anlatmaya çalışırdım. Biyoloji üzerine kanal olurdu tek branş yani.” (Katılımcı 11, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, erkek.)

Katılımcı 11, “kodlama” problemine değinmektedir. Katılımcı 11, temelde kodlama tekniklerini beğenmemektedir. Kodlama tekniklerinin akılda kalıcı niteliğe sahip olmadığını savunmaktadır. Bu sebeple de kendi kanalında kodlama tekniklerini kullanmak istemediğini, görsel içeriklere ağırlık verebileceğini eklemektedir.

“Bir kanalım olsaydı kanalıma soru cevap bölümü koyardım video anlatırken öğrenciler soru sorabilirdi. Kullandığım kelimeleri de kaydeden bir düzenek kurardım kullandığım kelimelere dikkat etmek isterdim.” (Katılımcı 13, yaş 18, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 13 de “tek yönlü iletişim” problemine çözüm önerisi sunmaktadır. Katılımcı 13 görüşme esnasında YouTube’da ders anlatan öğreticilerin kullandıkları kelimelere dikkat etmediklerini belirtmekte ve kendi çözüm önerisini de sunmaktadır.

“Ben muhtemelen tüm dersleri kapsayan kanal kurardım çünkü hepsine ayrı ilgim var. Bu kanalı da kendimin kurguladığı uygulamayı içerirdi. Kendim yapardım bu uygulamayı. İnsanlar sorularını bana hemen göndersin isterdim. Öğrenciler hemen cevap alabilsin isterdim.” (Katılımcı 14, yaş 17, 12.sınıf, sayısal, kadın.)

Katılımcı 14’ün yazılım ve kodlama konularına ilgisi bulunmaktadır. Pandemi döneminde de çeşitli oyun ve uygulamaların kodlarını yazdığını belirtmektedir. Bu sebeple de Katılımcı 14, “tek yönlü iletişim” sorununa kendi tasarladığı uygulama ile çözüm üretmek istemektedir.

“Ben her dersin bir öğretmeni olsun isterdim ekibimde. Ee ama böyle şey video süreleri işte birkaç dakika uzun değil de kısa kısa daha çok ee şeyler. Renkli ve görsel ağırlıklı anlatmak isterdim. Çünkü düz bir yazıdan fazla şey insanın aklında kalmıyor. Mesela kavram haritaları falan daha çok akılda kalıyor. Renkli yazılar özellikle. Bu şekilde anlatmayı tercih ederdim. Çok sıkıcı video olmayacak. İşte kırk dakika boyunca bir videoyu bence kimse izleyemez mesela ben de izleyemem daha doğrusu ara ara mola vere vere izlerim. On beş dakika yirmi dakikada konu anlatabilen videoları tercih ederdim. Video çok olsun konuyu ayrıntılı şekilde anlatayım ama kısa kısa renkli anlatayım. Ben böyle isterdim.” (Katılımcı 1, yaş 16, 11.sınıf, sayısal, kadın.)

“Ben akılda kalıcı bilgilere ağırlık vermeye çalışırdım. Haritalar üzerinden anlatmaya çalışırdım mesela. Özellikle de şemalar üzerinden anlatırdım. Ve en önemlisi videoları kısa tutardım. İnsanların sıkılmasını istemezdim. Kendi YouTube kanalım olursa da kısa videolu ve kodlamalı videolar yapardım.” (Katılımcı 4, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 1 ve Katılımcı 4 video sürelerinin uzunluğu sorunu üzerinden “kavram haritaları” na değinmektedir. Katılımcılar kavram haritaları eşliğinde bu sorunun en aza indirgeneceği kanaatinde dir.

“Ben kendim de genelde görsel şekilden anladığım için görsel şekilde anlatan öğrenciler için de görsel ağırlıklı içerikler yapardım. Her şeyi kısa kısa anlatırdım.

Yani bir konuyu otuz maddede değil de on yedi, on beş maddede anlatmayı seçerdim. Gerçekten işimde çok iyi olmam lazım kanal açmak için. Genelde TikTok, Twitter, Instagram'dan yalnızca ders hesabı açardım. Oralardan sadece kanalımın reklamını yapardım. Örneğin “şu soru çözümü böyle daha basit” gibi başlıklar atardım.” (Katılımcı 5, yaş 16, 11.sınıf, eşit ağırlık, kadın.)

Katılımcı 5 de video sürelerinin uzunluğu sorununa değinmektedir. Katılımcı 5, bu sorunu farklı sosyal ağlar yardımıyla çözeceğine inanmaktadır.

“Ben bir kitap çıkartırdım o kitap üzerinden devam ederdim. Örneğin bir konuyu anlatıyorsam konuları kısa tutardım. Kısaca anlatır ödevlendirme yapardım. Sonraki derste ödevlendirmeleri isterdim. Yani bir kitap üzerinden giderdim genelde. Onun dışında farklı soru tipleri çözmeye çalışırdım. ÖSYM tarzı soruları veya çıkmış soruları konu anlatım hemen sonrası çözerdim. Bu şekilde daha çok pekiştirmiş olurum. Onun dışında dediğim gibi uzun videolar çekmezdim konsantrasyonu bozuyor bu.” (Katılımcı 6, yaş 18, mezun, sayısal, kadın.)

Katılımcı 6, “disiplin”, “istikrar” sorununa değinmektedir. Bu sorunları da ders kitapları eşliğinde çözebileceğini belirtmektedir. Katılımcı 6, ders kitapları eşliğinde öğrencilerin süreçlerinin takibinin de kolay olabileceğini belirtmektedir.

Sonuç olarak Hipotez 1 geçerli bir hipotezdir. Katılımcılar istedikleri yer ve mekânda YouTube üzerinden kolayca ders çalışabildiklerini araştırma boyunca ifade etmiştir.

Hipotez 2 de geçerli bir hipotezdir. Katılımcılar genel itibariyle konuları pekiştirmek, eksik konularını gidermek ve soru çözmek için YouTube kanalları üzerinden ders çalıştıklarını ifade etmektedir. Katılımcılar okul veya dershanedeki derslere nazaran YouTube kanallarında yer alan videoların daha kısa ve faydalı olduğunu belirtmektedir.

Hipotez 3 de geçerli bir hipotezdir. Katılımcıların hemen hepsi YouTube'un dershaneye veya özel derse nazaran daha az maliyetli olduğunu ifade etmektedir.

Hipotez 4 geçersiz bir hipotezdir. Katılımcılar YouTube'dan ders çalışmanın verimli olduğunu belirtmektedir fakat bunun tek başına yeterli olmadığını da eklemektedir. Katılımcıların çoğu da okul kursuna veya dershaneye gitmektedir.

Sonuç olarak Hipotez 1, Hipotez 2, Hipotez 3 geçerlidir fakat Hipotez 4 geçerli değildir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Teknolojinin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi ile eğitim süreçlerinde de değişimler yaşanmıştır. Eğitim alanında yaşanan çeşitli değişimler ders çalışma pratiklerinin de değişmesine sebebiyet vermektedir.

Covid 19'un tüm dünyayı etkisi altına almasıyla da bireylerin ders çalışma pratikleri dijital ortamlara, özellikle de sosyal ağlara taşınmaya başlamıştır.

Sosyal ağlar bireyleri birbirine bağlamaktadır. Sosyal ağlar üzerinden “toplumsal bir aradalıklar” meydana gelmektedir. YouTube en temel sosyal ağlardan yalnızca biridir.

Sosyal ağların eğitime uyarlanması hakkındaki genel kanı olumludur fakat tüm bireylerin teknolojiye veya teknolojik aletlere eşit katılımı durumunda bu durum söz konusudur.

Günümüzde çoğu birey teknolojiye eşit katılım sağlayamamaktadır. Katılamama sebepleri ise çeşitlilik göstermektedir. Bu sebepler arasında; ekonomik yetersizlik, alt yapı sorunları gösterilebilmektedir.

Eğitimin sosyal ağa entegre edilmesi hem öğrenci hem de öğretici açısından külfetli bir süreci beraberinde getirmektedir. Katılımcıların da görüşme boyunca bahsettiği “disiplin” faktörü bunu açıklamaktadır. Ayrıca öğrenci ve öğreticinin teknolojik bilgiye ve donanıma sahip olması entegrasyon süreci açısından da oldukça önemlidir.

Çalışmada ele alınan temel sosyal ağ YouTube'dur. YouTube'da bireyler sanattan spora, spordan müziğe tüm içerikleri rahatça bulabilirken eğitim açısından da YouTube'dan faydalanmaktadır. Yani YouTube video paylaşım ortamı sağlayan platform olup eğitim alanında da kullanılabilir.

Bireyler YouTube platformunda istedikleri tarzda içeriklere erişim imkânı bulabilmektedir. Üniversite sınavına hazırlanan bireyler de YouTube üzerinden ders dinleyip soru çözebilmektedir.

Günümüzde birçok öğrenci dershaneye veya okul kursuna gitmeden YouTube üzerinden ders çalışabilmektedir.

Bu çalışmada da üniversite sınavına hazırlanan bireylerin YouTube kanallarını seçme sebepleri ile YouTube'dan ders çalışma pratiklerini etkileyen temel etmenler üzerinde durulmuştur.

Görüldüğü üzere katılımcılar Covid-19 salgını ile “uzaktan eğitim / online eğitim” sürecini deneyimlemiştir. Covid 19 ile yeni bir sürece giren katılımcılar teknolojinin onlara sunmuş olduğu imkânlardan eşit şekilde yararlanamamıştır. Kendi çözüm yollarıyla kendi eşitliklerini yaratmaya çalışmışlardır.

Katılımcılar genel itibariyle kurumlar arası karşılaştırmalar yapmaktadır. Dershane ile okul karşılaştırması en temel karşılaştırmalardan biridir. Katılımcılar YouTube ile dershane ve okulu karşılaştırmaktadır fakat katılımcılar YouTube'un kurumsal niteliğe sahip olmadığı konusunda hem fikirdir. Dershane, okul ve YouTube üçlü karşılaştırmasında ise en rahat ortamın YouTube'da olduğunu belirtmektedirler. Okulu ise “disiplinli” olarak tanımlamaktadırlar.

Genel olarak katılımcılar YouTube'dan ders çalışmanın verimli olduğunu belirtmektedir fakat katılımcıların hepsi okul kursuna veya dershaneye de gitmektedir. Katılımcılar için YouTube'dan ders çalışmak tek başına yeterli olmamaktadır.

KAYNAKÇA

Afzali, M. (2009). Türkiye'de Açık Erişim, Kurumsal Arşivler ve Akademik Kütüphaneler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Afzali, M. ve Tonta, Y. (2010). "Türkiye'deki kurumsal arşivlerin web analizi". Bilgi yönetiminde teknolojik yakınsama ve sosyal ağlar içinde (s. 155-163). 2. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 22-24 Eylül, Ankara/Türkiye.

Akgül, M. (2006). *Türk üniversiteleri açık erişimi ve kurumsal arşivlerin kurulmasını destekliyor*. 12 Temmuz 2016 tarihinde http://acikerisim.ankos.org.tr/bildiriler/akademik_bilisim_bildiri_2006.pdf adresinden erişildi.

Aktan, C. Coşkun ve Mehtap Tunç (1998), "Bilgi Toplumu ve Türkiye" *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat.

Al, U. ve Tonta, Y. (2014). Açık erişim politikalarının geliştirilmesi ve PASTEUR4OA Projesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28 (3): 384-387.

Alan, G. (2020). UNESCO: 826 milyon öğrencinin evinde bilgisayar yok. <https://tr.euronews.com/2020/04/21/unesco-826-milyon-ogrencinin-evinde-bilgisayaryok> (Erişim tarihi: 21.04. 2020).

Alkan, C. (1987). Açıköğretim "Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi". Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 157.

Alkan, C. (1996). "Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi". *Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, 12-15 Kasım 1996, Ankara, Türkiye.

Alper, A. (Ed.). (2012). Sosyal Ağlar. Sözkese Matbaacılık: Ankara.

Altıparmak, M., Kurt, İ. D. ve Kapıdere, M. (2011). "E-öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri". *Malatya: Akademik Bilişim '11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı*.

Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2003). "E-kitap teknolojisi ve kullanımı". *Türk Kütüphaneciliği*, 17 (2): 147-166.

ANKOS. (2014). “Açık erişim ve kurumsal arşivler”. 25 Kasım 2014 tarihinde <http://acikerisim.ankos.org.tr/> adresinden erişildi. acikerisim.org (2015). Açık erişim Türkiye. 18 Şubat 2016 tarihinde <http://www.acikerisim.org/> adresinden erişildi.

Arklan, Ü ve Taşdemir, E. (2008). “Bilgi toplumu ve iletişim: Bilginin yayılması sürecinde kitle iletişim araçları ve internet”. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(3), 67-80.

Aslan, A. K. (2001). “Eğitimin toplumsal temelleri”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(5), 16- 30.

Atılğan, D. (2006). “Türkiye'de açık arşiv çalışmaları ve Ankara Üniversitesi örneği”. K. Karakütük (yay. haz.) *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık - 2006 1. Ulusal Kurultay Bildirileri*, içinde (s. 33-39). Ankara: TÜBİTAK.

Avcı, N., C.Taşçı, D.Derman, N.Erdoğan ve Ü.Köymen (1993), Enformasyon Toplumu ve Eğitim Sistemlerine Etkileri, MEB Araştırma Raporu, MEB Yayınları, Ankara.

Aydın, C.H. (2005). “Açık ve Uzaktan Öğrenmede Kullanılan Basılı Materyallerdeki Anlatım Biçimine ilişkin Öğrenen Tercihleri”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1): 131-147.

Aydın, E. (1996), *Değişen Bilgi Toplumu*, Beta Basımevi: Ankara.

Bağcı-Kılıç, G. ve Karaaslan, H. (1998). “Okullarda İnternet Kullanımı: Avantajları, Dezavantajları ve Alınması Gereken Tedbirler”. <https://pegem.net/dosyalar/dokuman/793-2012022114153-karasar.pdf> , Orj. Kyn: <http://inettr97.metu.edu.tr/bildiriler/okullar.htm>, 15.09.2015.

Beck, U. (2019). Risk toplumu: *Başka Bir Modernliğe Doğru* (K. Özdoğan ve B. Doğan, Çev.). İthaki.

Bell, D. (1976). *The Coming of Post Industrial Society: A venture in social forecasting*. New York: Basic Books.

Benim Hocam, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@BenimHocam>

Benim Hocam, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@BenimHocam>

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, (2003). 16 Nisan 2014 tarihinde <http://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration> adresinden erişildi.

Bethesda Statement on Open Access Publishing. (2003). 12 Nisan 2014 tarihinde <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm> adresinden erişildi.

Bıyıklı Matematik, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@BiyikliMatematik>

Bıyıklı Matematik, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@BiyikliMatematik>

Bilgi Sarmal Akademi, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@BilgiSarmalAkademi>

Boyd, D. M., & Ellison, N. B: Social Network Sites: *Definition, History and Scholarship* (2007). Journal of ComputerMediated Communication, 13(1), 210-230.

Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford University Press.

Cici Biyoloji, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@CiciBiyoloji>

Clement, S.G. (2017), *Digital Learning Education and Skills in the Digital Age*. Cambridge: RAND Corporation.

Codal, K. S. ve COŞKUN, E. (2015). “Sosyal Ağ Yapılarının Değerlendirilmesi Üzerine Odaklanan Modellerin İncelenmesi”, *İşletme Bilimi Dergisi*, Sayı: 2, Cilt: 3, Sakarya, ss. 1-7.

Coğrafyanın Kodları, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@Coğrafyaninkodlari>

Compaine, B. (2001), *The Digital Divide: Facing a Crisis or Creating a Myth*, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) Yayınları, Cambridge.

Compaine, B.M. (2001). *The Digital Divide-Facing a Crisis or Creating a Myth*. ISBN: 0-262-53193- 3. The MIT Press.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (çev.). Siyasal Kitabevi: Ankara.

Cruz-Jesus, F., Vicente, M.R., Bacao, F. ve Oliveira, T. (2016). The education-related digital divide: An analysis for the EU-28. *Computers in Human Behavior*. Volume 56, Pages 72-82, ISSN 0747- 5632.

Çalışma Odam, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: https://www.youtube.com/results?search_query=%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma+odam

Çapar, F. ve Vural, Ö.F. (2013). *E-devletleşme önündeki engel: Dijital eşitsizlik*. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1674-1692. ISSN: 1303-5134.

Çelik, M., (2004), *Bilgi ve Hikmet, Enformasyon Toplumunun Belleği*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Çiçek, M. (2018). “YouTuber Videoları: Kim, Nerede, Ne zaman, Nasıl, Neden İzler”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 2018, Cilt 5, Sayı 7, 163-170. ISSN:2148-9963.

Çilenti, K. (1988). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Kadioğlu Matbaası, Ankara, 29.

Çoban, S. (2012). *Uzaktan ve Teknoloji Destekli Eğitimin Gelişimi*, 7-9 Kasım 2012, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Eskişehir.

Çoban, S. (2015). *Bilgi Toplumu Yazınında Emegın Vasıflandırılması Bağlamında E-Öğrenim*, (7 Cilt) - Sayı/Num: 23.

Çoban, S. (2016). *İletişim Ağlarında Yeni Hizmetler, Kapitalist Çıkarlar Kamusal Politikalar*, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Çoklar, A. (2013). Teknopedagojik Eğitimde Sosyal Ağların Kullanımı. I. K. Yurdakul içinde, *Teknopedagojik Eğitime Dayalı Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s. 195-212). Ankara: Anı Yayıncılık.

Çötük, N. A. (2006). Sanayi Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Eğitim Olgusu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Demiray, U. (1999). “Bir çağdaş eğitim modeli olarak uzaktan eğitim uygulaması”. *Jandarma Dergisi*, 85, 46-52.

Demirel, Ö. (2017). *Alternatif Ders Materyali Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2011). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.

Deperlioğlu, Ö. ve Köse, U., (2010), “Web 2.0 teknolojilerinin eğitim üzerindeki etkileri ve örnek bir öğrenme yaşantısı”, *Akademik Bilişim Konferansı*, Muğla Üniversitesi.

Dewan, S., ve Riggins, F. J. (2005), *The Digital Divide: Current and Future Research Directions*, *Journal of Association for Information Systems*, 6(2), ss.298–337.

Digital 2023. (2023). Global Overview Report. *We Are Social*. Erişim: 22. Ağustos 2023, <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>.

Downes, S. (2005). *E-learning 2.0*. *E-learn magazine*, ACM: 411, <http://elearnmag.acm.org/featured.cfm?aid=1104968>, 15.07.2015.

Drucker, P., (2000), *Yeni Gerçekler*, 7.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Duman, K. (2016). Sosyal Ağ Üzerine Teorisel Çalışmalar ve Sosyal Davranış Teorilerinin İncelenmesi. İçinde, *Sosyal Medya Araştırmaları III Gözlenen Toplumdan Gözlenen Bireye’ Çizgi* Kitabevi, Konya.

Durmuş, A. (2015). Web 2.0 Araçları ve Eğitsel Uygulamalar. B. Akkoyunlu, A. İşman, & H. T. Odabaşı içinde, *Eğitim Teknolojileri Okumaları* (s. 109-129).

Ekici, M. ve Kıyıcı, M. (2012). “Sosyal Ağların Eğitim Bağlamında Kullanımı”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 156-167.

Elitaş, T. (2017). Uzaktan Eğitim Lisans Sürecinde Yeni İletişim Teknolojileri: Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi: Erzurum.

Ereş, F. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Maya Akademi: Ankara

Erkan, H. (1997), *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, 3.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Erkayhan, Ş. (2013). Küresel Yerel Ölçekte Ağ Kültürü ve Sosyal Medya, Bilgili C. ve Şener G. (Ed.) İçinde *Sosyal Medya ve Ağ Toplumu 2: Kültür, Kimlik, Siyaset* İstanbul: Grafik Tasarım Yayıncılık.

Erturgut, R. (2008). *İnternet Temelli Uzaktan Eğitimin Örgütsel, Sosyal, Pedagogik ve Teknolojik Bileşenleri*, Bilişim Teknolojileri Dergisi. Mayıs, 1 (2): 79.

Ertürk, K.L. (2008). Türkiye'de Bilimsel İletişim: Bir Açık Erişim Modeli Önerisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ertürk, K.L. ve Şengül, G. (2011), *Bilimsel iletişimde yeşil ve altın yollarda yakınsama ve Türkiye'deki yansımaları* (Convergence of the Gold and Green Roads at Scholar Communication and Reflections on Turkey). *Bilgi Dünyası*, 12 (2): 239-262.

Fırat, M. (2010). *Bilgi toplumunda eğitimin sürekliliği ve okulların geleceği*. International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey.

Finn, J. D. (1960). *Technology and the instructional process*. *Audiovisual Communication Review*, 8(1): 9-10.

Fizikle Barış, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@FizikleBaris>

Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar: Seçme Yazılar 2*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Garton, L., Haythornthwaite, C., Wellman, B. (1997). *Studying Online Social Networks*, Journal of Computer-Mediated Communication, Volume 3, Issue 1, 1 June 1997, JCMC313.

Genç, Z. (2010). “Web 2.0 Yeniliklerinin Eğitimde Kullanımı: Bir Facebook Eğitim Uygulama Örneği”. *Akademik Bilişim ‘10 - XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, (s. 237-242). Muğla. 15.08.2015 tarihinde http://ab.org.tr/ab10/kitap/genç_AB10.pdf adresinden alınmıştır.

Genç, Z., (2010), “Web 2.0 yeniliklerinin eğitimde kullanımı: bir Facebook eğitim uygulama örneği”, *Akademik Bilişim Konferansı*, Muğla Üniversitesi.

Gider Işıkman, N. (2016). “Genç Lumiere’lerin Yeni Mecrası YouTube”. *Atatürk İletişim Dergisi*, Ocak 2016, Sayı 10, 5-18.

Girginer, N. (2002). “Uzaktan eğitim ekonomisi”, *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 10-11 Mayıs 2002, Kocaeli, İzmit.

GNU NEDİR? GNU İşletim Sistemi (2023, 3 Mart). Erişim adresi: <https://www.gnu.org/home.tr.html>

Gri Koç, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@GriKoc>

Gutknecht, C. (2014). *The uncoordinated potential of libraries to achieve open access now: How the transition to open access could be accelerated by libraries working together*. *Zeitschrift für Bibliothekskultur* 2 (1):12-18. 26 Ocak 2015 tarihinde http://0277.ch/ojs/index.php/cdrs_0277/article/view/48 adresinden erişildi.

Güçdemir, Y. (2010). *Sanal Ortamda İletişim: Bir Halkla İlişkiler Perspektifi*, İstanbul: Derin Yayınları.

Gülner, B. (2008). “Bilgisayar ve İnternet Destekli Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarım, Geliştirme ve Değerlendirme Aşamaları: Suzep Örneği”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Konya.

Haida, A., and Rahim, H. L. (2015). *Social media advertising value: A Study on consumer’s perception*. *International Academic Research Journal of Business and Technology*, 1(1), 1-8.

Hargittai, E. (2002). *Second Level Digital Divide: Differences in People's Online Skills*. First Monday. Volume 7.Number 4.

Hargittai, E. (2003), *The Digital Divide and What to Do About It*, Derek, C. Jones (der), *New Economy Handbook*, Elsevier Academic Press, New York, ss. 822-841. http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/at_glance/keytelecom.html, (Erişim Tarihi: 05.01.2013)

Hoca Webde, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@HocaWebde>

Hocalara Geldik, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: https://www.youtube.com/results?search_query=hocalara+geldik

Hocalara Geldik, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@Hocalarageldik>

Horzum, M. (2010). “Öğretmenlerin Web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanım Sıklıkları ve Amaçlarının çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 603-634. 22.07.2016 tarihinde <https://jhumansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/download/910/506> adresinden alınmıştır.

IFLA. (2004). IFLA statement on open access to scholarly literature and research documentation. 15 Eylül 2014 tarihinde http://www.ifla.org/publications/ifla_statement-on-open-access-to-scholarly-literature-and-research-documentation adresinden erişildi.

Ilgaz, H. ve Seferoğlu, S. (2010), *Sayısal Uçurumun Boyutları ve Teknoloji Politikaları*, IETC 10th International Educational Technology Conference, 26-28 April 2010.

INSPIRE. (2014). About INSPIRE. 14 Kasım 2014 tarihinde <http://inspire.ec.europa.eu/index.cfm/pageid/48> adresinden erişildi.

Ireland Ministry of Education (2015), *Digital Strategy for Schools 2015-2020: Enhancing Teaching, Learning and Assessment*. Dublin: Ireland Ministry of Education.

Işık, A. ve diğerleri., 2009, “Medikal Cihazların 3 Boyutlu Web Tabanlı Öğretilmesi”, *XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildiriler Kitabı* (Ed. Akgül, M. Vd.), Şanlı Urfa: Harran Üniversitesi Yayınları, http://ab.org.tr/ab9/kitap/isik_aydin_AB09pdf, Erişim Tarihi: 03.03.2010.

İlic, U. (2020). “Yükseköğretimde uzaktan eğitim sürecinde eski-yeni bir bölüm: BÖTE”. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 395-409.

İlyas Güneş, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@ilyasGunesmat>

İsem Yayıncılık, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@us-spacex>

İsem Yayıncılık, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@us-spacex>

Joly, K., 2007, *Facebook, MySpace, and Co.: IHEs ponder whether or not to embrace social networking sites*, University Business, <http://www.universitybusiness.com/ViewArticle.aspx?articleid=735> (Erişim tarihi: 28 Haziran 2011)

Joosten, T. (2012). *Social Media for Educators: Strategies and Best Practices*. San Francisco: Jossey-Bass.

Karabulut, B. (2015). “Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 1-23.

Karasar, G. (2004). *Eğitimde Yeni İletişim Teknolojileri, İnternet ve Sanal Yüksek Eğitim*. TOJET. Aralık 2004, 16, 3 (4).

Karasözen, B.; Zan, B. ve Atılgan, D. (2010). *Türkiye’de açık erişim ve bazı ülkelerle karşılaştırma*. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (2): 235-257.

Karci, A. ve Boy, O. (2011). *Web Madenciliği Teknikleriyle Sosyal Ağların Tahmini*, Fırat Üniversitesi, Ozmen, S., (2009). *Ağ Teknolojisinde Yeni Bir Ticaret Yolu: ETicaret*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, A. ve Kaya, B. (2014), *Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık algısı*, *International Journal of Human Sciences*, Cilt 11, No 2, ss. 346-361.

Kayaoglu, H.D. (2006). *Açık erişim kavramı ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye için anlamı*. Türk Kütüphaneciliği, 20 (1): 29-60.

Khosmehr, A. H. (2017). *Bilgi ve Belge Yönetiminde Uzaktan Eğitim: İran ve Türkiye Milli Kütüphanelerinin Rolü Üzerine Bir Araştırma ve Kavramsal Model Önerisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi: Ankara.

Kimya Adası, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@KIMYAADASI>

Kimya Anne, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@kimyaanne2411>

Korkmaz, M., Kalkan, N., Doğan, A., Doğruluk, M. ve Aydın, C. Ç. (2018). “Hacettepe Üniversitesinde uzaktan eğitim yöntemi ile okutulan Türk dili derslerinin başarı oranlarının ön lisans ve lisans programlarında karşılaştırılması”. *Mesleki Bilimler Dergisi* (MBD), 7(2), 207-215.

Maden, S., Banaz, E. ve Maden, A. (2018), “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Ortamlardaki Yazma Alışkanlıkları”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 1, ss. 103-112.

Maio, P.D. (2011). *Towards a reference model for open access and knowledge sharing, lessons from systems research*. Journal of Computer Science Issues, 8 (5): 9-20. 20 Ekim 2014 tarihinde <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1112/1112.2619.pdf> adresinden erişildi.

Mangold, G. W., and Faulds, J. D. (2009). *Social media: The new hybrid element of the promotion mix*. Business Horizons, 52, 357-365.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat, Ankara.

Matematiğin Güler Yüzü, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@MatematiginGulerYuzu>

Mayfield, A. (2008). *What is Social Media*, iCrossing, e-book, <http://www.icrossing.com/sites/default/files/what-is-socialmedia-uk.pdf>. (Erişim Tarihi: 03.02.2020).

Mayfield, A. (2010). *What is Social Media*, Icrossing, e-Book, http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/ebooks/what_is_social_media_icrossing_ebook.pdf.

Mc Loughlin, C. ve Lee, M. (2007). *Social Software and Participatory Learning: Pedagogical Choices with Technology Affordances in the Web 2.0 Era*. 10 28, 2013 tarihinde <http://ascilite.org/>: <http://www.ascilite.org.au/conferences/singapore07/procs/mcloughlin.pdf> adresinden alındı.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw Hill.

MedOANet. (2013). *Araştırma yapan kurumlar için MEDOANET açık erişim politikaları uygulama ilkeleri*. 13 Kasım 2015 tarihinde http://www.acikerisim.org/dokumanlar/medoanet_guideline_2013.pdf adresinden erişildi.

Mert Hoca, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@merthoca>

Mert Yiğit Yıldız, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: https://www.youtube.com/results?search_query=mert+yi%C4%9Fit+y%C4%B1d%C4%B1z

Miller, K. (2012). *Playing Along: Digital Games, Youtube and Virtual Performance*. New York: Oxford University Press.

Moore, M. G. (1990). Background and Overview of Contemporary American Distance Education. *Contemporary Issues in American Distance Education*, 7(1), 115-117.

Mukherjee, B. (2010). *Scholarly communication in library and information services: the impacts of open access journals and e-journals on a changing scenario*. Oxford: Chandos Publishing.

Neuman, M. ve Hogan: “İşbirlikçi Çevrimiçi Topluluklar için Anlamsal Sosyal Ağ Portalı”, *Avrupa Endüstriyel Eğitim Dergisi*, Cilt: 29, No. 6, (2005).

Noris, P. (2001), *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and The Internet Worldwide*, Cambridge Üniversitesi Yayını, Cambridge.

Norris, P. (2001). *Digital Divide - Civic Engagement, Information Poverty, and The Internet Worldwide*. ISBN: 0-521-80751-4. Cambridge University Press.

O'murchu, I., Breslin, J.G. and Decker, S. (2004), *Online Social and Business Networking Communities*, DERI Technical Report 2004-08-11, SIGKDD'03, Washington, DC.

Obiakor, T. & Adeniran A. P. (2020). *Covid-19: Impending Situation Threatens to Deepen Nigeria's Education Crisis*. <https://www.africaportal.org/publications/covid-19-impending-situation-threatens-deepen-nigerias-education-crisis/> (Erişim Tarihi: 07.04.2020).

Olijhoek, T. (2011, 27 Ekim). *Open Access Week 2011: A short history of open access*. 15 Ağustos 2014 tarihinde <http://www.openaccessweek.org/profiles/blogs/open-access-week-2011-a-short-history-of-open-access> adresinden erişildi.

OpenAIRE. (2014). 15 Ağustos 2014 tarihinde <https://www.openaire.eu/> adresinden erişildi.

Organisation for Economic Co-Operation and Development. (2001). *Understanding the digital divide*. Paris: OECD. Erişim adresi: Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı, 2004-2020. Erişim adresi: http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028

Öksüz, Y., Demir, E.G. ve İci, A. (2016), *Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişkin Metaforlarının İncelenmesi*, The Journal of Academic Social Science Studies, No. 50, ss. 387-396.

Özarlan, Y. ve Ozan, Ö. (2014). "Yükseköğretimde uzaktan eğitim programı açma sorunsalı". *XIX. Türkiye'de İnternet Konferansı*, 27-29 Kasım 2014, İzmir, Türkiye.

Özbay, Ö. (2015). "Dünyada ve Türkiye'de uzaktan eğitimin güncel durumu". *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* (5), 376-394.

Özbek, E.A. (2016), *Teknoloji eğitim için iyi midir?* AUAd, Cilt 2, Sayı 4, ss. 177- 185.

Özcan Aykın FİZİK, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@ozcanaykin>

Özel, E., Zelyurt, H. (2016). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, sayı:26:9-3.

Özevren, M., (2019), YKS (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: https://karasukizteknik.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/54/05/972662/dosyalar/2019_03/29093106_YKS_TanYtYm.pdf

Özkonuk, B. (2019). *Çocukluk Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Özneler İçin Youtube ve Youtuber Olmak Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Öztürk, L. (2005), “Türkiye’de Dijital Eşitsizlik: TÜBİTAK-BİLTEN Anketleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24, ss.111-131.

Özüçelik, E. (2019). *Uzaktan eğitim sistemlerinin kullanımı; Uludağ Üniversitesi örneği*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi: Bursa.

Paquette, H. (2013). *Social media as a marketing tool: A literature*. Major Papers by Master of Science Students: University of Rhode Island.

Parlak, B. (2017), *Dijital Çağda Eğitim: Olanaklar ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Kayfor 15 Özel Sayısı, ss. 1741-1759.

Parlar, H. (2012). “Bilgi toplumu, değişim ve yeni eğitim paradigması”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 193-209.

PLoS. (2014). *History*. (11 Ekim 2014) Erişim Adresi: <http://www.plos.org/about/plos/history/> adresinden erişildi.

Postman, N. (1993). *Technopoly: The surrender of culture to technology*. Vintage Books.

Puga, P. ve Diğerleri (2009), *Telecommunications for The Needy: How Needed are They?* Informatica Economica, 13(2), ss.175-188.

Raunt Üniversiteye Hazırlık, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: https://www.youtube.com/results?search_query=Raunt+%C3%9Cniversiteye+Haz%C4%B1rl%C4%B1k

Rehber Matematik, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: https://www.youtube.com/results?search_query=rehber+matematik

Rehber Matematik, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@RehberMatematik>

Richardson, J., Hargrave, A.M., Moratille, B., Vahtivouri, S., Venter, D. ve Vries, R. (2009). *MEB İnternet Okur Yazarlığı El Kitabı*. http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2009/AvrupaKonseyi/hbk_tu.pdf [11.10.2015](http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2009/AvrupaKonseyi/hbk_tu.pdf).

Richardson, W. (2010). *Blogs, Wikis, Podcasts, and Other Powerful Web Tools for Classrooms*. California: Corwin A Sage Company.

Sarı, Ö. (2012). *Türkiye 'de Facebook Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı ve Kimlik İnşası Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2.

Sayımer, İ. (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*, İstanbul: Beta Basım A.Ş.

Scheerder, A., van Deursen, A. ve van Dijk, J. (2017). Determinants of Internet skills, uses and outcomes. A systematic review of the second- and third-level digital divide. *Telematics and Informatics*. Volume 34, Issue 8, Pages 1607-1624, ISSN 0736-5853.

Scheerder, A., van Deursen, J.A.M. ve van Dijk, J.A.G.M. (2017). *What Comprises The Second- And Third Level Digital Divide? A Systematic Review Of Digital Divide Determinants*. Partnership for Progress on the Digital Divide (PPDD) 2017 International Conference in San Diego, May 28 - June 2.

Schroeder, J. and Greenbowe, T.J., 2009, *The Chemistry Of Facebook: Using Social Networkink To Create On Online Community Fort He Organic Chemistry*

Laboratory, Innovate 5(4),
http://www.innovateonline.info/index.php?view=article&id=625 (Erişim Tarihi: 24
Nisan 2011).

Seda Hoca Biyoloji, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@sedahocabiyoloji>

Selin Hoca, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@selinhoca>

Serter, N., (1997), *21.yy'a doğru İnsan Merkezli Eğitim*, Sarmal Yayınları,
İstanbul.

Shao, G. (2009). *Understanding the Appeal of User-Generated Media: A
Uses and Gratification Perspective*. Internet Research, 19, 7-25.

Simon, Y. R. (1983). *Pursuit of happiness and lust for power in technological
society*. In C. Mitcham & R. Mackey (Eds.), *Philosophy and Technology*. New York.

Sosyal Kale, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@SosyalKale>

Sosyal Kale, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@SosyalKale>

Soysal, Y., Radmard, S. (2017), *An exploration of Turkish teachers'
attributions to barriers faced within learner-centred teaching*, Educational Studies,
43(2), 186-209.

Sönmez, V. (2002). *Eğitim felsefesi*. Anı Yayıncılık:Ankara.

Stenberg, I. D. (2014). *Inşuence Of Social Media In Stages Of
Democratization*, Master Thesis, University Of Nevada, Las Vegas.

Sugözü, İ. ve Sait D., (2011). *İnternet Teknolojisi ve Elektronik Ticaret*,
Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Şahin, M.C. (2009), "Yeni Binyılın Öğrencilerinin Özellikleri", *Anadolu
Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, ss. 155–172.

Şakar, N., (1997), *Anadolu Üniversitesi Uzaktan Öğretimde Bilgi Sistemi – Bir Model Önerisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.

Şaylan, G. (1999), *Postmodernizm, İmge Kitabevi*: Ankara.

Şenol Hoca, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi:
https://www.youtube.com/results?search_query=%C5%9Fenol+hoca

Şenol Hoca, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@senolhoca>

Taşkesen, Abdullah ve Nesrin, A. Çotök (2005), *Bilgi Toplumu Olma Yolunda Teknolojini Rolü ve Dönüştürücülüğü*, V. International Educational Technology Conference, Vol. SAÜ, Sakarya :79-86.

Taşkıran, A. (2017), *Dijital Çağda Yükseköğretim*, AUAd, Cilt 3, Sayı 1, ss. 96-109.

Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Yayınevi.

Tinio, V.L., (2002), *ICT in Education*, New York: UNDP Published.

Tiryakioğlu, F. ve Erzurum, F. (2011). *Bir Eğitim Aracı Olarak Ağların Kullanımı*. 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, (s. 1031-1047). Antalya. 25.02.2015 tarihinde <http://www.ionte.org/FileUpload/ks59689/File/182.pdf> adresinden alınmıştır.

Toffler, A. (1981). *The third wave*. Bantam Books.

Tofler, A. (1981), *Şok*, Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul.

Toksarı, M., Mürütsoy, M., Bayraktar, M. (2014). *Tüketici Algılarını Etkileyen Faktörlerde Sosyal Medyanın Rolü*, Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Örneği, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7.

Tonguç Kampüs, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@kampus>

Tonguç Kampüs, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi:
<https://www.youtube.com/@kampus>

Tonta, Y. (2000). *Elektronik yayıncılıkta son gelişmeler*. Bilgi Dünyası, 1 (1), 89-132.

Tonta, Y. (2006). “Açık erişim: Bilimsel iletişim ve sosyal bilimlerde süreli yayıncılık üzerine etkileri”. *1. Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı* 2-3 Kasım 2006, Ankara. 14 Haziran 2014 tarihinde <http://eprints.rclis.org/9425/> adresinden erişildi.

Tonta, Y. (2008). *Open access and istitutional repositories: The Turkish landscape*. In Didar Bayır (Ed.). *Turkish Libraries in Transition: New Opportunities and Challenges* (s. 27-47). İstanbul: Turkish Librarians’ Association. 22 Ağustos 2014 tarihinde <http://eprints.rclis.org/14703/1/tonta-liber-2008-06> 16.pdf adresinden erişildi.

Tonta, Y. (2012). “Açık erişim, kurumsal arşivler ve MedOANet Projesi”. *Ulusal açık erişim çalıştay*, 8-9 Kasım. 12 Ağustos 2014 tarihinde http://www.acikerisim.org/sunumlar/yasar_tonta.pdf adresinden erişildi.

Tonta, Y. ve Küçük, M. E. (2005). *Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde temel dinamikler*. Türk Kütüphaneciliği, 19(5), 449-464.

Tuncer, A., Özata, F., Akara, E. ve Öztürk, M. (2013). *Sosyal Medya*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2877.

Türkçenin Matematiği, (2023, 14 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@TurkceninMatematigi>

Türkiye Dijital 2023. (2023) *Türkiye'nin Nüfus, İnternet, Sosyal Medya, Mobil, E-ticaret ve Dijital Pazarlama Göstergeleri*. İnternet Araştırmaları Koordinatörlüğü. Erişim: 21 Ağustos 2023, <https://www.guvenliweb.org.tr/dokuman-detay/we-are-social-subat-2023-turkiye-raporu>.

Urdan, T. A. ve Weggen, C. C. (2000). *Corporate elearning: Exploring a new frontier*. From: [http://wrhambrecht.com/research/coverage/elearning/ir/ir_explore.pdf], Erişim tarihi: 23.02.2023.

Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayınları.

Üç Dört Beş Yayınları, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@ucdortbesyayincilik>

Ülkü, S. (2018). İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Van Deursen, A.J.A.M. ve Helsper, E.J. (2015). *The Third Level Digital Divide: Who Benefits Most from Being Online?* Communication and Information Technologies Annual. 29-52.

Várallyai, L., Herdon, M. ve Botos, S. (2015). *Statistical Analyses of Digital Divide Factors*. Procedia Economics and Finance. Volume 19, Pages 364-372, ISSN 2212-5671,

Vardarlier, P. (2016). *Sosyal Medya Stratejisi*, Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.

VIP Fizik, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@VIPFIZIK>

Waaajers, L. (2009). *A brief overview of international trends in Open Access*. 17 Ekim 2014 tarihinde http://www.kb.se/dokument/om/projekt/open_access/international_trends_oa_1owaajers.pdf adresinden erişildi.

Ware, M. ve Mabe, M. (2012). *The STM report: An overview of scientific and scholarly journals publishing*. 15 Mart 2015 tarihinde http://www.stmassoc.org/2012_12_11_STM_Report_2012.pdf adresinden erişildi.

Warschauer, M. (2004). *Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide*. ISBN: 0-262- 73173-8. The MIT Press.

Yamamoto, G., Demiray, U. ve Kesim, M. (2010). *Türkiye''de E-öğrenme: Gelişmeler ve Uygulamalar*. Eflatun Yayınevi: Ankara.

Yargı Plus, (2023, 17 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/@yargplus>

Yavuzer Haluk, *Çocuk Psikolojisi I, Duyusal ve Toplumsal Gelişim*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1982.

Yıldırım, E. (2018, Şubat). *Ne Damla Bilic Ne de Enes Batur! Prenses Elif 2,5 Milyar Defa İzlendi.* (30.01.2019) <https://www.youtubeturkiye.net/ne-damla-bilic-ne-deenes-batur-prenses-elif-25-milyar-defa-izlendi/> adresinden alınmıştır.

Yıldırım, M. (2018, Mayıs). Yeni Medya’da Ürün Yerleştirme: Youtube Kanalları ve Youtuber’lar. 2. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı: Eğlence ve Ürün Yerleştirme. İstanbul Ticaret Üniversitesi (İTÜY), 2018, Sempozyum, Kongre ve Konferans Bildiri Koleksiyonu, 148-154.

Zaki, F.M. ve Dollah, W. A. K.W. (2012). *Current atatus of open access institutional repository: a case study in Universiti Teknologi Mara (UiTM).* Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences, 3 (3): 427-431. 15 Kasım 2014 tarihinde <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.650.2619&rep=rep1type=pdf> adresinden erişildi

